

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

A MODEL OF PARTICIPATION IN THE FIVE PRECEPTS
OBSERVATION PROMOTION FOR PRIMARY SCHOOLS

นางสาวนพวรรณ ทองย้อย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๖๐

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕
สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

นางสาวนพวรรณ ทองย้อย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

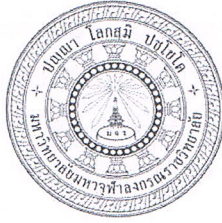
A Model of Participation in the Five Precepts Observation
Promotion for Primary Schools

Miss Noppawan Tongyoy

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Educational Administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

(รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู)

ประธานกรรมการ

(ดร.อำนาจ บัวศิริ)

กรรมการ

(รศ.ดร.สิน งามประโคน)

กรรมการ

(ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

รศ.ดร.สิน งามประโคน

ประธานกรรมการ

ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวนพวรรณ ทองย้อย)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การศึกษา

.....
(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	ประธานกรรมการ
()	
.....	กรรมการ
()	
.....	กรรมการ
()	
.....	กรรมการ
()	

คณะกรรมการควบคุมคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	รศ.ดร.สิน งามประโคน	ประธานกรรมการ
	ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์	กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....

(นางสาวนพวรรณ ทองน้อย)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับ
สถานศึกษาระดับประถมศึกษา
- ผู้วิจัย** : นางสาวนพวรรณ ทองย้อย
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : รศ.ดร.สิน งามประโคน พธ.บ. (การบริหารการศึกษา),
M.A. (Educational Administration), Ph.D. (Educational Administration)
- : ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์ กศ.บ. (สุขศึกษา), ค.ม. (ปฐมวัย), ปร.ด.
(บริหารการศึกษา)
- วันที่สำเร็จการศึกษา** : ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๒) เพื่อศึกษาหลักการ วิธีการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๐๕ คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ รูป/คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในภาพรวม พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) และกระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)

๒. หลักการ วิธีการพัฒนา กระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ประกอบด้วย ๑) ระบบบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีผลในเชิงปฏิบัติ ผู้บริหารและครูมีส่วนร่วมในการจัดให้มีห้องจริยธรรมสำหรับการพัฒนาจิตเจริญปัญญาของนักเรียนในสถานศึกษา ๒) ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ และมีการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ๓) การรักษาศิลปะ ๕ เป็นการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติ

ขั้นพื้นฐานและเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้ที่มีศรัทธาในศาสนาพุทธควรประพฤติ ตามรูปแบบ
กระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๓. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับ
ประถมศึกษา ๑) หลักการและวิธีการที่ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา พระสงฆ์ ผู้ปกครอง
ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ๒) หลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับ
ผู้ที่มีศรัทธาในศาสนาพุทธควรประพฤติ และวิธีการนำไปใช้ ๓) กระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการ
รักษาศีล ๕

Thesis Title : A Model of Participation in the Five Precepts Observation Promotion for Primary Schools

Researcher : Miss Noppawan Tongyoy

Degree : Master of Arts (Educational Administration)

Thesis Advisory Committee :

: Assoc. Prof. Dr. Sin Ngampracon B.A. (Education Administration),
M.A. (Educational Administration),
Dr. Boonchurd Chumnisart Ph.D. (Educational Administration)

Date of Graduation : March 18 , 2018

Abstract

The objectives of this thesis were: 1) to study the state of participation in the Five Precepts observation promotion of the primary schools, 2) to study the principles, methods, and procedures of participation in the Five Precepts observation promotion, and 3) to propose a model of participation in the Five Precepts observation promotion of the primary schools. The integrated research method was used in the study. The quantitative data were collected by questionnaires from 205 samples and analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative data were collected from documents and in-depth interviews with 5 key-informants and analyzed by content analysis.

The results of the study found that:

1. The condition of participation in the Five Precepts observation promotion of the primary schools was at a high level and in each aspect; participatory process preparation (co-thinking), participatory process operation (co-working) and participatory process monitor, evaluation and dissemination (co- responsibility).

2. The principles, methods, and procedures of participation in the Five Precepts observation promotion consisted of; 1) participatory management system resulting to operation with cooperation of administrators and teachers in arrangement and management of room for ethical and moral practice, 2) Factors supporting participation are to encourage and convince teachers to attend training

courses in the Five Precepts observation promotion and to arrange religious activities in Buddhist holidays, and 3) The Five Precepts observation is the fundamental practice of Buddhists.

3. The model of participation in the Five Precepts observation promotion for the primary schools includes of; 1) Principle and methods in which administrators, teachers, school committee, monks, and students' parents participate in the five precepts observation, 2) Fundamental practice principles and practice methods, and 3) Participatory process in the Five Precepts observation promotion.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา” สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีก็เนื่องด้วยได้รับความเมตตาช่วยเหลือจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ รศ.ดร.สิน งามประโคน ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำด้วยดีตลอดมา ตั้งแต่เริ่มต้นจนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบป้องกันทุกรูปทุกท่านที่ได้สละเวลาตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มและผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ทุกท่านที่เมตตาให้คำชี้แนะอันเป็นข้อมูลสำคัญแก่การวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณคณะผู้บริหารและคณะครู ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ทุกท่านที่เมตตาแก่ผู้วิจัยได้เสียสละให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างดี

ขอกราบขอขอบคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือทุกประการจนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ประสบความสำเร็จด้วยดี

คุณประโยชน์คุณงามความดีอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แต่คุณพ่อสรรเสริญ ทองย้อย คุณแม่ฉันทนา ทองย้อย ครูอาจารย์ และผู้ที่ช่วยสนับสนุนการในการวิจัยครั้งนี้ทุกท่าน

นางสาวนพวรรณ ทองย้อย

กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฌ
คำอธิบายสัญลักษณ์และอักษรย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ	๗
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	๑๓
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๑๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาศีล ๕	๒๗
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม	๓๗
๒.๕ บริบทโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี	๖๒
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๔
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๗
๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๙
๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย	๘๙
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๑
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๑

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๙๓
๔.๑ ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลป ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	๙๔
๔.๒ ผลการศึกษาหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วม ในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕	๑๐๔
๔.๓ ผลการเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	๑๑๐
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๑๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๑๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๔
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัย	๑๒๐
บรรณานุกรม	๑๒๒
ภาคผนวก	๑๑๓
ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๓๐
ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและหนังสือเชิญ	๑๕๖
ค ภาพกระบวนการวิจัย	๑๖๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๘

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	การพัฒนาทางจริยธรรม ๖ ชั้น ของโคลเบอร์ก ลอว์เรนซ์ (Kohlberg Lawrence)	๔๕
๒.๒	จำนวนผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ ครู นักเรียน ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่มีการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา จากข้อมูลสถิติจำนวนนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๙	๖๔
๓.๑	ขั้นตอนการวิจัย	๘๗
๓.๒	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	๘๘
๔.๑	ค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ	๙๔
๔.๒	ค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ	๙๔
๔.๓	ค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานตามสถานภาพทางสังคม	๙๕
๔.๔	ค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานตามระดับการศึกษา	๙๕
๔.๕	ค่าความถี่และค่าร้อยละของสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานตามประสบการณ์ทำงาน	๙๖
๔.๖	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในภาพรวม	๙๗
๔.๗	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๑) ภาระงานการมีส่วนร่วมในชั้นเตรียมการ (ร่วมคิด)	๙๗
๔.๘	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๒) ภาระงานการมีส่วนร่วมในชั้นดำเนินการ (ร่วมทำ)	๙๙
๔.๙	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๓) ภาระงานการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)	๑๐๓

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๒.๑	ผลการมีส่วนร่วมในองค์การ	๑๙
๒.๒	ชั้นบันไดการมีส่วนร่วม ๘ ชั้น	๒๓
๒.๓	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๖
๔.๑	องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๑๒

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อ้างอิงจากพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อคัมภีร์ ดังตัวอย่าง เช่น อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๗/๑๔๖. หมายถึง อังคุดตริกกาย ติกนิบาต ภาษาไทย เล่ม ๒๐ ข้อ ๔๕๗ หน้า ๑๔๖ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

พระสุตตันตปิฎก

อง.ติก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุดตริกกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุดตริกกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)

(๒) การระบุหมายเลขย่อภาษาไทย

การอ้างอิงพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุ เล่ม/ข้อ/ หน้าตามลำดับ เช่น อง.ทุก.(ไทย) ๒๐/๙๐-๙๑/๓๑๘-๓๒๐. หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุดตริกกาย ทุกนิบาต ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๙๐-๙๑ หน้า ๓๑๘-๓๒๐, อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๙๑/๓๒๐. หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก อังคุดตริกกาย ติกนิบาต ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๒๐ ข้อที่ ๙๑ หน้า ๓๒๐ เป็นต้น

(๓) การใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษ

คำย่อ	คำเต็ม	ความหมาย
ibid.	ibidem	เรื่องเดียวกัน
op.cit.	opera citato	อ้างแล้ว
p.,pp.	page, pages	หน้า

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก ประชาชนในอดีตมีชีวิตอยู่กับครอบครัว มีพุทธศาสนา มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นรากฐานของทัศนคติและค่านิยมในการดำรงชีวิต ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่การเพิ่มของประชากรประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่สูงขึ้น รวมทั้งการนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของประชาชน ทำให้ประชาชนหันมานิยมความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้นและละเลยด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยขาดความตระหนักว่าคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมากในการกำหนดความสงบสุขของสังคม เนื่องจากหากคนในสังคมมีความบกพร่องทางด้านจิตใจ ขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้วแม้สังคมนั้นจะมีความมั่งคั่งทางด้านเศรษฐกิจก็ย่อมจะหาความสุขและเกิดการพัฒนาไปได้ยาก^๑ ในกลุ่มของเด็กและเยาวชนซึ่งจะเป็นบุคลากรในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคตนั้น พบว่าเยาวชนไทยในปัจจุบันมี “ลักษณะโทษ” หลายประการเช่น ดิตยาเสพติด ก้าวร้าวรุนแรง หมกมุ่นในกามารมณ์ มีแนวโน้มก่ออาชญากรรม หลงติดในวัตถุ เห็นแก่ตัว ไม่เชื่อเรื่องส่วนร่วม ไม่มีศาสนาและวัฒนธรรม เครียดหาความสำเร็จโดยไม่เลือกวิธีการ ชอบเล่นการพนัน ทำงานหนักไม่เป็น

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ ประเทศใดสามารถจัดระบบการศึกษาให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึงและถูกต้อง ประเทศนั้นย่อมประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง หรือด้านสังคมวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะการพัฒนาประเทศจะต้องอาศัยกำลังคนเป็นสำคัญ ซึ่งกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนก็คือการจัดการศึกษา ดังนั้น ทุกประเทศจึงพยายามจัดการศึกษาในประเทศของตนให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ในการจัดการการศึกษานอกจากจะมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้แล้ว จะต้องมุ่งปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนเพื่อให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติดีอีกด้วย ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิ

^๑สุทธิวงศ์ ต้นตยาพิศาลสุทธิ, “พระบรมราโชวาท”, ข้าราชการครู, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม - พฤศจิกายน ๒๕๔๒), หน้า ๒.

พลอดุลยเดชมหาราช ที่ตรัสไว้ว่า นอกจากการศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่งทั้งดีมาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประคับประคองนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่ถูก ที่อำนวยผลประโยชน์อันพึงประสงค์^๒ ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในปัจจุบันต่างพยายามที่จะฝึกฝนอบรมจิตใจของเยาวชนให้รู้ผิดชอบชั่วดีมากขึ้น โดยหลายฝ่ายหวังว่าการอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนจะเป็นเหมือนสายป่านที่คอยเหนี่ยวรั้งและจุดดิ่งให้เด็กได้มีสภาพจิตใจที่เข้าถึงคุณงามความดีของชีวิต โดยทั่วไปเมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาที่ครอบคลุมไปทั่วประเทศมีการจัดการศึกษาในทุกท้องที่ และเป็นหน้าที่หลักของรัฐบาลจะต้องดำเนินการให้กับประชาชนทุกคนก็คือ การศึกษาระดับประถมศึกษา ฉะนั้นจึงถือได้ว่าการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง และเมื่อพิจารณาคุณลักษณะของผู้เข้ารับการศึกษาในแต่ละระดับแล้วจะเห็นว่า นักเรียนประถมศึกษาเป็นผู้มีสภาพเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการวางรากฐานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านคุณธรรมจริยธรรม

วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา “บ้าน” หรือชุมชนไทย เมื่อครั้งในอดีตมี “วัด” เป็นศูนย์กลางจิตใจในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาการศึกษา หรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ แก่ชุมชน “บ้าน” หรือชุมชนจะร่วมกับ “วัด” โดยการสนับสนุนที่สำคัญจาก “โรงเรียน หรือราชการ” ร่วมกันดำเนินการในลักษณะ ๓ ประสาน “บ้าน วัด โรงเรียน” หรือ เรียกโดยย่อว่า “บวร”

รัชกาลที่ ๙ ทรงตระหนักและเห็นความสำคัญในบทบาทของ “บ้าน วัด โรงเรียน” ในลักษณะดังกล่าวนี้ จึงมีแนวพระราชดำริที่จะให้ดำเนินการจัดตั้งวัดขึ้นคู่กับชุมชนเพื่อเป็นพุทธสถานในการประกอบกิจการของสงฆ์ในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา^๓

การปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการปรับวิธีคิด เปลี่ยนวิธีสอน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้รอบด้าน สมดุลยภาพ บูรณาการที่กลมกลืนกับวิถีชีวิต เมื่อพิจารณา ดูหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธที่ว่าพัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง ตามหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ยิ่งสร้างความมั่นใจว่าโรงเรียนวิถีพุทธเป็นการเริ่มต้นการปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริง

^๒ สิบปนนท์ เกตุทัต และคณะ, ความฝันของแผ่นดิน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ตะวันออก, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ, วัดจะมีส่วนรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้อย่างไร สกศ, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๖.

การปฏิรูปการศึกษาที่กล่าวกันว่าสอดคล้องกับรากฐานของสังคมไทย ยังไม่มีครั้งใดที่จะตรงเหมือนกับครั้งนี้ การดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นหลักของการศึกษาที่จะพัฒนามนุษย์สู่ชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งทุกท่านที่ร่วมโครงการ ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เขตพื้นที่การศึกษา คงได้ตระหนักและประจักษ์แล้วว่านักเรียนในโครงการมีการพัฒนาด้านกาย ศีล จิต และปัญญาอย่างเป็นองค์รวม และต่อเนื่องมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นทุกขณะชีวิตที่เป็นการศึกษา จึงเป็นชีวิตที่เรียนรู้และพัฒนาไม่มีวันจบ อันเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่ต้องการทรัพยากรบุคคล ที่มีลักษณะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น เฉลียวฉลาด กล้าแกร่ง อดทน เพียรพยายาม คิดเห็นได้ถูกต้อง ตามความเป็นจริง

ในขณะที่เดียวกันก็เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประสานประโยชน์ให้สังคมน่าอยู่ ร่มเย็น สันติสุข ทั้งหมดนี้ได้ปรากฏในคำสอนของพระพุทธศาสนาและโรงเรียนวิถีพุทธแล้ว จึงเป็นที่น่าชื่นชมว่ายังมีโรงเรียนวิถีพุทธมากขึ้นเพียงใด ประเทศไทยจะน่าอยู่มากขึ้นเพียงนั้น แต่โรงเรียนวิถีพุทธจะทำงานเพียงลำพังไม่ได้ เพราะหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา ได้ถูกสืบทอดผ่านศาสนทายาทคือพระภิกษุสงฆ์มากกว่า ๒,๕๐๐ ปี จนถึงวันนี้ ประเทศไทยเป็นดินแดนที่สำคัญ ที่จรรโลงคุณค่าของพระพุทธศาสนาให้ชาวโลกรับรู้ ประเทศไทยมีพระเถระที่ควรแก่การกราบไหว้บูชาอยู่ทั่วทุกพื้นที่ และโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้เริ่มมาถูกทาง คือการโน้มนำโรงเรียนเข้าประสานกับพระเถระ เป็นการหวนคืนของบ้าน วัด โรงเรียน อันจะนำความเข้มแข็งมาสู่ชุมชนสังคมอีกครั้งอย่างยั่งยืนได้

ถึงแม้ว่าปัจจุบันมีโรงเรียนเข้าสู่โครงการโรงเรียนวิถีพุทธเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ก็ตาม แต่โดยทั่วไป ยังมีสถานการณ์ที่ชี้ให้เห็นว่า ยังไม่สอดคล้องกับแนวโรงเรียนวิถีพุทธ อย่างเต็มรูปแบบ เพราะปัญหาต่าง ๆ เช่น เด็กนักเรียนและเยาวชนขาดความตั้งใจ ความเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอน ขาดเรียน มาสาย แต่งตัวไม่สุภาพเรียบร้อย ขาดความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน หลบหนีไม่เข้าเรียน ขาดระเบียบวินัย พุดจาไม่สุภาพเรียบร้อย ขาดความเสียสละต่อประโยชน์ส่วนร่วม ไม่เคารพ เชื่อฟังต่อพ่อแม่ครูอาจารย์ เด็กนักเรียนทะเลาะกัน เป็นต้น ถ้าหากบุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจที่ดีพอในกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการ หลักธรรมจริยธรรมประยุกต์เข้าไปในเนื้อหาวิชาที่สอน หรือกิจกรรมการเรียนการสอน และมีบรรยากาศปฏิสัมพันธ์และกัลยาณมิตรที่ดีพอแล้วจะสามารถทำให้การเรียนการสอนเกิดผลสัมฤทธิ์ได้^๔

^๔กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๓.

สถานศึกษาระดับประถมศึกษาในปัจจุบัน ดำเนินจัดการศึกษาตามนโยบาย โดยการกำหนดแนวทางให้ นักเรียนและบุคลากร มีคุณธรรมและจริยธรรม ใฝ่หาความรู้และพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ โดยต้องการสร้างให้นักเรียนมีคุณภาพรู้จักปรับตัวมีน้ำใจและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่จะ นำหลักศีล ๕ มาใช้ในการเรียนการสอนของนักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อให้การบริหารจัดการ เกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะการพัฒนาต่อนักเรียน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญ โดยวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม โดยนำหลักศีล ๕ มาใช้ และสอดแทรกวิชาพระพุทธศาสนาเข้าไปในการเรียนการสอน และจุดมุ่งหมายหลักคือให้นักศึกษารับรู้และเข้าใจ ศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและนำหลักศีล ๕ มาใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการศึกษา และด้านคุณธรรม ประเทศไทยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการเงิน และพัฒนาประเทศโดยมุ่งเน้นความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อให้การพัฒนาทางด้านจิตใจคนให้มีคุณธรรมขาดความสมดุล ซึ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของประเทศชาติ กำลังประสบปัญหาทางด้านพฤติกรรมขาดคุณธรรม ซึ่งสถานศึกษาต้องเร่งแก้ไขเป็นการด่วน สถานศึกษาในปัจจุบัน มีการบริหารจัดการศึกษาแบบขาดคุณธรรมและจริยธรรม และปลูกฝังค่านิยมและแบบอย่างที่ไม่ดีให้แก่ นักเรียน การมีส่วนร่วมระหว่างวัดและสถานศึกษา โดยนำหลักศีล ๕ ไปขัดเกลาในการบริหารจัดการ ของบุคลากรทางการศึกษา และนำหลักไปพัฒนาปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในวัยเรียน เช่นปัญหายาเสพติดในโรงเรียนที่แพร่ระบาด ปัญหาด้านเด็กก้าวร้าว ทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาดังกล่าวจึงทำให้สถานศึกษาพัฒนาเยาวชนอันเป็นอนาคตของชาติ และได้นำแนวคิดในการพัฒนา ระหว่างวัดและสถานศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และให้นักเรียนเข้าร่วมในโครงการรักษาศีล ๕ มีการสวดมนต์เป็นประจำทุกสัปดาห์และมีการบูรณาการทางด้านศีลธรรม โดยใช้หลักศีล ๕ เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยนำพระภิกษุเข้ามาช่วยสอนในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ นักเรียน และสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากร สถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นผู้อบรมสั่งสอน^๕

จากการสำรวจข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อเป็นการปลูกฝังการรักษาศีล ๕

^๕ วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน. “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

ให้สถานศึกษาปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่นักเรียนด้วยการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาหลักศีลให้แก่เยาวชนไทยได้ดำรงชีวิตประจำอยู่ได้บนพื้นฐานความปกติสุขในสังคมไทย

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๑.๒.๓ เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาอยู่ในระดับใด

๑.๓.๒ หลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เป็นหนังสือ ตำรา เอกสารงานวิจัย งานเขียน บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องแนวคิดทฤษฎีแนวคิดการมีส่วนร่วม และแนวคิดการรักษาศีล ๕

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

๑) ประชากร ได้แก่ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่มีการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ซึ่งมี จำนวน ๔๒๗ คน

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่มีการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan^๖ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๐๕ คน

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑. การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูผู้สอนในสถานศึกษา หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จำนวน ๕ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษา (Educational Service Area) ได้แก่ โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่มีการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา จำนวน ๗ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดป่าจิว โรงเรียนเทศบาลเมืองปทุมธานี โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบางกะดี โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง ๑ โรงเรียนดวงกมล โรงเรียนเทศบาล ๑ ขจรเนติยุทธ และโรงเรียนวัดราชฎครัตูธรรมาราม

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๖๐ โดยเริ่มตั้งแต่ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑

^๖Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3). pp. 607-610.

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองที่เป็นตัวแทนของโครงสร้างความคิด หรือที่เกี่ยวข้องขององค์ประกอบต่างๆ เพื่อการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ในสถานศึกษา

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา พระสงฆ์ ผู้ปกครอง ได้เข้าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ใน ๓ ขั้นตอน คือ ๑) การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) ๒) การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) และ ๓) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)

การรักษาศิลปะ ๕ หมายถึง การปฏิบัติตามหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานและเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควรประพฤติ มี ๕ ประการ ได้แก่ ๑) การเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต ๒) การเว้นจากการลักทรัพย์ ๓) การเว้นจากการประพฤตินอกใจ ๔) การเว้นจากการพูดเท็จ ๕) การเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

ผู้อำนวยการ หมายถึง ผู้อำนวยการ หรือรักษาการผู้อำนวยการ หรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต ๑ และ เขต ๒

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต ๑ และ เขต ๒

ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ปกครองนักเรียนที่ได้ทำการศึกษาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต ๑ และ เขต ๒

สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่มีการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา จำนวน ๗ โรงเรียน

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๖.๑ ทำให้ทราบสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

๑.๖.๒ ทำให้ทราบหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕

๑.๖.๓ รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้กับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศิล ๕ สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาศิล ๕
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
- ๒.๕ บริบทโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

๒.๑.๑ ความหมายของรูปแบบ

มีนักวิชาการและนักวิจัยทั้งในและต่างประเทศได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบไว้มีดังต่อไปนี้

อัมพร เรืองศรี ได้สรุปความหมายของรูปแบบไว้ว่าหมายถึง สิ่งที่เป็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญของเรื่องที่มีการศึกษาอย่างเป็นระบบ มีลักษณะเป็นตัวแทนของความเป็นจริง ที่เปลี่ยนความสลับซับซ้อนให้เป็นความเข้าใจง่ายขึ้น สะท้อนลักษณะบางส่วนออกมาให้เป็นความสัมพันธ์ต่อเนื่อง เชื่อมโยง มีความเป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน ภายใต้

การใช้เหตุผล ข้อมูล และฐานคติมาประกอบ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรมและรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม^๑

ทศนา แชมมณี ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบเป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรมซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น เป็นคำอธิบาย เป็นแผนผังไดอะแกรม หรือแผนภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนมากขึ้น รูปแบบเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทั้งหลาย^๒

สุเทพ บุญเติม ได้สรุปความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบเป็นการจำลองภาพในอุดมคติที่นำไปสู่การอธิบายคุณลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจที่ไม่มีองค์ประกอบตายตัว หรือรายละเอียดทุกแง่มุม โดยผ่านกระบวนการทดสอบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความแม่นยำและเชื่อถือได้^๓

อุทัย บุญประเสริฐ ให้ความหมายของแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างของ ความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของ ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความ สัมพันธ์หรือ เหตุผลซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ^๔

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบหมายถึงรูปแบบ ของจริง รูปแบบที่เป็นแบบอย่าง และแบบจำลองที่เหมือนของจริงทุกอย่างแต่มีขนาดเล็กหรือใหญ่ขึ้นกว่าปกติ นักวิชาการที่ให้ความหมาย ของรูปแบบในลักษณะนี้ ซึ่งสอดคล้องกับ^๕

พูลสุข หิงคานนท์ กล่าวว่า รูปแบบสิ่งแสดงโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญของเรื่องที่ศึกษามา^๖

^๑อัมพร เรื่องศรี, “การพัฒนาแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๔), หน้า ๕๒-๕๓.

^๒ทศนา แชมมณี, ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒๐.

^๓สุเทพ บุญเติม, “การพัฒนาแบบการกำกับติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร ดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗.

^๔อุทัย บุญประเสริฐ, หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๑.

^๕ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑-๒๓.

^๖พูลสุข หิงคานนท์, “การพัฒนาแบบการจัดการของมหาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๕๐.

Kaplan กล่าวว่า รูปแบบอาจเป็นแนวความคิดหรือแบบคณิตศาสตร์ก็ได้บางครั้งรูปแบบมีความหมายเช่นเดียวกับทฤษฎี โดยเฉพาะถ้าเป็นแบบข้อเสนอ ทั้งรูปแบบและทฤษฎีต่างก็เป็นการเลียนแบบหรือการย่อจากความเป็นจริงโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดระเบียบความคิดเกี่ยวกับความเป็นจริงเพื่อให้เข้าใจสาระของความเป็นจริงง่ายขึ้น^๗

Forcese and Richer กล่าวว่า รูปแบบหมายถึง การย่อหรือเลียนแบบความสัมพันธ์ที่ปรากฏอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยในการจัดระบบความคิดในเรื่องนั้นให้ง่ายขึ้นและเป็นระเบียบ สามารถเข้าใจลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์นั้น รูปแบบจึงมีชื่อเรียกง่ายๆ กันออกไป เช่น การจำแนกประเภท (Typology) กรอบแนวคิด (Conceptual Framework) การแยกเป็นชนิด (Taxonomy) เป็นต้น^๘

Smith and Other กล่าวว่า รูปแบบหมายถึงการย่อปรากฏการณ์จริงให้เล็กลง เพื่อใช้ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมต่างๆ โดยจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น รูปแบบไม่ใช่ข้อเท็จจริงแต่เป็นตัวแทนของความจริงหรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น^๙

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองที่เป็นตัวแทนของโครงสร้างความคิด หรือที่เกี่ยวข้องขององค์ประกอบต่างๆ ที่แสดงคุณลักษณะสำคัญที่เป็นอุดมคติที่ผู้ประสงค์จะนำเสนอได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น เพื่ออธิบายหรือแสดงปรากฏการณ์นั้นให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายขึ้นสามารถพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นหรือแม้กระทั่งการใช้เป็นแนวทางเพื่อการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด

๒.๑.๒ ประเภทของรูปแบบ

John P. Keeves ได้แบ่งประเภทของรูปแบบ โดยยึดแนวทางของ Caplan and Tutsuoka และพัฒนาการของการใช้รูปแบบทางการศึกษาเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

๑. รูปแบบเชิงเทียบเคียง (Analogue Model) ลักษณะเป็นรูปแบบเชิงกายภาพ สร้างขึ้นโดยใช้หลักการเทียบเคียงโครงสร้างรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายคลึงกันและทำให้รูปแบบสอดคล้องกับข้อมูลที่มีอยู่ในขณะนั้น อีกทั้งรูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน เพื่อทดสอบด้วย

^๗Kaplan, *The Conduct of Inquiry:Methodology for Behavioral Science*, (San Francisco: Chandler Publishing, 1964), p. 264.

^๘Forcese and S. Richer, *Social Research Methods*. (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1973), p. 5.

^๙Smith and others, *Management: Making Orgnization Perform*, (New York: Macmillan, 1980), p. 3.

ข้อมูลเชิงประจักษ์และหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้ เช่น รูปแบบของจำนวนประชากรนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเทียบเคียงกับลักษณะของแท่งน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้าและท่อน้ำออก กล่าวคือ จำนวนนักเรียนที่เข้า ประกอบด้วยอัตราการเกิด การย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนจำนวนนักเรียนออกจากโรงเรียน ประกอบด้วยอัตราการออกเนื่องจากพ้นเกณฑ์ อัตราการย้ายออก อัตราการออกจากโรงเรียนตามระบบ เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบก็เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงประชากรนักเรียนของโรงเรียน

๒. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) ลักษณะเป็นการแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปแบบในรูปของข้อความ รูปแบบเชิงข้อความใช้หลักการเทียบเคียงเชิงแนวคิดปรากฏการณ์ และใช้ข้อความในการอธิบาย จึงทำให้เกิดความกระจำมากขึ้น แต่จุดอ่อนคือ ขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ รูปแบบนี้ถูกนำมาใช้ทางการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น

๓. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematcal Model) ลักษณะเป็นการแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรโดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดผลทางการศึกษา รูปแบบสามารถนำไปสู่การสร้างทฤษฎี ทั้งนี้เพราะสามารถนำไปทดสอบสมมติฐานได้ และส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

๔. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่มาจาก การนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ไปศึกษาเรื่องเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดที่สำคัญของรูปแบบนี้คือ ต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรง แต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) รูปแบบระบบเส้นเดียว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียว โดยไม่มีการสัมพันธ์ย้อนกลับ

๒) รูปแบบเชิงสาเหตุเส้นคู่ (Non-Recursive Model) คือ รูปแบบที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรตัวหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางย้อนกลับได้^{๑๐}

Smith and Others จำแนกประเภทของรูปแบบออกดังนี้

๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ได้แก่ ๑) รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น ๒) รูปแบบเหมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดสอบทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนที่จะทำการทดลองจริง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องบินเป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้ใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

๒. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ๑) รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ รูปแบบนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้อธิบายพฤติกรรมตามการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น ๒) รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น^{๑๑}

Husen & Postlethwaite แบ่งประเภทรูปแบบไว้ ๕ ประเภท ได้แก่

๑. รูปแบบเชิงอุปมาหรือเปรียบเทียบ (Analogue Models) เป็นรูปแบบที่ใช้หลักการคิดหาเหตุผล รูปแบบนี้นิยมใช้ในสาขาวิทยาศาสตร์ทางกายภาพ รูปแบบนี้ไม่ค่อยใช้ในสาขาสังคมและพฤติกรรมศาสตร์ ตัวอย่างของรูปแบบประเภทนี้ใช้ทางการศึกษา คือ ขนาดของโรงเรียนหรือจำนวนของนักเรียนในโรงเรียน เช่น ตามเกณฑ์อายุ ตามเขตพื้นที่ ตามการย้ายเข้ามาอยู่ของผู้ปกครอง รูปแบบนี้มีประโยชน์ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงและการทำนายในอนาคต ซึ่งสามารถใช้ในการวางแผนและการกำหนดนโยบายได้

๒. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Models) เป็นรูปแบบที่แสดงออกด้วยการใช้คำพูด ภาษาท่าทาง รูปภาพ เป็นหลัก แต่รูปแบบนี้มีจุดอ่อนที่ขาดความชัดเจนแน่นอนที่ขาดการทดสอบ ฉะนั้นรูปแบบนี้จึงขึ้นอยู่กับความชัดเจนของการใช้ภาษา

^{๑๐}John P. Keeves, "Educational research methodology, and measurement: An international handbook", (Oxford, England : Pergamon Press, 1988), p. 561-565.

^{๑๑}Smith and others, **Management: Making Organizations Perform**, (New York: Macmillan,1980), p. 461.

๓. รูปแบบเชิงแบบแผน (Schematic Models) เป็นรูปแบบที่แสดงแผนที่หรือแผนภูมิที่จะพยายามเชื่อมโยงหน่วยงานและกลุ่มต่างๆ ให้เข้ามาสัมพันธ์กัน รูปแบบนี้นิยมใช้ในสาขาจิตวิทยา

๔. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic Models) เป็นรูปแบบที่สามารถทำให้ข้อสันนิษฐานได้มีการพิจารณาด้วยเชิงปริมาณ และการทดสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์สามารถเขียนความสัมพันธ์ได้ในรูปสูตรหรือสมการทางคณิตศาสตร์ได้

๕. รูปแบบเชิงเหตุผล (Casual Models) รูปแบบนี้เริ่มได้รับความสนใจในช่วงหลังปี ค.ศ. ๑๙๗๐ เป็นต้นมา เชื่อกันว่ารูปแบบนี้เริ่มใช้ในสาขาพันธุศาสตร์ ซึ่งมีการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) มาใช้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบเชิงเหตุผลนี้จะเกี่ยวข้องกับการสร้างสมการโครงสร้างอย่างง่ายของสาเหตุกับตัวแปรต่างๆ ภายใต้การให้เหตุผลการตัดสินใจ^{๑๒}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของรูปแบบนั้นเป็นการกำหนดรูปแบบตามแนวคิดพื้นฐานเพื่อการเสนอรูปแบบในการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ เป็นหลัก โดยสรุปเป็น ๒ ประเภทคือ รูปแบบเชิงทฤษฎี และรูปแบบเชิงปฏิบัติ

๒.๑.๓ องค์ประกอบรูปแบบ

สมาน อัครภูมิ ได้กล่าวไว้ว่า ในการกำหนดองค์ประกอบแบบจำลองว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์อย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เราากำลังศึกษา หรือจะออกแบบ แนวคิด ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดแบบจำลองนั้นๆ เป็นหลัก^{๑๓}

มาลี สิบกระแส ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า จากการศึกษาตัวอย่างของรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ พบว่าไม่ปรากฏมีหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้างอย่างไร ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบรูปแบบในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหารจัดการ (The model of organization and management) ตามแนวคิดของ Brown และ Moberg นั้น Brown และ Moberg ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) และองค์ประกอบตามรูปแบบของ Brown และ Moberg ประกอบด้วย สภาพแวดล้อม (Environment) เทคโนโลยี

^{๑๒}Husen & Postlethwaite, อังโน อัมพร เรื่องศรี, “การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, หน้า ๕๓.

^{๑๓}สมาน อัครภูมิ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาระดับจังหวัด”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗.

(Technology) โครงสร้าง (Structure) กระบวนการจัดการ (Management Process) และการตัดสินใจ (Decision Making)^{๑๔} นอกจากนี้ มาลี สืบกระแสนี้ ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้อีกว่า สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษาเท่าที่พบจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่จะกล่าวถึงการจัดองค์การบริหารหรือโครงสร้างระบบบริหาร และแนวทางในการดำเนินงานในภาระหน้าที่ (Function) ที่สำคัญในการบริหารงานขององค์การ เช่น การบริหารงานบุคลากร การบริหารงานการเงิน การบริหารงานวิชาการ เป็นต้น โดยสรุปแล้วในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใดมีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เราากำลังศึกษาหรือจะออกแบบแนวคิดทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้นๆ เป็นหลัก^{๑๕}

Keeves กล่าวถึงรูปแบบโดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการ ได้แก่

๑. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์การทดสอบได้

๒. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้

๓. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelation) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้

๔. รูปแบบควรจะประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative Relationships)^{๑๖}

Bardo & Hardman ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า การที่จะระบุว่าเป็นรูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้นๆ^{๑๗}

^{๑๔}มาลี สืบกระแสนี้, “การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๑.

^{๑๕}มาลี สืบกระแสนี้, “การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, หน้า ๑๑๒.

^{๑๖}Keeves, อังใน อัมพร เรื่องศรี, “การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, หน้า ๕๔.

^{๑๗}Bardo & Hardman, อังใน สุเทพ บุญเติม, “การพัฒนารูปแบบการกำกับติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, หน้า ๒๙.

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบนั้นมีลักษณะไม่แน่นอนและไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับว่าผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นเรื่องใด โดยมีองค์ประกอบสำคัญที่เป็นองค์ประกอบหลักของรูปแบบ ได้แก่ สภาพแวดล้อม (Environment) เทคโนโลยี (Technology) โครงสร้าง (Structure) กระบวนการจัดการ (Management Process) และการตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ในอดีตที่มนุษย์รวมตัวกัน เพื่อร่วมกันคิดวางแผนที่จะต่อสู้กับธรรมชาติ การทำกิจกรรมอะไรก็ตาม หากทำตามลำพังแล้วก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จ ดังจะเห็นได้จากการทำ ธุรกิจส่วนตัว อาจมีโอกาสประสบความสำเร็จได้บ้างแต่ไม่มากนักและพัฒนาดำเนินการได้ยาก ในทางตรงข้ามการทำ ในรูปของห้างหุ้นส่วนบริษัท หรือระบบสหกรณ์ก็ตาม โอกาสที่จะเจริญก้าวหน้ามีสูงเพราะทำในรูปของคณะกรรมการ ในรูปของกลุ่มคน สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมที่จะเจริญก้าวหน้า ได้นั้น คนๆ เดียวไม่สามารถจะทำได้ กิจกรรมทุกอย่างได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดทางด้านชีววิทยา ทางด้านเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมของกลุ่ม เป็นตัวกระตุ้นให้งานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย เพราะการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) การช่วยเหลือและการทำ ประโยชน์ (contribution) และการรับผิดชอบ (responsibility) ดังนั้น ประสิทธิภาพขององค์กรขึ้นอยู่กับความร่วมมือ ที่จะผลักดันให้ภารกิจบรรลุเป้าหมาย เพราะในบางสถานการณ์หลายหัวดีกว่าหัวเดียว หรือหัวเดียวกระเทียมลีบซึ่งชี้ให้เห็นว่าหลายสมองหลายความคิดดีกว่าความคิดเดียว

ในการจัดการทางการศึกษาก็เช่นกันจำเป็นต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งนับว่าเป็นแนวทางหนึ่งในการปรับปรุงและเสริมสร้างการปฏิบัติงานในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ นักทฤษฎีกลุ่มมนุษยสัมพันธ์ต่างตระหนักดีว่า ผู้บริหารควรให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน กิจกรรม องค์กร และมีความเชื่อมั่นในสมมติฐานว่า ฝ่ายปฏิบัติงานถ้ามีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากเท่าไร ก็ยิ่งมีความเข้าใจในปัญหาขององค์กรและบทบาทของฝ่ายบริหารมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดการร่วมมือร่วมใจและจะกระตุ้นให้ภารกิจบรรลุเป้าหมาย ในทางตรงกันข้าม ถ้าทั้งสองฝ่ายมีความคิดเห็นไม่ตรงกันในเป้าหมาย ก็อาจจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานแยกตัวออกจากองค์กร ทั้งนี้เพราะเขาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบหรือมีส่วนในการตัดสินใจ อีกทั้งอาจมองว่าผู้บริหารไม่เห็นคุณค่าของพวกตน พฤติกรรมในองค์กรที่จะแสดงออกมาในรูปของความเย็นชา เฉื่อยชา ไม่เอาใจใส่ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ขององค์กรอย่างแน่นอน

การมีส่วนร่วมในการบริหารหรือปฏิบัติงานของทุกภาคส่วน ที่มีความสามัคคีหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มุ่งสู่จุดหมายเดียวกันก็จะทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จเร็วขึ้นและเจริญรุ่งเรือง ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไป ความเข้าใจความเห็นอกเห็นใจ การมีระเบียบวินัยในตนเองสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดพลังสร้างเสริมผลงานทำให้เป็นที่ ยอมรับกันว่าโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง – บ้าน - ชุมชน เป็นอย่างดี^{๑๘}

๒.๒.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

Abarham Maslow^{๑๙} ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับด้านพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์เป็นตัวกำหนดค้นหา หรือความอยาก และจะพยายามขวนขวายให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตอบสนอง และความอยากนี้เกิดจากมนุษย์มีความจำเป็น (need) ซึ่งแต่ละเผ่าพันธุ์แต่ละกลุ่มจะแสดงออกถึงความต้องการไม่เหมือนกันแต่อย่างน้อยที่สุดก็จะมีขั้นพื้นฐานที่เหมือนกันเป็นลำดับไป แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าได้รับการตอบสนองความต้องการระดับใดมากน้อยแค่ไหน สรุปว่า

๑. มนุษย์เรามีความต้องการและความต้องการนี้มีอยู่ตลอดเวลา ไม่มีที่สิ้นสุด
๒. ความต้องการใดที่ได้รับการตอบสนองแล้วย่อมสิ้นสุดลงและความต้องการใหม่ในลำดับต่อไปที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเกิดขึ้น
๓. มนุษย์เรามีความต้องการตามลำดับขั้นของความสำคัญจากต่ำไปหาสูง

Abarham Maslow ได้ตั้งสมมติฐานเรียกว่า “ลำดับขั้นแห่งความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs)” ซึ่งได้แบ่งได้ ๕ ลำดับ ดังนี้

๑. ความต้องการสิ่งจำเป็นทางร่างกาย (Physiological needs)
๒. ความต้องการในด้านความปลอดภัย (Safety needs)
๓. ความต้องการในด้านสังคม (Social or belongingness needs)
๔. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem needs)

^{๑๘} สมพิศ ภารสมบุรณ์, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการจัดการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต* (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐ - ๒๑.

^{๑๙} อับราฮัม มาสโลว์ (Abarham Maslow) อ้างใน เสนอ เถาว์ชาติ, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดภูเก็ต”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓ - ๑๖.

๕. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-realization or self-actualization needs)

จากทฤษฎีดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ความต้องการขั้นพื้นฐานที่เกิดจากความพึงพอใจของมนุษย์ จะเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์เกิดการมีส่วนร่วมขึ้น

นอกจากนี้ Abarham Maslow^{๒๐} ได้ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ พบว่าปัญหาขั้นพื้นฐาน เกี่ยวกับการทำงาน และชีวิตในองค์การของเราจะมี ๒ ทรศณะเกี่ยวกับธรรมชาติของคนเกี่ยวกับทฤษฎี X และทฤษฎี Y ดังนี้

แนวทางของทฤษฎี X เป็นสมมติฐานที่มีทัศนคติต่อพฤติกรรมมนุษย์ไปในทางที่ไม่ดีสรุปได้ดังนี้

๑. โดยทั่วไปคนเราชอบสบายมีความรู้สึกว่าจะไม่อยากจะทำงานหากมีโอกาสเมื่อใดจะหลบหลีกทันที

๒. เมื่อเรามีความเกี่ยวข้องรันท่องการงานดั่งนั้น การที่จะให้คนทำงาน จึงต้องใช้วิธีบังคับควบคุมการสั่งการเด็ดขาด หรือข่มขู่ว่าจะลงโทษคนจึงจะขยัน

๓. คนโดยเฉลี่ยชอบให้คนอื่นบังคับ แนะนำชี้แจง จึงจะทำงานไม่มีความทะเยอทะยานขาดความริเริ่มสร้างสรรค์ แต่ก็ต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากที่สุด

แนวความคิดของทฤษฎี Y เป็นสมมติฐานที่ตรงข้ามกับทฤษฎี X มีทัศนคติในด้านที่ดีต่อธรรมชาติแห่งพฤติกรรมมนุษย์ กล่าวว่

๑. คนเรามากมีความเต็มใจที่จะทำงานและถือว่า การทำงานเป็นการออกกำลังกายเป็นการพักผ่อนที่มีคุณค่าไปในตัว

๒. การควบคุมให้คนทำงานไม่ใช่วิธีจะได้ผลเสมอไปเพราะคนเรามีความรับผิดชอบและต้องการที่จะเป็นของตัวเอง และอยากจะสรรค์สร้างให้ปรากฏไว้

๓. คนในโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้แสดงความสามารถดังที่ตนตั้งใจ

๔. คนเราเมื่อทำงาน นอกจากจะต้องการผลสำเร็จแล้วยังต้องการรางวัลอีกด้วย

Abarham Maslow ได้กล่าวทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ

๑. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนและผู้นำถือการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งถอดถอน ผู้นำเป็นเครื่องหมายของหลักการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานดี การมีส่วนร่วมตามทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของ

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓ - ๑๖

องค์อย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจได้แก่บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้ารับสมัคร การเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงแค่มือไม้ระดับเท่านั้น

๒. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participation Democracy) ทฤษฎีนี้เน้น การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบายยิ่งกว่านั้น ทฤษฎียังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้ การศึกษา และพัฒนาการกระทำทางการเมือง และสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้นก็คือ การไม่ยอมให้มีส่วน ร่วมนับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม^{๒๑}

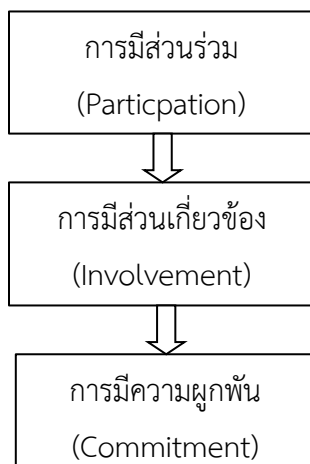
สรุปจากทฤษฎีดังกล่าว มนุษย์ต่างก็มีความต้องการที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขทางด้าน ร่างกายและจิตใจ มีชีวิตที่ปลอดภัยจากอันตราย มีความมั่นคงในอาชีพการงาน ต้องการเกียรติยศในสังคม ต้องการให้สังคมยกย่อง มีชื่อเสียงในสังคม เพื่อเป็นการยกระดับชีวิตของตัวเอง พร้อมกับต้องการความไว้วางใจ จากผู้ร่วมงานทุกคน

๒.๒.๒ ความหมายของการมีส่วนร่วม

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการที่บุคคลหรือคณะ บุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมใน กระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหารประสิทธิภาพขององค์การขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่ เกี่ยวข้องกับองค์การนั้นในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิด สติปัญญาคือการให้มีส่วนร่วมการให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการ ดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจต่างๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพันต่อกิจกรรมและองค์การในที่สุด^{๒๒} ดังแสดงในภาพนี้

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓ - ๑๖

^{๒๒} เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, **สัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘๒ - ๑๘๓.

ภาพที่ ๒.๑ ผลการมีส่วนร่วมในองค์กร^{๒๓}

เอกชัย กี่สุขพันธ์ ได้ให้ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าหมายถึง รูปแบบของความเกี่ยวข้องผูกพันร่วมกันของสมาชิกในการประชุมหรือเพื่อตัดสินใจและควบคุมการทำงานร่วมกัน นอกจากความหมายที่กล่าวมานี้ เอกชัย กี่สุขพันธ์ ยังได้แสดงถึงระดับความผูกพันให้เห็นชัดเจน^{๒๔}

Putti กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของกิจกรรมทุกกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการบริหารจะทำให้การบริหารเปิดกว้างมีอิสระทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร อันเป็นวิถีทางในการขยายอิทธิพลของสายบังคับบัญชาลงไปสู่ระดับปฏิบัติในองค์กร^{๒๕}

สรุปว่า การมีส่วนร่วม เป็นการบริหารที่กระจายอำนาจให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ บริหารงานแบบประชาธิปไตย ไม่ใช่อัตตาธิปไตย แต่ใช้หลักประชาธิปไตย และธรรมมาธิปไตย ให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น และมีบทบาทในการบริหารงาน เพื่อสร้างแรง จูงใจในการบริหารงาน ร่วมคิด ความสร้าง ร่วมพัฒนาต่อไป

^{๒๓} เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, **สัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา**, หน้า ๑๘๒ – ๑๘๓.

^{๒๔} เอกชัย กี่สุขพันธ์, **การบริหาร ทักษะและการปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ ,๒๕๓๘), หน้า ๒๓๗.

^{๒๕} Putti อังโน ทศนา แสงศักดิ์, “รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพระยะสั้นช่วงอุตสาหกรรมกรมอาชีวศึกษา”, **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุขภูษณิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕.

๒.๒.๓ ลักษณะของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมของกลุ่มเป็นตัวกระตุ้นให้ทำงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย ซึ่งการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยการช่วยเหลือและทำประโยชน์ และการรับผิดชอบ^{๒๖} ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันในลักษณะต่างๆ ดังนี้

เอกชัย กี่สุขพันธ์ กล่าวถึงระบบบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และเป็นที่ยอมรับว่าได้ผลในเชิงปฏิบัติมากมี ๓ ระบบคือ

๑. ระบบการปรึกษาหารือ (Consulting Management) เป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในรูปของคณะกรรมการ (Committee) ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจบริหารและการตัดสินใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการร่วมมีความรับผิดชอบระบบการปรึกษาหารือนี้เหมาะสำหรับใช้กับผู้บริหารระดับต้นขึ้นไป โดยการมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ประธานโครงการ ประธานคณะกรรมการ หรือกรรมการ เป็นต้น

๒. ระบบกลุ่มคุณภาพ (QC Circles) เป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในรูปของกลุ่มทำงานซึ่งคงเรียกชื่อได้หลายอย่าง เช่น กลุ่มคุณภาพ กลุ่มกิจกรรมคิวซี กลุ่มพัฒนาคุณภาพงาน ฯลฯ ระบบบริหารนี้เหมาะสำหรับใช้กับพนักงานทุกระดับปฏิบัติ (Work) หรือระดับหัวหน้างาน (Foreman) เพราะเป็นการฝึกฝนและเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาปัญหาวิเคราะห์ปัญหาหาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

๓. ระบบข้อเสนอแนะ (Suggestion System) ระบบนี้มีความแตกต่างจากข้อเสนอแนะที่พบเห็นทั่วไป ที่มีลักษณะเป็นกล่องหรือตู้รับฟังความคิดเห็นเท่านั้น แต่วิธีนี้จัดให้มีแบบฟอร์มข้อเสนอแนะเพื่อให้พนักงานเพื่อผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้กรอแบบที่กำหนด เช่น ปัญหาที่พบคืออะไร สาเหตุปัญหามาจากอะไร วิธีการแก้ปัญหามีอะไรบ้าง และผลที่คาดว่าจะได้รับนั้นดีกว่าเดิมอย่างไร เป็นต้น ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้ใช้ได้ผลในหลายบริษัท เช่นธนาคารพาณิชย์บางแห่งบริษัทเครือซีเมนต์ไทย ซึ่งแต่ละบริษัทจะมีคณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอแนะว่า แต่ละข้อเสนอแนะเป็นความคิดสร้างสรรค์เพียงใดความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติมากน้อยเพียงใดและสมควรทดลองดำเนินการตามข้อเสนอแนะ

^{๒๖} Davis and Newstrom อ่างใน เสริมศักดิ์ วิชาการธรรม, เอกสารการสอนชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘๒.

หรือไม่ อย่างไรก็ตามหากข้อเสนอแนะใดสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ผล ทางบริษัทก็จะให้รางวัลตอบแทนแก่ผู้เสนอความคิด^{๒๗}

นายสมพิศ ภารสมบุรณ์^{๒๘} ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

- ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ ริเริ่ม ตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ
- ๒) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหาร และการประสานความร่วมมือ
- ๓) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมีวิธีการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่ามี ๘ รูปแบบ คือ

๑. การวางแผนแบบสแกนลอน (The Scanlon Plan) เป็นแนวทางที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดแนวทางหนึ่ง เป็นการทำงานแบบทีมระหว่างคนงานกับผู้บริหาร เพื่อลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลผลิต ค่าจ้าง และผลกำไร

๒. เจเคกรุป (Jishu Kanri - JK) เป็นการจัดตั้งกลุ่มอิสระเล็กๆ ที่มีอำนาจเด็ดขาด กลุ่มเหล่านี้จะพิจารณาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน แล้วพยายามที่จะหาข้อยุติอย่างสร้างสรรค์ ผู้นำ กลุ่มอาจได้รับการเลือกตั้งหรือสับเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม กลุ่มจะต้องมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓. การปรึกษาตามสายการบังคับบัญชา (Consultative Hierarchy) เป็นวิธีการที่ให้ลูกจ้างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเครือข่ายคณะกรรมการต่างๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ภายในบริษัท

๔. ทีกรุป (T - Group Approach or Sensitivity) วิธีการนี้ใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม และพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ของฝ่ายบริหาร เทคนิคชนิดนี้ใช้เพื่อทำความเข้าใจคนอื่น และทำงานร่วมกับคนอื่นรู้ถึงค่านิยม แรงจูงใจ จุดอ่อน และจุดแข็งของผู้ใต้บังคับบัญชาโดยที่แต่ละคนจะต้องเข้าใจตนเองเสียก่อน

๕. การบริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้บริหารระดับต่างๆ ในองค์กร (Multiple Management) เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยมีความตั้งใจที่จะแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจเพียงคนเดียว จึงต้องการที่จะให้บุคคลในระดับต่างๆ มีส่วนร่วมในการบริหารด้วย

^{๒๗} เอกชัย กี่สุขพันธ์, **การบริหารทักษะและการปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๘), หน้า. ๒๓๗.

^{๒๘} นายสมพิศ ภารสมบุรณ์, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๒๘ - ๒๙.

๖. คิวซีซี (Quality Control Circle) ระบบคิวซีซี เป็นการทำงานของกลุ่มเล็กๆ ซึ่งมีบุคลากรตั้งแต่ ๓ - ๑๕ คน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ปัญหาร่วมกัน โดยวิเคราะห์ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานจากนั้นจะหาแนวทางแก้ไข

๗. แนวทางการใช้คณะกรรมการในการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Committee Approach for Participation) คณะกรรมการเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำแนวความคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับที่สูงกว่าพนักงานปฏิบัติ คณะกรรมการจะเป็นกลุ่มที่จัดตั้งชั่วคราวเพื่อปรึกษาปัญหาเฉพาะหน้า

๘. การมีส่วนร่วมและการสร้างทีม (Participation and Team Building) กิจกรรมการมีส่วนร่วมและการสร้างทีมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เมื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารของบุคลากรในองค์กรมีความมั่นคง สมาชิกของกลุ่มจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความคิดริเริ่ม

นอกจากนี้ **นายสมพิศ ภารสมบุรณ์** กล่าวถึงการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาจากระดับการบริหาร โดยชี้ให้เห็นว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ ๓ ระดับ คือ ในระดับแนวราบ เป็นการมีส่วนร่วมโดยไม่จริงจัง การมีส่วนร่วมในแนวตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมกับผู้ที่มีอำนาจมากกว่าผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารงานที่เกี่ยวข้องทั้งแนวตั้งและแนวนอน^{๒๙} และได้แบ่งการมีส่วนร่วมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีอำนาจและควบคุมไว้ ๘ กลุ่มด้วยกัน ดังนี้

๑. กุศโลบาย (Manipulation) เป็นการเข้ามาเพียงเพื่อประชาสัมพันธ์ตัวเองไม่ได้มุ่งหวังการมีส่วนร่วม

๒. การรักษา (Therapy) คล้ายๆ กับกุศโลบาย แต่เป็นการเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกัน และมีพฤติกรรมตามที่ผู้นำต้องการเท่านั้น

๓. การบอกกล่าว (Informing) เป็นการที่ผู้นำให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย

๔. การให้คำปรึกษา (Consultation) เป็นการที่ผู้นำให้ผู้ตามคอยพิจารณาถึงข้อคิดเห็นต่างๆ แต่ไม่ได้บังคับให้ผู้นำต้องทำตามการมีส่วนร่วมของผู้ตามอำนาจให้ผู้ตามปฏิบัติแทน

๕. การปลอบโยน (Placation) มีลักษณะเหมือนกับการเห็นอกเห็นใจคล้อยตามแต่ในใจนั้นไม่ได้มีการยอมรับที่จะปฏิบัติตามเลย

๖. การเป็นหุ้นส่วน (Partnership) หมายถึงการมีส่วนร่วมนั้นจะมีลักษณะการร่วมกันคิดร่วมกันทำ และร่วมกันตัดสินใจมากขึ้น

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙.

๗. การมอบอำนาจ (Delegated Power) เป็นการที่ผู้นำมอบอำนาจให้ผู้ตามปฏิบัติแทน ซึ่งเป็นการเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมของผู้ตามมากขึ้น

๘. อำนาจและการควบคุม (Power and Control) อยู่ในมือของผู้ตามเป็นการที่ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วม และกำหนดบทบาทอย่างแท้จริงขั้นบันไดการมีส่วนร่วม ๘ ขั้น^{๓๐} ดังแสดงในภาพ

๘ ขั้นควบคุมโดยประชาชน (Citizen control)	} การมีส่วนร่วมระดับอำนาจเป็น ของประชาชน การมีส่วนร่วมแท้ (Degree of citizen power)
๗ ขั้นใช้อำนาจผ่านตัวแทน (Delegated power)	
๖ ขั้นเป็นหุ้นส่วน (Partnership)	
๕ ขั้นปลอบใจ (Placation)	} การมีส่วนร่วมระดับพิธีกรรม หรือ การมีส่วนร่วมบางส่วน (Degree of tokenism or Partial participation)
๔ ขั้นปรึกษา (Consultation)	
๓ ขั้นรับฟังข่าว (Informing)	
๒ ขั้นบำบัดรักษาโรค (Therapy)	} การมีส่วนร่วมเทียม หรือ ไม่มีส่วนร่วม (Pseudo-participation or Non- participation)
๑ ขั้นถูกจัดกระทำ (Manipulation)	

ภาพที่ ๒.๒ ขั้นบันไดการมีส่วนร่วม ๘ ขั้น

จากภาพที่ ๕ นี้ ขั้นบันไดขั้นที่ ๑ และ ขั้นที่ ๒ รวมเรียกว่าเป็นขั้นที่มีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม หมายถึง ประชาชนยังไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙ - ๓๐.

บันไดขั้นที่ ๓ - ๕ รวมเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมระดับพิธีการหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน หมายถึง เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในบางส่วน บางเรื่องเท่านั้น เพราะบางส่วนผู้มีอำนาจเต็มสงวนเอาไว้ แต่ก็ดีกว่าขั้น ๑ - ๒

บันไดขั้นที่ ๖ - ๘ รวมเรียกว่าการมีส่วนร่วมระดับอำนาจของประชาชน ซึ่งเป็นระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมาก โดยพัฒนาจากขั้นที่ ๖, ๗ จนถึงขั้นที่ ๘ ขั้นควบคุมโดยประชาชนเป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชน โดยผ่านตัวแทน หรือประชาชน เป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง^{๓๑}

นายสมพิศ ภารสมบุรณ์^{๓๒} กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท คือ การที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาทั้งกระบวนการตั้งแต่เริ่มแรกของโครงการไปถึงตอนจบของโครงการ ซึ่งครอบคลุมใน ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามโครงการ ๓) การมีส่วนร่วมในการติดตามผลและการประเมินผล และ ๔) การมีส่วนร่วมในการใช้ผลประโยชน์จากกิจกรรมของโครงการ

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของการมีส่วนร่วมนั้นสามารถที่จะจำแนกได้ ๔ แบบ ดังนี้

๑. จำแนกตามกระบวนการบริหาร ๗ ประการ ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ๒) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๓) การมีส่วนร่วมในการจัดองค์การ ๔) การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ๕) การมีส่วนร่วมในการใช้อิทธิพล ๖) การมีส่วนร่วมในการประสานงาน ๗) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

๒. จำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วม ๖ ประการ ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมประชุม ๒) การมีส่วนร่วมในการออกเงิน ๓) การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ) การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ ๕) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน ๖) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน

๓. จำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม ๓ ระดับ ได้แก่ ๑) ระดับของการมีส่วนร่วมเทียม ๒) ระดับของการมีส่วนร่วมบางส่วน) ระดับของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

๔. จำแนกตามวิธีการมีส่วนร่วม ๒ ประการ ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมโดยตรง และ ๒) การมีส่วนร่วมโดยอ้อม

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐ - ๓๑.

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒ - ๓๓.

๒.๒.๔ ปัจจัยที่เสริมการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับปัจจัยที่เสริมการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

ชูชาติ พวงสมจิตร ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

๑. ปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

๑) โครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมจะช่วยให้ชุมชนมีความพร้อมในการสนับสนุนโรงเรียนด้านการเงินเพราะเป็นย่านอุตสาหกรรมย่อมทำให้เกิดสภาวะเศรษฐกิจดี

๒) ลักษณะนิสัยของคนไทยช่วยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน กล่าวคือ โดยทั่วไปคนไทยมีนิสัยชอบทำบุญ ไม่ค่อยจะปฏิเสธคำร้องขอของผู้อื่น โดยเฉพาะโรงเรียนที่เป็นสถาบันสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีมีความรู้

๓) ระบบการเมืองการปกครองท้องถิ่น กระตุ้นให้นักการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ซึ่งในช่วงที่มีการเลือกตั้งผู้สมัครมักจะต้องไปพบประชาชนและช่วยเหลือกิจกรรมของสังคม โดยเฉพาะวัดกับโรงเรียนที่เป็นสถาบันหลักของชุมชน

๒. ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

๑) ความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน หากโรงเรียนสร้างความศรัทธาให้กับชุมชนได้ เช่น ผลการเรียนดี นักเรียนสามารถสอบชิงทุนหรือสอบเข้าสถาบันที่มีชื่อเสียงได้ โรงเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศ ครู อาจารย์ เอาใจใส่ต่อเด็ก โรงเรียนชนะการประกวดผลงานทางวิชาการ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชุมชนเกิดความศรัทธาต่อโรงเรียน

๒) ชุมชนมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นเจ้าของโรงเรียนและต้องมีหน้าที่ต่อโรงเรียน ความรู้สึกดังกล่าวมักจะอยู่ในรูปของโรงเรียนของเราการเป็นศิษย์เก่า การเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในการก่อตั้งและทำนุบำรุงโรงเรียน การเป็นผู้ปกครองนักเรียน ฯลฯ

๓) ความคาดหวังของชุมชนต่อโรงเรียน ได้แก่ ความคาดหวังว่าโรงเรียนจะสั่งสอนบุตรหลานของเขา ให้เป็นคนเก่งคนดีและคาดหวังให้โรงเรียนมีคุณภาพไม่เป็นรองโรงเรียนอื่น

๔) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียนหากผู้บริหารและครูเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนให้การต้อนรับประชาชนอย่างดี โรงเรียนเอาใจใส่บุตรหลานของประชาชน ชุมชนก็จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนดี

๓. ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

๑) ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหารและครูซึ่งได้แก่ ผู้บริหารและครู มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ให้เกียรติและกำลังใจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน โรงเรียนมีครูเก่าหรือศิษย์เก่าปฏิบัติหน้าที่เป็นครูอยู่ในโรงเรียน ครูสนใจและเอาใจใส่การเรียนการสอน ฯลฯ

๒) ปัจจัยเกี่ยวกับผลงานและวิถีปฏิบัติของโรงเรียน เช่น โรงเรียนมีชื่อเสียงด้านวิชาการ มีความเชื่อถือในเรื่องการเงิน โรงเรียนมีการพัฒนาในด้านต่างๆ^{๓๓}

เมตต์ เมตต์การุณจิต กล่าวถึงปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเห็นความสำคัญและสนองนโยบายของรัฐในเรื่องนี้ ผู้บริหารจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้แนบแน่นอย่าคิดว่าโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนที่มีเศรษฐกิจดีก็จะได้รับการสนับสนุน นอกจากนี้ โรงเรียนจะต้องสร้างผลงานให้ ชุมชนเกิดความศรัทธา เช่น มีผลงานทางวิชาการเอาใจใส่เด็กนักเรียนมีผลการเรียนดี เป็นต้น สำหรับในด้านของประชาชนนั้นส่วนใหญ่คนไทยมีนิสัยชอบทำบุญ มีความเอื้อเฟื้อ ดังนั้น หากโรงเรียนจะร้องขออะไรก็คงได้รับการสนับสนุน โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม มี ๒ กลุ่มปัจจัย ได้แก่

๑. ปัจจัยเกี่ยวกับกรรมการศึกษา ได้แก่ เวลาที่อยู่อาศัยการมีถิ่นกำเนิด/หรือมีที่พักอาศัยในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ การเป็นศิษย์เก่า การมีบุตรหลานเรียนอยู่ในโรงเรียน ความคาดหวังต่อโรงเรียน การมีความสัมพันธ์กับโรงเรียน และความห่วงใยต่อสวัสดิภาพเด็ก

๒. ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่

๑) คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน ด้านความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความซื่อสัตย์ และเป็นคนในท้องถิ่นโดยกำเนิด

๒) คุณลักษณะของครู ได้แก่ครูมีความประพฤติ มีความรู้ความสามารถมีความเอาใจใส่ต่อเด็ก มีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีความเสียสละ

๓) การปฏิบัติของโรงเรียนต่อคณะกรรมการการศึกษา ได้แก่ การให้เกียรติและการให้โอกาสในการมีส่วนร่วม การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน

๔) การปฏิบัติงานของครู ได้แก่การเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอน และความสามัคคีในหมู่ครู

^{๓๓}ชูชาติ พ่วงสมจิตร, “การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๖๘ - ๒๗๑.

๕) ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ ความมีชื่อเสียงของโรงเรียน และการบริหารการเงินที่โปร่งใส^{๓๔}

สรุปว่า การมีส่วนร่วมในการบริหาร หรือการทำงาน ร่วมคิด ร่วมกันวางแผนงาน ร่วมกันทำงาน ปัจจัยหนึ่งก็มาจากเพื่อนร่วมงานที่จะสร้างแรงจูงใจในการทำงานร่วมกัน กำลังใจ นโยบายการทำงาน การกระจายอำนาจจากผู้บังคับบัญชา การมอบหมายงานจากผู้บังคับบัญชา การได้รับความไว้วางใจนายผู้บริหาร และเพื่อนร่วมงาน นั่นคือแรงใจในการบริหารงาน เพื่อสร้างความสำเร็จให้องค์กรนั้นๆ ได้

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการรักษาศีล ๕

๒.๓.๑ ความหมายของศีล

“ศีล” (Morality) ตามความหมายในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย จุฬนิเทศ ดังที่พระสารีบุตรได้กล่าวถึงศีลว่า “ศีล” หมายถึง การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสำรวมในโอวาทปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจรเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อยสมათานอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ความสำรวม ความระวัง ความไม่ก้าวล่วง ในสิกขาบททั้งหลาย ซึ่งหมายถึงการสำรวมกาย วาจา ใจ^{๓๕} และในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิเทศ พระสารีบุตรก็ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า “อธศีลสิกขา” เป็นฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สำรวมด้วยความสำรวมในปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร เห็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้มีประมาณน้อย สมათาน ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ศีลชั้นทั้งหลาย ศีลชั้นใหญ่ ศีลเป็นที่ตั้ง เป็นเบื้องต้น เป็นเครื่องประพฤติ ความสำรวม เป็นความระวัง เป็นปากเป็นประธาน แห่งความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า อธศีลสิกขา^{๓๖}

“ศีล” ตามความหมาย ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พระสารีบุตรได้ให้ความหมายไว้ว่า ศีล คือ เจตนาเป็นศีล เจตสิกเป็นศีล ความสำรวมเป็นศีล ความไม่ก้าวล่วงเป็นศีล^{๓๗}

^{๓๔}เมตต์ เมตต์การุณจิต. “การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการศึกษาประจำ โรงเรียนเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ๔๐ - ๔๑.

^{๓๕}ช.ปา. (ไทย) ๓๐/๙๒/๒๐.

^{๓๖}ช.ม. (ไทย) ๒๙/๔๖/๓๖.

^{๓๗}ช. ป. (ไทย) ๓๑/๘๙/๓๔.

“ศีล” ตามความหมายใน คัมภีร์วิสุทธิมรรค หมายถึง “ธรรมทั้งหลายมีเจตนาเป็นต้น ของบุคคลผู้เว้นจากโทษมีปาณาติบาตก็ดี ของบุคคลผู้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติที่ดีเป็นศีล”^{๓๘}

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงให้ความหมายของศีลไว้ในเบญจศีลเบญจธรรมว่า “ศีลนั้นเป็นเหมือนบรรทัดสำหรับให้คนประพฤติความดีให้คงที่เปรียบเหมือนผู้แรกจะเขียนหนังสือ ต้องอาศัยเส้นบรรทัดเป็นหลักไปตามนั้น หนังสือที่เขียนจึงจะมีบรรทัดอันตรง ถ้าหาไม่ตัวหนังสือก็จะขึ้นคดลงดังงูเลื้อย เมื่อชำนาญแล้ว ก็เขียนไปได้โดยไม่ต้องมีบรรทัดฉันทใด คนแรกประพฤติความดี ไม่ได้ถืออะไรไว้เป็นหลัก ใจไม่มั่นคงอาจเอนเอียงลงหาทุจริต แม้เพราะโมหะครอบงำ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้วจึงประพฤติคุณธรรมอย่างอื่นก็มักยั่งยืนไม่ผันแปร”^{๓๙}

พระธรรมปิฎก (ประยูร ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของศีลไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสนามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่า “ศีล หมายถึง การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย เป็นการรักษาปกติตามระเบียบวินัย หรือข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว (The Five Precepts of Morality) เดิมเรียกว่า “สิกขาบท ๕ “ เป็นข้อปฏิบัติในการฝึกตน ใครปฏิบัติตามนี้เรียกว่า “มีศีลเบื้องต้น”^{๔๐}

สรุปได้ว่า ศีล ๕ หมายถึง ข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการเว้นจากการทำชั่ว โดยการรักษากาย และวาจาให้เป็นปกติ เพื่อช่วยให้กิจกรรมของสังคมดำเนินไปได้อย่างปกติสุข ทั้งส่วนปัจเจกบุคคล และสังคมโดยรวม

๒.๓.๒ ลักษณะของศีล ๕

ลักษณะของศีล ๕ หมายถึง ลักษณะความเป็นปกติ คือ การไม่ประพฤติผิดทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างจากความชั่ว ดังนั้น ลักษณะของศีล ๕ จึงเป็นการประพฤติชอบที่เป็นกุศล คือการไม่ล่วงละเมิดทางกายวาจา ๕ ประการ ได้แก่

^{๓๘} พระพุทธโฆษาจารย์, **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**, แปลเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖.

^{๓๙} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **เบญจศีลและเบญจธรรม**, (กรุงเทพมหานคร มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒.

^{๔๐} พระธรรมปิฎก (ประยูร ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : มหาคุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐๖.

๑. ปาณาติบาต เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกายของผู้อื่นสัตว์อื่น แต่เป็นผู้มีใจประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความรักความหวังดีต่อกันเป็นพื้นฐาน

๒. อทินนาทานนา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของคนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ด้วยการลักขโมย เป็นต้น แต่เป็นการดำเนินชีวิตโดยสุจริตยุติธรรม หาเลี้ยงชีพโดยชอบ เรียกว่า สัมมาอาชีพะ

๓. กามะสุ มิจฉาจารา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามซึ่งเป็นความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นในทางคู่ครอง ไม่ละเมิดสิทธิ์ในบุคคลผู้เป็นที่รักของผู้อื่น รวมทั้งไม่ผิดประเวณีทางเพศ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเองมีใจมั่นคงในคู่ครองของตน สามารถควบคุมอารมณ์ในเรื่องเพศได้

๔. มุสาวาทา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ คือ มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง อันเป็นสาเหตุต้อตรอน หรือทำลายประโยชน์ของผู้อื่นแต่มีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ รักษาสัจจะ พูดแต่คำจริง คำมีประโยชน์คำสมานฉันท์สามัคคี เป็นต้น

๕. สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากของมีนเมาคือสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนตนเอง ด้วยการดื่ม การสูบ นิด สิ่งที่เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือ เป็นยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทพลาดพลั้ง เกิดความมัวเมา เสียสติสัมปชัญญะ และทำให้เสียคุณภาพความเป็นคน แต่มีสติระวังตัวมิให้ติดสิ่งเสพติดเหล่านั้นๆ ทั้งสามารถควบคุมจิตใจ ควบคุมอารมณ์มิให้ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดทั้งหลายด้วย^{๑๑}

ส่วนในคัมภีร์วิมุตติมรรค ได้กล่าวถึงลักษณะของศีลว่า อะไรเป็นลักษณะของศีล คือ การละความเสื่อมคุณค่าด้วยความมีคุณค่า ความด้อยคุณค่าคืออะไร คือ การละเมิดศีลซึ่งมี ๓ ประการ คือ การละเมิดปาฏิโมกข์สังวร การละเมิดปัจจยสันนิสสิตศีล และการละเมิดอินทริยสังวรศีล การละเมิดปาฏิโมกข์สังวรคืออะไร คือ ความสังวรศีล คือ อะไร คือ ความเสื่อมศรัทธาในพระตถาคตเนื่องจากอหิริกะ (ไม่ละอายใจ) และอนัตตัมปะ (ไม่เกรงกลัวบาป) การละเมิดปัจจยสันนิสสิตศีลคืออะไร เมื่อชีวิต

^{๑๑} ไสว มาลาทอง, การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๙-๑๑๒.

ของบุคคลมุ่งปรนเปรอร่างกาย เขาสูญเสียความสันโดษ (ความพอใจในปัจจัยตามมีตามได้) การละเมิด อินทริยสังวรคืออะไร คือ การละเลยโยนิมนสิการเพราะไม่สำรวมอินทริยทั้ง ๖ ประการ ดังนั้น การละเมิดศีลทั้งสามอย่างนี้สร้างความเสื่อมคุณค่า นี้เรียกว่า ลักษณะของศีล^{๔๖}

สรุปได้ว่า ลักษณะศีล เป็นคำสอนเพื่อความประพฤติที่ดีงาม เป็นการหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ ปราศจากมิถาชีพ เพื่อมุ่งเน้นให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

๒.๓.๓ องค์ประกอบของศีล ๕

ศีล หมายถึง ข้อกำหนดขั้นต้นที่ใช้สำหรับควบคุมความประพฤติหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมให้ดำเนินชีวิตไปอย่างปกติสุข กลมกลืนไปกับปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยให้มนุษย์สามารถรวมกาย วาจา ใจ ไม่ให้ล่วงเกินตนเองและคนอื่น และเมื่อมนุษย์เราได้ประพฤติหรือปฏิบัติตามสังคมก็จะสงบสุข องค์ประกอบของศีล ๕ ได้แก่

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี แปลว่า เจตนางดเว้นการทำลายชีวิตสัตว์ รวมไปถึงการฆ่า การทำร้ายร่างกายและการทรมานใน คำว่า “สัตว์” ในที่นี้ ประสงค์เอาทั้งมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานที่ยังเป็นอยู่ มนุษย์ไม่เลือกกว่าผู้ชายหรือผู้หญิง จะอยู่ในวัยใดก็ตาม จนถึงที่ยังอยู่ในครรภ์ก็ตามจะใหญ่หรือจะเล็กก็ตาม ได้ชื่อว่าสัตว์ในที่นี้ทั้งหมด เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายของการฆ่า การทำร้ายร่างกาย และการทรมานจะได้อธิบายดังนี้

๑) การฆ่า หมายถึง การทำให้ตาย ไม่ว่าจะเป็มนุษย์และสัตว์เดรัจฉานก็ตามรวมไปถึง การฆ่าด้วยตนเอง หรือให้ผู้อื่นทำ ถือว่าผิดศีลทั้งสิ้นและมีโทษทางบ้านเมืองด้วย จะบาปมาบาปน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับเจตนาและชนิดของมนุษย์และสัตว์ที่ฆ่า ถ้าหากว่าฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ที่มีคุณมากก็จะมีบาปมาก หากว่าฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ที่มีคุณน้อยก็มีบาปน้อย แต่ทั้งนี้แล้วแต่เจตนาของผู้กระทำด้วย และการฆ่านั้นก็ มีอยู่ ๒ ประเภท คือ ฆ่าโดยจงใจ และฆ่าโดยไม่จงใจ

ก. ฆ่าโดยจงใจ หมายความว่า คิดไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่า จะฆ่า เช่น ฆ่าคู่อริ

ข. ฆ่าโดยไม่จงใจ หมายความว่า ไม่ได้คิดไว้ก่อน แต่บังเอิญเรื่องเกิดขึ้น เช่น ฆ่าเพราะ เกิดบันดาลโทสะ

๒. การทำร้ายร่างกาย คือการทำให้มนุษย์ได้รับบาดเจ็บอย่างสาหัส ยังทุกข์ให้เกิดแก่ผู้ถูกทำร้าย

^{๔๖} พระอุปติสสเถระ รัตนา, พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ของ เพราะเฮอารา พระโสเมเถระ และพระเขมินทเถระ, วิมุตติมรรค, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๘), หน้า ๘.

๓. การทรกรรม หมายถึง การใช้งานเกินกำลัง การกักขัง การนำสัตว์ไปโดยวิธีทรมาณ การผลาญสัตว์ เช่น ชนโค ชนกระบือ ตีไก่ ยั่วให้ต่อสู้กันเพื่อความสนุกสนาน

และหลักเกณฑ์การกระทำที่จะกำหนดว่าละเมิดศีลข้อที่ ๑ ได้นั้น พระอรรถกถาจารย์ได้จัดวางองค์ประกอบการละเมิดไว้ดังนี้คือ

๑. ปาโณ สัตว์นั้นมีชีวิต
๒. ปาณสญญิตา รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต
๓. วรกจิตต์ มีเจตนาจะฆ่า
๔. อุปกุกโม พยายามฆ่า
๕. เตน มรณ สัตว์นั้นตายเพราะถูกฆ่า

การล่วงละเมิดนอกจากศีลจะขาดแล้ว ยังถือว่าเป็นบาปด้วย (ความชั่ว) ฉะนั้นจึงไม่ควรเบียดเบียนบีบคั้นกัน ควรอยู่ร่วมกันอย่างไมตรีจิต สันติภาพที่มั่นคงก็คงจะเกิดขึ้น^{๔๓}

๒. อทินนาทานา เวรมณี แปลว่า เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ด้วยอาการขโมย คือไม่เบียดบังดำเนินการเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของผู้อื่นไม่อนุญาตด้วยทางกาย หรือทางวาจาอันเจ้าของไม่ได้ยกให้เป็นสิทธิ์ขาด เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ในที่นี้จะอธิบายกิริยาที่ห้ามทำในศีลข้อ ๒ มีอยู่ ๓ ประการคือ

๑. โจรกรรม ประพฤติเป็นโจร หมายถึง กิริยาที่ถือเอาสิ่งของที่ไม่มีผู้ให้ด้วยอาการเป็นโจร ๑๔ ลักษณะคือ

- ๑) ลัก ถือเอาทรัพย์เมื่อเจ้าของไม่เห็น ที่เรียกว่า ขโมย และตัดช่อง ย่องเบา
- ๒) ฉก ชิงเอาทรัพย์ต่อหน้าเจ้าของ ที่เรียกว่า ตีชิง วิ่งราว
- ๓) กรรโชก ชูให้เขากลับแล้วให้ทรัพย์ ที่เรียกว่า จี้ ในปัจจุบันนี้
- ๔) ปล้น รวมหัวกันหลายคน มีศรัตราอาวุธเข้าแย่งทรัพย์
- ๕) ตู้อ้างหลักฐานพยานเท็จ หักล้างกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น เช่น ที่ดิน ซึ่งไม่อยู่ในปกครองของตน
- ๖) ฉ้อ โกงเอาทรัพย์ของผู้อื่นที่ตนปกครอง เช่น โกงของฝาก โกง ดินที่ตนอยู่อาศัย
- ๗) หลอก ปั้นเรื่องให้เขาเชื่อแล้วให้ทรัพย์
- ๘) ลวง ใช้เล่ห์เอาทรัพย์ด้วยเครื่องมือลวง เช่น โกงตาชั่ง

^{๔๓}อ้างแล้ว, สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลและเบญจธรรม,

- ๙) ปลอม ทำหรือใช้ของปลอม เช่น ธนบัตรปลอม ยาปลอม
 ๑๐) ตระบัด ยืมของคนอื่นมาใช้แล้ว ยึดเอาเสียกุ้หนี้แล้วไม่ใช่ดอกและต้น
 ๑๑) เบียดบัง กินเศษกินเลย เช่นเลี้ยงสัตว์ กินค่าอาหารสัตว์
 ๑๒) สับเปลี่ยน แอบสลับเอาของผู้อื่น ซึ่งมีค่าสูงกว่า
 ๑๓) ลักลอบ หลบหนีภาษีของหลวงหรือลอบนำสิ่งที่ต้องห้าม เช่น เหล้าเถื่อน เข้ามาใน

ประเทศ

๑๔) ยกยอก ได้แก่การใช้อำนาจหน้าที่จำหน่ายทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยมิชอบ^{๔๔}

ทำโจรกรรม ๑๔ อย่างนี้ อย่างไม่อย่างหนึ่งด้วยตนเองหรือใช้ให้ผู้อื่นทำหรือร่วมกับคนอื่นก็ชื่อว่าประพฤติเป็นโจรทั้งสิ้น

๒. อนุโลมโจรกรรม หมายถึง กิริยาที่อุดหนุนโจรกรรม หรือ สมโจร หรือสนับสนุนผู้ประพฤติผิดศีลธรรม ซึ่งรวมไปถึงการปกอลอก ลวง โดยการคบกับผู้อื่นเพื่อประโยชน์ด้วยอาการไม่ซื่อสัตย์ มุ่งจะเอาประโยชน์ของเขาฝ่ายเดียว และรับสินบนของผู้อื่นเพื่อกระทำในทางที่ผิดกฎหมายหรือผิดศีลธรรม

๓. ฉายาโจรกรรม หมายถึง การกระทำทรัพย์สินพัสดุของผู้อื่นให้สูญหรือเป็นสินใช้ตกอยู่แก่ตน ผลาญคือทำอันตรายแก่ทรัพย์สินพัสดุ หรือหยิบฉวยทรัพย์สินพัสดุของผู้อื่นมาด้วยความมั่งง่าย โดยคิดว่าเจ้าคงไม่ว่าอะไร

- ๑) ผลาญ ทำลายทรัพย์สินผู้อื่นให้เสียหาย (ไม่เอามาเป็นของตน) เช่น เผ่าบ้านเรือน
 ๒) หยิบฉวย ถือนิวินาสะเกนขอบเขต เช่น ลูกหลานเอาของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือถือเอาญาติมิตรมากกว่าที่เขาอนุญาตให้ เอาโดยไม่ต้องซื้อขอ ทั้ง ๒ อย่างนี้ ศีลไม่ขาดแต่ทำให้ต่างพร้อย

ซึ่งองค์ประกอบที่ทำให้ศีลข้อนี้ขาดได้นั้นต้องประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. ประปรคคหิต์	ของนั้นมีเจ้าของหวงแหน
๒. ประปรคคหิตสณญิตา	รู้ว่าของนั้นเจ้าของหวงแหน
๓. เถยยจิตต์	ตั้งใจรักของสิ่งนั้น
๔. อุปกุกโม	พยายามลักของสิ่งนั้น

^{๔๔}อ้างแล้ว, สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลและเบญจธรรม , หน้า ๑๗.

๕. เตน ทรณ ได้สิ่งของนั้นมา ด้วยความพยายามนั้น

การดำเนินชีวิตด้วยการเบียดเบียนเอาทรัพย์สินของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตนั้น จะมีโทษมากหรือโทษน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งของและคุณความดีของเจ้าของทรัพย์ เช่นสิ่งของมีค่ามากและประกอบกับคุณความดีของเจ้าของทรัพย์ย่อมมีโทษมาก ถ้าเป็นของเล็กน้อยก็มีโทษน้อย แต่ต้องประกอบด้วยกิเลสและความพยายามอีก เช่น สิ่งที่มีค่าเสมอกันกับคุณความดีของเจ้าของทรัพย์ ผู้ลักมีความปรารถนาอยากได้และมีความพยายามมากก็มีโทษมาก แต่ถ้าได้มาโดยง่ายมีความปรารถนา น้อย ก็จะมีโทษน้อยข้อยกเว้นการถือเอาของผู้โดยวิสาสะ คือ ของญาติมิตรหรือคนที่คุ้นเคยกัน เคยช่วยเหลือกัน เคยอนุญาตไว้ก่อน แม้ไม่ถือเอาโดยไม่บอก ก็ไม่เป็น อทินนาทาน แต่ต้องประกอบด้วย ลักษณะการถือวิสาสะ ท่านได้อธิบายว่าต้องประกอบด้วย ๕ ประการ คือ ๑) เจ้าของเป็นผู้สนิทกับตน ๒) เจ้าของเคยอนุญาตไว้ก่อน ๓) เมื่อถือเอาแล้ว ไม่มีคนสนทน ๔) ของนั้นเป็นของที่เจ้าของไม่หวงแหน สำหรับเรา หรือพอให้ได้ ๕) เมื่อเจ้าของรู้แล้ว ก็พอใจ ไม่ว่าจะอะไร

๓. กามเมสุมิจจาจารา เวรมณี หมายถึง การงดเว้นจากประพฤติดิในกามทั้งหลาย กามในที่นี้ หมายถึงกิริยาที่รักใคร่กันในทางประเวณี หมายความว่างดเว้นจากความประพฤติในการที่จะล่วงละเมิด คู่ครองของผู้อื่น เพื่อให้มนุษย์สร้างความสามัคคีไม่แตกร้างกัน รักษาสายโลหิตวงศ์ตระกูลของตน ไม่ส่ำส่อนกันเยี่ยงอย่างสัตว์เดียรัจฉาน หรือผู้มักมากในกาม

ข้อห้ามสำหรับหญิงและชาย มีให้ประพฤติดิดังนี้

ก. หญิงที่ต้องห้ามสำหรับผู้ชาย มี ๓ จำพวก คือ

๑. หญิงมีสามี ได้แก่หญิงที่แต่งงานกับชาย หรือไม่ได้แต่งงาน แต่อยู่กินด้วยกันกับชาย อย่างเปิดเผย หรือหญิงที่รับสิ่งของมีทรัพย์เป็นต้นของชายแล้วและยอมอยู่กับเขาหรือหญิงที่ชายเลี้ยงไว้ เป็นภรรยา

๒. หญิงที่มีญาติปกครอง ได้แก่หญิงที่มีมารดาบิดา ญาติ พิตักษัรรักษาอยู่ คือยังไม่เป็น คู่ครองของใคร

๓. หญิงที่จารีตรักษา ได้แก่หญิงที่มีศีลธรรมหรือจารีตประเพณีคุ้มครอง เช่น นักบวช หญิงที่กฎหมายบ้านเมืองห้าม และหญิงที่เป็นเทือกเถาเหล่ากอของตน

ข. ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิงมี ๒ จำพวก คือ

๑. ชายอื่นทุกคน นอกจากสามีของตน สำหรับหญิงมีสามี

๒. ชายที่จารีตต้องห้าม เช่น ภิกษุ สามเณร และนักบวชต่างศาสนาสำหรับหญิง ทุกประเภท ในพระสูตรตันตปิฎกเล่มที่ ๑๔ ท่านจำแนกสตรีไว้ ๑๐ จำพวกคือ สตรีโสด ๑๐ จำพวก

๑. มาตุรุษิตา	สตรีที่มารดาดูแลรักษา
๒. ปิตุรุษิตา	สตรีที่บิดาดูแลรักษา
๓. มาตาศูรุษิตา	สตรีที่มารดาและบิดาดูแลรักษา
๔. ภาคูรุษิตา	สตรีที่พี่ชายน้องชายรักษา
๕. ภคินีรุษิตา	สตรีที่พี่สาวน้องสาวดูแลรักษา
๖. ญาตริรุษิตา	สตรีที่ญาติดูแลรักษา
๗. โคตตรรุษิตา	สตรีที่โคตรดูแลรักษา
๘. ฌมมรุษิตา	สตรีที่ผู้ปฏิบัติธรรมรักษา
๙. สารรุษิตา	สตรีที่คุ้มกันดูแลรักษา
๑๐. สปริทณธา	สตรีที่มีผู้กำหนดอาญาสินไหมไว้

ในมังคลัตถที่ปนิภาค ๑ ท่านแบ่งสตรีมีสามี ๑๐ จำพวกคือ

๑. ฌนุกีตา	สตรีที่ซื้อมาเป็นภรรยาด้วยทรัพย์
๒. ฌนทวาสินี	สตรีที่อยู่ร่วมเป็นภรรยาด้วยความสมัครใจ
๓. โภควาสินี	สตรีที่เป็นภรรยาด้วยได้โภคะทรัพย์
๔. ปฏวาสินี	สตรีที่เป็นภรรยาด้วยได้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม
๕. โอบตตทิกินี	สตรีที่เป็นภรรยาด้วยการแต่งงานรดน้ำ
๖. โอบตจุมภฎา	สตรีที่เป็นภรรยาด้วยฝ่ายชายช่วย
๗. ทาสี จ ภริยา จ	สตรีที่เป็นภรรยาด้วยเป็นคนรับใช้ด้วย
๘. กมมการี จ ภริยา จ	สตรีที่รับทำงานและเป็นภรรยาด้วย
๙. ฌชาหฎา	สตรีที่เป็นภรรยาโดยถูกจับมาเป็นเชลย
๑๐. มุหตติกา	สตรีที่เป็นภรรยาชั่วคราว

องค์ที่จะทำให้ศีลข้อนี้อาจได้ขึ้นต้องประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. อคมนียวตถุ	วัตถุอันไม่ควรถึง (หญิงชายต้องห้าม)
๒. ตสมี เสวนจิตตํ	มีจิตคิดที่จะเสพในวัตถุอันไม่ควรถึงนั้น (คือมีเจตนาจะเสพ)
๓. เสวนปโปโยโค	มีความพยายามในอันเสพ
๔. มคเคน มคคปปฏิปัตตือวิวาสนํ	ร่วมสังวาสกัน

การล่วงเกินในขอบเขตของความเป็นสามี – ภรรยา ที่เป็นไปทางกาย ในการประพฤติก่อให้เกิดทางเพศ จะมีโทษมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับคุณความดีของผู้ที่ถูกละเมิด ความแรงของกิเลส และความพยายาม เช่น ผู้ถูกละเมิดประกอบคุณความดีมาก ย่อมมีโทษมาก ถ้าประกอบด้วยคุณน้อย

ยอมมีโทษน้อย ถ้ามีความพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย แต่มีความพยายามมากก็มีโทษมาก มีความพยายามน้อยก็มีโทษน้อย

๔. มุสาวาทา เวมณิ แปลว่า การงดเว้นจากการพูดเท็จ คือการงดเว้นจากการพูดที่บิดเบือนจากความจริง โดยจงใจให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าเป็นเช่นนั้น เช่น แสดงพยานหลักฐานเท็จ มีข้อห้ามดังต่อไปนี้

๔.๑ มุสาวาท หมายถึง การพูดเท็จ และมีองค์ประกอบอยู่ ๗ ประการคือ

๑. ปต ได้แก่การโกหกซัด ๆ เช่น ไม่รู้ว่ารู้ไม่เห็นไม่เห็น ไม่มีว่ามี

๒. ทนสาบาน คือ ทนสาบานเพื่อให้คนอื่นหลงเชื่อว่าตนเองไม่ได้เป็นเช่นนั้นจะเป็นด้วยวิธีแข่งตัวเองหรือด้วยวิธีหนึ่งนึ่ง เมื่อถูกถามก็จัดเป็นทนสาบาน

๓. ทำเล่ห์กะเท่ห์ ได้แก่การรอดอ้างความศักดิ์สิทธิ์เกินความจริง เช่น อวดวิเศษเรื่องใบ้หวยโดยไม่รู้จริงเห็นจริง

๔. มายา แสดงอาการหลอกคนอื่น เช่น ไม่เจ็บ ทำเป็นเจ็บ เจ็บน้อยทำเป็นเจ็บมาก

๕. ทำเลศ คือ ใจอยากจะพูดเท็จ แต่พูดเล่นสำนวน พูดคลุมเครือให้ผู้ฟังคิดผิดไปเอง เช่น เห็นขโมยวิ่งผ่านหน้าไป ไม่อยากบอกให้ผู้ตามจับทราบว่าเป็นจริงจึงย้ายที่ยืนหรือที่นั่งไปเมื่อถูกถามก็พูดเล่นสำนวนว่าอยู่ที่นี้ไม่เห็น อย่างนี้เรียกว่าทำเลศ

๖. เสริมความเรื่องเล็ก แต่พูดให้คนฟังเห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่ เช่น เห็นไฟก้นบุนหรีไหม้หญ้าแห้งก็ตะโกนเสียงดังว่า ไฟ ๆ เพื่อให้คนแตกตื่นตกใจ เป็นต้น โฆษณาสินค้า พรรณนาสรรพคุณจนเกินความจริงก็จัดเข้าข้อนี้

๗. อำความ ตรงกันข้ามกับเสริมความ คือ เรื่องใหญ่ แต่พูดให้เป็นเรื่องเล็ก หรือปิดบังอำพรางไว้ไม่พูด ไม่รายงานต่อผู้มีหน้าที่รับทราบ

๔.๒ อนุโลมมูสา ได้แก่ การพูดไม่จริง แต่พูดไปโดยไม่หวังจะให้ผู้อื่นฟังเชื่อตาม เช่น การพูดประชดประชัน

๔.๓ ปฏิสสวะ ได้แก่ การรับคำของคนอื่น ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ แต่ภายหลังกลับใจไม่ทำตามที่ได้รับคำนั้น โดยที่ตนยังพอทำตามคำนั้นได้อยู่ มี อย่าง คือ

๑. ผิดสัญญา สัญญาว่าจะทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่กลับไม่ทำภายหลัง

๒. เสียสัตย์ ให้สัตย์ปฏิญาณไว้แล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตาม

๓. คินคำ รับปากว่าจะไป แต่กลับใจภายหลังไม่ไป^{๔๕}

^{๔๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลเบญจธรรม, หน้า ๓๐.

องค์ประกอบที่จะทำให้ศีลข้อนี้ขาดได้นั้นต้องประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. อตถ วตถุ เรื่องไม่จริง
๒. วิสฺวาทนจิตฺตํ เจตนาจะพูดเรื่องนั้น
๓. ตชฺโซ วายาโม พูดหรือแสดงออกไป
๔. ปรสฺส คทถวิชานนํ ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความนั้น

การแสดงออกทางกิริยาอาการที่แสดงให้ผู้อื่นเข้าใจผิด เช่น สร้างหลักฐานเท็จ ปลอมแปลงเอกสารหรือหลักฐาน การพูดให้ผู้อื่นเชื่อในถ้อยคำเท็จ สิ่งทีกล่าวมานี้จะมีโทษมากหรือโทษน้อยนั้นก็แล้วแต่ประโยชน์ที่จะถูกตัดตรอน เช่น คนที่ไม่ให้ของของตนก็พูดไปว่า ไม่มี ก็ยังมีโทษน้อย แต่ถ้าเป็นพยานเท็จก็จะมีโทษมาก

๕. สุราเมรยมัชชปมาทฏฺฐานา เวมณิ แปลว่า การงดเว้นจากเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ได้แก่ น้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นสิ่งที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะไป พระพุทธเจ้าจึงตรัสโทษแห่งการดื่มสุราเมรัยไว้ ๖ ประการไว้ในทิมิกายปาฎิกวรรค สิงคาลสูตรว่า “ดูกรคฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนื่องๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมาคือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการนี้ คือ ความเสื่อมทรัพย์อันผู้ดื่มพึงเห็นเอง ๑ ก่อการทะเลาะวิวาท ๑ เป็นบ่อเกิดแห่งโลก ๑ เป็นเหตุเสียชื่อเสียง ๑ เป็นเหตุ ๖ ไม่รู้จักความละอาย ๑ มีบพที่ ๖ คือ เป็นเหตุถอนกำลังปัญญา ๑ ดูกรคฤหบดีบุตรโทษ ๖ ประการในการประกอบเนื่องๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมาคือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเหล่านี้แล”

องค์ที่จะทำให้ศีลข้อนี้ขาดได้นั้นต้องประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

๑. มทนิยํ ของนั้นเป็นของมีนเมา
๒. ปาตุกมฺมยตาจิตฺตํ มีเจตนาจะดื่มน้ำเมาเหล่านั้น
๓. ตชฺโซ วายาโม มีความพยายามจะดื่มน้ำเมานั้น
๔. ปิตปฺปเสวนํ น้ำเมานั้นล่องล่ำคองไป

การดื่มน้ำเมาและเสพสิ่งเสพติดนอกจากจะมีโทษต่อร่างกายแล้ว ยังบั่นทอนสติปัญญา อีกทั้งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่นการฆาตกรรม ฉกชิงวิ่งราว อาชญากรรมทางเพศ การหลอกลวงต้มตุ๋น และอุบัติเหตุต่างๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อตนเองและสังคมโดยส่วนร่วม

สรุปได้ว่า ศีลทั้ง ๕ ข้อเป็นกฎระเบียบและเป็นหลักประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ทุกคน เพื่อป้องกันแวรและภัยทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย หากคนในสังคมไม่เคารพในหลักของศีลแล้ว ความทุกข์เดือดร้อนก็จะกลายเป็นปัญหาของชีวิตและสังคม พระพุทธเจ้าทรงมุ่งเน้นให้มนุษย์ในสังคมสงบสุข สงบ มีเอกภาพ ความเสมอภาคบนหลักพื้นฐานของการดำเนินชีวิตโดยให้มีความรัก มีความ

เมตตาต่อสรรพชีวิตที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันโดยการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีปกติสุข ไม่เดือดร้อน เป็นที่รองรับของธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล ซึ่งมีประโยชน์และอันสงสืบไปอย่างต่อเนื่อง

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

คุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานอันดีของทุกๆสังคม ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนไทยยังขาด คุณธรรมจริยธรรมหลายประการ พระธรรมวิทยากรผู้ผ่านการอบรมจากกรมการศาสนา กระทรวง วัฒนธรรมจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมใน สถานศึกษาโดยผ่านโครงการคลินิกคุณธรรม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมใน สถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร จึงจำเป็นต้องทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

ได้มีนักวิชาการ นักการศึกษากล่าวถึงความหมายของคุณธรรมจริยธรรมไว้มากมาย สามารถสรุปได้ดังนี้

หลักธรรมที่เป็นหัวใจพุทธศาสนาที่นำมาสั่งสอน มี ๓ ประการ คือ ๑) ให้เว้นความชั่วทั้งปวง ๒) ให้ทำความดี ๓) ให้ชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ ในหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าสมณโคดม ได้นำมา ประกาศเป็นคุณธรรมที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันได้ทั้งหมด หมายถึง การปฏิบัติตามธรรมข้อใดข้อ หนึ่ง ย่อมเกี่ยวข้องข้อใดข้อธรรมอื่นตามมา เป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่กำหนดข้อประพฤติปฏิบัติทางกาย และทางจิตใจ โดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติขั้นพื้นฐานทางการกระทำทางกายไปสู่ขั้นสูงที่เป็น ข้อประพฤติปฏิบัติทางความคิดที่มุ่งสู่ความบริสุทธิ์หลุดพ้นทางจิตใจ

ในหลักจริยศาสตร์ของศาสนาพุทธมี ๓ ชั้น กล่าวคือ^{๔๖}

จริยศาสตร์ชั้นมูลฐาน ประกอบด้วยศีล ๕ ธรรม ๕ ได้แก่ ๑) เว้นจากการเบียดเบียนทำร้าย สัตว์หรือมนุษย์ (เป็นศีล) มีเมตตากรุณาต่อสัตว์และมนุษย์ (เป็นธรรม) ๒) เว้นจากการลักฉ้อทรัพย์ (เป็นศีล) เอเพื่อพ่อแม่ ประคบอาชีพสุจริต (เป็นธรรม) ๓) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม (เป็นศีล) สำรวมในกาม (เป็นธรรม) ๔) เว้นจากการพูดปด (เป็นศีล) พูดจริง (เป็นธรรม) และ ๕) เว้นจากการเสพดื่ม สุราเมรัย (เป็นศีล) มีสติ สำรวมระวัง (เป็นธรรม)

^{๔๖} สุพรรณิ ไชยอำพร รัต.ดร., รูปแบบแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรม เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ปริณาม จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๖-๗.

จริยศาสตร์ชั้นกลาง ประกอบด้วยกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ได้แก่ กาย ๓ ข้อ เช่น ๑) เว้นจากการฆ่าสัตว์หรือมนุษย์ หรือเบียดเบียนทำร้ายชีวิต ๒) เว้นจากการลักทรัพย์ ๓) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม ฯลฯ วาจา ๔ ข้อ เช่น ๑) เว้นจากการพูดปด ๒) เว้นจากการยุยงให้แตกร้าง ๓) เว้นจากการพูดคำหยาบ ๔) เว้นจากการพูดเหลวไหล เพื่อเจ้อ ฯลฯ ทางใจ ๓ ข้อ เช่น ๑) ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของตน ๒) ไม่คิดปองร้ายผู้อื่น หรือคิดให้เขาถึงความพินาศ และ ๓) ไม่เห็นผิดทำนองคลองธรรม โดยมีความเห็นถูกต้อง (ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มารดาบิดามีคุณจริง เป็นต้น)

จริยธรรมชั้นสูง ประกอบด้วยอริยมรรค แปลว่า ทางอันประเสริฐ หรือทางสายกลาง มี ๘ ประการ ได้แก่ ๑. สัมมาทิฐิ เห็นชอบ ได้แก่ ความรู้หรือริยสัจ ๔ หรือ เห็นไตรลักษณ์ หรือรู้กุศลและอกุศลมูลกับกุศลและอกุศลมูล หรือเห็นปฏิจสมุพบาท (Right View; Right Understanding) ๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ได้แก่ เนกขัมมสังกัปป อพยาบาทสังกัปป อวิหิงสาสังกัปป (Right Thought) ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ได้แก่ วจีสุจริต ๔ (Right Speech) ๔. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ ได้แก่ กายสุจริต ๓ (Right Action) ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ เว้นมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาชีพ (Right Livelihood) ๖. สัมมาวายามะ พยายามชอบ ได้แก่ ปธาน หรือ สัมมปธาน (Right Effort) ๗. สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ (Right Mindfulness) ๘. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ ได้แก่ ฌาน ๔ (Right Concentration)^{๔๗}

คุณธรรม คือ ความรู้ (Virtue is Knowledge) ถ้าบุคคลรู้และเข้าใจถึงธรรมชาติของความจริงแล้ว เขาจะไม่พลาดจากประกอบกรรมดี เขาจะไม่ทำความชั่ว เพราะความไม่รู้นั่นเอง ทำให้เขาต้องทำความชั่ว ความเขลา เป็นความชั่วร้ายพองๆ กับความรู้ เป็นคุณธรรมหรือเป็นคนดี ไม่มีใครตั้งใจทำความผิด (No One Intentionally does Wrong) ที่เขาทำผิดเพราะเขาไม่รู้ แม้ความเป็นคนพอประมาณ โดยไม่รู้ (ว่านั่นคือความพอดี) ก็เป็นความไม่พอดีอย่างหนึ่ง ความเป็นผู้กล้าหาญโดยไม่รู้จักความกล้าหาญ ก็เป็นความเขลาอย่างหนึ่ง ดังนั้น ตามทัศนะของโสเครตีส คือ คนที่มีนิสสันอันดีงามในการทำหน้าที่คนมีคุณธรรม เป็นผู้รักหน้าที่ของตนและทำหน้าที่ที่เขาทำอย่างดี เพราะฉะนั้นคุณธรรม ก็คือคุณภาพแห่งอุปนิสัยอันแสดงออกให้เห็นโดยการกระทำ คุณธรรมกับความสุข (Virtue and Happiness) โดยธรรมชาติแล้วความต้องการความสุข ด้วยเหตุนี้คนจึงทำความดี เพราะความดีเป็นอันเดียวกับความสุข

คุณธรรมที่สำคัญนั้นมีอยู่ ๔ ประการ เรียกว่า Cardinal Virtues เป็นคุณธรรมพื้นฐานซึ่งรองรับคุณธรรมอื่นไว้ทั้งหมด คือ ๑) ปัญญา (Wisdom) หรือปรัชญาญาณ ปัญญาที่เป็นคุณธรรมที่รวม

^{๔๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๒๑๕.

เอาคุณธรรมอื่นๆ ด้วยตัวปัญญาจึงเป็นรากฐานของคุณธรรมทั้งหมด ๒) ความกล้าหาญ (Courage) ความกล้าหาญเป็นคุณธรรมที่จำเป็นในการป้องกันชีวิตของเราให้หลุดพ้นจากสิ่งยั่วยวนใจ ๓) ความรู้จักประมาณ (Temperance) บุคคลผู้รู้จักประมาณ สามารถควบคุมประสาทสัมผัสของเขา ๔) ความยุติธรรม (Justice) ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมทางสังคมที่ได้รวบรวมเอาคุณธรรมทางสังคมทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน^{๔๘}

คุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณ, ความดีงาม, สภาพที่เกื้อกูล^{๔๙} นอกจากนี้ยังหลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับผิดชอบชีวิตในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจ การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดี คือการชื่นชมยกย่อง ส่วนการกระทำชั่วย่อมนำคำติเตียนความเจ็บใจมาให้ การเป็นผู้มีคุณธรรมคือการปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ดีงาม เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น สภาพของการกระทำความดี คือ ความเหมาะสมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมด้วยหลักจริยธรรมที่สามารถจำแนกความถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะ รับผิดชอบชีวิตทำตามทำนองคลองธรรม มีจิตใจ ลักษณะนิสัย และความตั้งใจ หรือเจตนาที่ดีงาม^{๕๐} และหมายถึง ศีลธรรมที่ได้ปลูกฝังไว้ในจิตสำนึกของคน เป็นความรู้สึกลำบากใจที่จะนำไปสู่การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และรู้ดีรู้ชั่ว รู้เลือกสรร ความเชื่อ ศรัทธา ยึดมั่นในสิ่งดีงาม ฝังฝังไว้ในจิตใจเป็น “นามธรรม” แล้วแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม^{๕๑} สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดี เป็นมโนธรรม เป็นความคิดที่กระตุ้นให้มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบที่ดีงามและสามารถจำแนกความถูกผิดได้ มีสติสัมปชัญญะ มีความรับผิดชอบชีวิต มีอุปนิสัยความตั้งใจและเจตนาที่ดีงาม^{๕๒}

^{๔๘} สุพรรณิ ไชยอำพร รศ.ดร., รูปแบบแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน, หน้า ๘.

^{๔๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต, ๒๕๕๕), หน้า ๕๑.

^{๕๐} ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑.

^{๕๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนในสังคม, (กรุงเทพมหานคร : กองการพิมพ์ฝ่ายประชาสัมพันธ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

^{๕๒} สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ รศ.ดร. และคณะ, “การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

และหมายถึง สภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ เช่น ความเป็นผู้ไม่กล่าวเท็จ โดยหวังประโยชน์ส่วนตน^{๕๓}

จริยธรรม หมายถึง ธรรมคือความประพฤติ, ธรรมคือการดำเนินชีวิต, หลักความประพฤติ, หลักการดำเนินชีวิต, ๑. ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎศีลธรรม (ความหมายตามบัญญัติสมัยปัจจุบัน ซึ่งกำหนดให้ จริยธรรม เป็นคำแปลสำหรับคำภาษาอังกฤษว่า Ethics ๒. จริยะ หรือจริยธรรม อันประเสริฐ เรียกว่า พรหมจริยะ (พรหมจริยธรรม หรือพรหมจรรย์ แปลว่า ความประพฤติอันประเสริฐ หรือ การดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ หมายถึง มรรคมิถุน ๘ หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา^{๕๔} นอกจากนี้จริยธรรม ยังหมายถึง ความประพฤติปฏิบัติของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมโดยยึดหลักศีลธรรมความถูกต้องอันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม^{๕๕} และหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นเป็นการปฏิบัติดี ปฏิบัติได้ถูกต้องที่เป็นผลมาจากความคิดที่สังคมหรือบุคคลเห็นร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่ดี โดยมีกรอบหรือแนวทางอันดีงามที่พึงปฏิบัติ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ความร่มเย็นเป็นสุข ความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงปลอดภัยในการดำเนินชีวิต^{๕๖}

สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีที่มีอยู่ในตัวของบุคคล และประพฤติที่ถูกต้องส่วนจริยธรรม หมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติที่ดี ศีลธรรมอันดีงาม หรือหลักการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่ดี

๒.๔.๒ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม พบว่า มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมไว้ ดังนี้

การพัฒนาทางจริยธรรมและการเรียนรู้ทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น มีการกล่าวถึงทั้งในทฤษฎีทางจิตวิทยาและแนวคิดของนักการศึกษา รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแต่ละทฤษฎีมีพื้นฐานแนวคิดและข้อตกลงเบื้องต้นแตกต่างกันในการนำมาใช้ จึงไม่มีทฤษฎีใดที่มีความสมบูรณ์ในตัวการใช้ทฤษฎีต่างๆ

^{๕๓}กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

^{๕๔}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๗.

^{๕๕}กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน, หน้า ๒.

^{๕๖}สุทธิวรรณ ตันติรัตนวงศ์ รศ.ดร. และคณะ, “การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ”, รายงานการวิจัย, หน้า ๖.

เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติจึงต้องพิจารณาทั้งจุดเด่นและข้อด้อยของทฤษฎีนั้นๆ และนำมาบูรณาการกับทฤษฎีอื่นๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และลดข้อบกพร่องที่จะเกิดขึ้น^{๕๗}

พัฒนาการทางจริยธรรม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของคนที่มีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคม ผลจากการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคล จะทำให้เกิดความสงบสุข และความเจริญทั้งทางวัตถุ และจิตใจ ในสังคมและโลกส่วนรวม ดังทฤษฎีพุทธจริยธรรมของพระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต) กล่าวสรุปได้ว่า คำว่า จริยะะ จริยา ตลอดจนจริยธรรม มีความหมายกว้างกว่านั้น คือ หมายถึงการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่ทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ จริยธรรมในความหมายที่กว้างอย่างนี้ แม้แต่การปฏิบัติกรรมฐาน เจริญสมาธิ บำเพ็ญสมณะเจริญวิปัสสนา ก็รวมอยู่ในคำว่า “จริยธรรม”^{๕๘}

นักทฤษฎีจริยธรรมหลายท่านจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน บางคนเชื่อว่าสังคมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมของบุคคล บางคนเชื่อว่าความพร้อมที่จะมีความเจริญทางจิตใจนั้นแฝงในตัวของคนตั้งแต่แรกเกิด เมื่อโตขึ้นลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลนั้นจะเริ่มแสดงตัวเด่นชัด และเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีทางที่กำหนดไว้เดิมโดยมีสภาพแวดล้อมเป็นตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนาจริยธรรม ในที่นี้จะขอนำเสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ดังนี้

ขั้นตอนของการพัฒนาทางสติปัญญา ออกเป็น ๔ ขั้น คือ

(๑) ขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Operation)

(๒) ขั้นเริ่มต้นด้วยญาณ (Pre-Operational Thinking)

(๓) ขั้นคิดด้วยรูปธรรม (Concrete Operational Thinking)

(๔) ขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal Prepositional Thinking or Formal Operational Thinking)

จากพัฒนาการทางสติปัญญาทั้ง ๔ ขั้นนี้ เพียเจต์ ได้นำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น ๓ ขั้น คือ

^{๕๗}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และความเป็นประชาธิปไตย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๓๘.

^{๕๘}พระราชวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๙), หน้า ๑๒ - ๑๔.

(๑) ชั้นก่อนจริยธรรม เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ ๒ ขวบ เป็นชั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางร่างกาย เด็กเหล่านี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้น Sensorimotor Operation นั้นเอง

(๒) ชั้นยึดคำสั่ง อยู่ในช่วงอายุระหว่าง ๒ - ๘ ปี ในขั้นนี้เด็กจะสามารถรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้น Pre-Operational Thinking และ Early Concrete Operational Thinking

(๓) ชั้นยึดหลักแห่งตน พัฒนาการในขั้นนี้จะมีตั้งแต่เด็กอายุ ๘ ปี ขึ้นไปเด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการในขั้น Late Concrete Operational Thinking และขั้น Formal Operational Thinking ซึ่งเด็กสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจและตั้งเกณฑ์ที่เป็นตัวของตัวเองได้

ผลจากการศึกษาวิจัยในระยะเวลาต่อมา เพียเจต์ ได้ตั้งเกณฑ์ในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ ๖ เกณฑ์ คือ

(๑) การตัดสินใจจากเจตนาของการกระทำ (Intentional in judgment) หมายถึง เด็กเล็กจะตัดสินใจการกระทำจากปริมาณสิ่งของ ส่วนเด็กโตจะตัดสินใจจากเจตนาของการกระทำ

(๒) การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์จากผู้อื่น (Relativism in judgment) หมายถึง เด็กเล็กจะตัดสินใจการกระทำโดยยึดเอาความเชื่อความเห็นชอบของผู้ใหญ่ว่าถูกต้อง ในขณะที่เด็กโตจะยึดเอาเหตุผลและสถานการณ์ประกอบการตัดสินใจ

(๓) ไม่เกี่ยวข้องกับกลงโทษ (Independence of sanction) เด็กเล็กจะตัดสินใจการกระทำว่าดี ไม่ดี เพราะถูกลงโทษ แต่เด็กโตจะตัดสินใจการกระทำใดไม่ดี เพราะสิ่งนั้นไปขัดกับเกณฑ์และเกิดอันตรายกับบุคคลอื่น

(๔) ใช้ระบบการแก้แค้น (Use of reciprocity) เด็กเล็กใช้น้อยกว่าเด็กโต

(๕) ใช้ในการลงโทษเพื่อคืนดี (Use of punishment as restitution and reform) เด็กเล็กจะสนับสนุนการลงโทษอย่างหนักเพื่อแก้แค้น แต่เด็กโตไม่ค่อยเห็นด้วย

(๖) หลักธรรมชาติของความโชคร้าย (Nationalist views of misfortune) เด็กเล็กจะถือว่าการทำผิดจะต้องได้รับการถูกลงโทษจากพระเจ้า^{๕๙}

^{๕๙}Jean Piaget, *The Moral Judgment of Child*, อ้างใน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และความเป็นประชาธิปไตย, หน้า ๓๘ - ๓๙.

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด สรุปได้ว่าทฤษฎีของเพียเจต์ ได้เน้นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก คือ พัฒนาการทางความคิด ความเข้าใจ และการมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กวัยเดียวกัน

สังคมมีส่วนปั้นมนุษย์ให้มีลักษณะต่างๆ กันตามลักษณะของสังคมถ้าสังคมสอนและปลูกฝังจริยธรรมที่ดั่งงามให้เยาวชน เยาวชนก็จะเป็นผู้มีจริยธรรมที่ดั่งงาม มีพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมได้ในอนาคต^{๖๐} ซึ่งสอดคล้องกันว่า เด็กจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากผู้อื่นโดยที่ผู้อื่นจะตั้งใจสอนหรือไม่ตั้งใจสอนก็ตาม และจะเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ได้ตั้งใจสอนอีกด้วย ฉะนั้นผู้ใหญ่ที่เลี้ยงดูเด็ก ไม่เพียงแต่ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็กซึ่งส่งผลให้เด็กเกิดความมั่นใจ ในความรักและความหวังดีของผู้ใหญ่นอกจากนี้แล้วการลงโทษเด็กด้วยวิธีการต่างๆ มีผลถึงจริยธรรมของเด็กโดยตรง^{๖๑}

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม^{๖๒} การเรียนรู้พฤติกรรมจริยธรรมของคนเกิดจากการสังเกตจากต้นแบบ ซึ่งต้นแบบอาจเป็นบุคคลจริงๆ หรือ เป็นสัญลักษณ์ เช่น สื่อ สิ่งพิมพ์ สื่อต่างๆ หนังสือ วารสาร นวนิยาย เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้จากต้นแบบมี ๔ กระบวนการคือ กระบวนการความตั้งใจ (Attentional process) กระบวนการเก็บและจำ(Retention process) กระบวนการกระทำ (Production process) กระบวนการจูงใจ (Motivational process) ซึ่งการเรียนรู้ในแต่ละกระบวนการจะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม และปัจจัยทางพฤติกรรม

การพัฒนาการทางสติปัญญาและอารมณ์เป็นรากฐานของการพัฒนาการทางจริยธรรม นอกจากนี้ โคลเบอร์ก ยังได้พบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับลักษณะอื่นๆ ของมนุษย์ ในการศึกษาผลงานของนักวิจัยต่างๆ ที่สำคัญ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับระดับสติปัญญาทั่วไป และความสัมพันธ์ของจริยธรรมกับความสามารถที่จะรอผลที่ดีกว่าในอนาคตแทนที่จะรับเอาผลที่เล็กน้อยกว่าในปัจจุบันหรือในทันที ซึ่งลักษณะนี้เรียกว่าลักษณะมุ่งอนาคต ผู้ที่มีจริยธรรมสูงยังเป็นผู้ที่มีสมรรถภาพดีที่มีความสามารถควบคุมอารมณ์ของตนและมีความภาคภูมิใจในตนเองและสภาพแวดล้อมสูงกว่าผู้ที่มี

^{๖๐}H. F. Wright, *The Psychology of Moral Behavior*, อังโน ปิยพันธ์ ภิรมย์ไกรภักดิ์, “ส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔).

^{๖๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^{๖๒}A. Bandura, *Social Learning Theory*, อังโน ทิศนา แคมณี, *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมจากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ*, (กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓๐.

จริยธรรมต่ำ โคลเบอร์ก สรุปว่า ความเป็นผู้ที่มีจริยธรรมสูงเกิดจากความสามารถในการเพ่งความสนใจที่กฎเกณฑ์และมีความสามารถในการควบคุมตนเองในด้านต่างๆ โดยทั่วไปด้วย

นอกจากนี้ โคลเบอร์ก ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวคิดของเพียเจต์และพบความจริงว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นมิได้บรรลุจุดสมบูรณ์ในบุคคล อายุ ๑๐ ปี เป็นส่วนมาก แต่มนุษย์ในสภาพที่เป็นปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอนจากอายุ ๑๑ - ๒๕ ปี และการใช้เหตุผลเพื่อการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่างๆ กัน ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญในจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผนและอาจยังทำให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เหตุผลเชิงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลเป็นเครื่องทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นในสถานการณ์แต่ละชนิดได้อีกด้วย

จากการศึกษาพัฒนาการทางด้านจริยธรรม โดยวิเคราะห์คำตอบของเยาวชนอเมริกัน อายุ ๑๐ - ๑๖ ปี เกี่ยวกับเหตุผลในการเลือกทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งในสถานการณ์ที่ขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลและกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคม โคลเบอร์ก ได้แบ่งจริยธรรมออกเป็น ๖ ชั้น ๓ ระดับ เรียงตามอายุของผู้ให้เหตุผลนั้นๆ ดังนี้

ขั้นที่ ๑ หลักการหลบหลีกการลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) อายุ ๒ - ๗ ปี

ขั้นที่ ๒ หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation) อายุ ๗ - ๑๐ ปี

๑. ระดับก่อนเกณฑ์ (Pre-Conventional Level) อายุ ๒ - ๑๐ ปี การกระทำของเด็กในขั้นนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อหลบหลีกการถูกลงโทษและแสวงหารางวัล เด็กถือว่า การที่คนอื่นกระทำตามที่เขาต้องการนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่ากรกระทำนั้นจะขัดกับบุคคลอื่น ชอบแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกัน โดยไม่ให้เสียเปรียบกันด้วย

ขั้นที่ ๓ หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (Good-Boy Orientation) อายุ ๑๐ - ๑๓ ปี

ขั้นที่ ๔ หลักการทำหน้าที่ของสังคม (Authority and Social Order Maintaining Orientation) อายุ ๑๔ - ๑๖ ปี

๒. ระดับตามเกณฑ์ (Conventional Level) อายุ ๑๐ - ๑๖ ปี เป็นระดับที่เด็กทำตามสังคม ประเพณี กฎหมาย ศาสนา โดยจะควบคุมความประพฤติจากการติชมของสังคม การกระทำจะเป็นไปตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเพื่อน ดังนั้น การเลียนแบบจึงมีมาก แม้ว่าแบบอย่างนั้นจะขัดกับสังคมก็ตาม ต่อมาจึงตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนตามกฎหมาย

ขั้นที่ ๕ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Contractual Legalistic Orientation)

อายุ ๑๖- ๑๙ ปี

ขั้นที่ ๖ หลักการยึดอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle Orientation)

อายุ ๒๐ ปี ขึ้นไป

๓. ระดับเหนือเกณฑ์ (Post Conventional Level) อายุ ๑๖ ปี ขึ้นไป เด็กจะมีจริยธรรมในขั้นสูงสุด คือ มีการกระทำที่แยกตนออกจากเกณฑ์และความคาดหวังของผู้อื่น ในการตัดสินใจขัดแย้งต่างๆ จะต้องนำมาวิเคราะห์ด้วยตนเองก่อน แล้วจึงตัดสินใจโดยคำนึงถึงความสำคัญและประโยชน์สูงสุดของสังคม ไม่รุกรานสิทธิของคนอื่นมีความรู้สึกเป็นสากลที่นอกเหนือจากเกณฑ์ในสังคมของตน^{๖๓} ในการพัฒนาจริยธรรม ๖ ขั้น ๓ ระดับดังกล่าว สามารถสรุปเป็นภาพตารางได้ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ ตารางแสดงการพัฒนาทางจริยธรรม ๖ ขั้น ของโคลเบอร์ก ลอว์เรนซ์ (Kohlberg Lawrence)^{๖๔}

ระดับจริยธรรม	ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
ระดับก่อนเกณฑ์ (Pre-Conventional Level) อายุ ๒ - ๑๐ ปี	ขั้นที่ ๑ ขั้นการหลบหลีกการถูกลงโทษ (อายุ ๒ - ๗ ปี) ขั้นที่ ๒ ขั้นแสวงหารางวัล (อายุ ๗ - ๑๐ ปี)
ระดับตามกฎเกณฑ์ (Convention Level) อายุ ๑๐ - ๑๖ ปี	ขั้นที่ ๓ ขั้นทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ ๑๐ - ๑๓ ปี) ขั้นที่ ๔ ขั้นทำตามหน้าที่ของสังคม (อายุ ๑๓ - ๑๖ ปี)
ระดับเหนือเกณฑ์ (Post Convention Level) อายุ ๑๖ ปีขึ้นไป	ขั้นที่ ๕ ขั้นใช้สัญญาสังคม (อายุ ๑๖ ปีขึ้นไป) ขั้นที่ ๖ ขั้นใช้หลักการจริยธรรมสากล (วัยผู้ใหญ่)

^{๖๓}Lawrence Kohlberg, Moral Development and Behavior Theory Research And Social Issues, อังโน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และ ความเป็นประชาธิปไตย, หน้า ๓๙ - ๔๒.

^{๖๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

สรุปได้ว่าพัฒนาการทางจริยธรรม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของคนที่มีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคม ผลจากการพัฒนาทางจริยธรรมของบุคคล จะทำให้เกิดความสงบสุข และความเจริญทั้งทางวัตถุและจิตใจ ในสังคมและโลกส่วนรวม

๒.๔.๓ หลักคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา

การดำเนินชีวิตของมนุษย์โดยทั่วไปจะมีความราบรื่นดีไม่มีความพลาดพลั้ง จะต้องยึดถือหลักปฏิบัติที่เป็นบรรทัดฐาน ซึ่งจำเป็นต้องมีทุกคน หากคนใดไม่มีหลักการแล้วชีวิตก็จะจับทิศทางเดินไม่ถูกไม่รู้ว่าจะไปทางไหน เคว้งคว้างบังคับไม่ได้ เปรียบเหมือนกับเรือที่ขาดหางเสือ บังคับให้แล่นไปตามทิศทางที่กำหนดไม่ได้

ต่อไปนี้จะนำเสนอจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดเป็นเสน่ห์เมตตามหานิยมให้แก่ผู้พบเห็นทั่วไป โดยไม่ต้องมีการเสกเป่าแต่อย่างใดเพียงแต่ขอให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และปลูกฝังให้มีขึ้นในตนเอง ทุกอย่างก็จะเป็นไปได้อย่างที่ตั้งใจ หลักจริยธรรมที่เด็กและเยาวชนพึงยึดถือเป็นหลักปฏิบัติมีดังนี้

๑. จริยธรรมว่าด้วยความกตัญญูกตเวที^{๖๕} คำว่า กตัญญู หมายถึง ความเป็นผู้รู้คุณ^{๖๖} รู้ซึ่งถึงอุปการคุณที่ผู้อื่นทำไว้แก่เราว่าใครบ้างที่มีบุญคุณต่อเราอย่างไร เช่น พ่อแม่มีอุปการคุณแก่เราโดยให้กำเนิดเรามา เลี้ยงดูเรา ฯลฯ ครูอาจารย์มีอุปการคุณในการสอนให้มีความรู้แนะนำในสิ่งที่ดีตักเตือนว่ากล่าวในสิ่งที่เราทำผิด เป็นต้น ความหมายของกตัญญูนั้น นอกจากจะหมายถึงการรู้บุญคุณที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีต่อเราแล้วยังรวมถึงการรู้คุณของสัตว์ สถานที่ และสิ่งของต่างๆ ด้วย เช่น การรู้ว่าสุนัขมีคุณต่อเราโดยให้ความเพลิดเพลิน และช่วยรักษาของยามค่าคั้น ฯลฯ โรงเรียนมีคุณต่อเราโดยเป็นสถานที่ให้เราได้ใช้ศึกษาเล่าเรียน บ้านมีบุญคุณโดยเป็นสถานที่ให้ความอบอุ่น ป้องกันแสงแดดความร้อน เป็นที่พักอาศัยอยู่ เป็นต้น คุณธรรมข้อหนึ่งซึ่งปกติจะใช้คู่กับความกตัญญูก็คือ กตเวทีซึ่งหมายถึงการทำอุปการคุณที่ผู้อื่นทำไว้แก่เราให้ปรากฏด้วยวิธีต่าง ๆ^{๖๗} เช่น ตามปฏิบัติตามคำสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์

^{๖๕} อ่างแล้ว, หน้า ๑๐.

^{๖๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

^{๖๗} พระครูปลัดมารุต วรมงคลโล, จริยธรรมกับเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔๘-๒๔๙.

ความเสื่อม ดังนั้นการแสดงควมมีน้ำใจ รักสามัคคีอย่างพร้อมเพรียงกัน เป็นหลักนำความเจริญรุ่งเรือง มาให้ตนเองและหมู่คณะได้เป็นอย่างดีจึงควรที่คนเราจะปลูกฝังไว้เป็นคุณสมบัติส่งเสริมคุณค่าให้แก่ ชีวิตตนเอง

๔. จริยธรรมว่าด้วยการคบเพื่อน^{๗๐} การคบเพื่อนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างหนึ่งของมนุษย์ เพราะ มนุษย์จะอยู่ลำพังเพียงคนเดียวไม่ได้จะต้องมีเพื่อนด้วยกันทุกคน ดังนั้น ถ้าจะคบเพื่อนควรเลือกคบแต่ คนดีเนื่องจากเพื่อนดีจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ส่วนเพื่อนไม่ดีจะนำไปสู่ความพินาศล่มจม การที่จะรู้ว่า เพื่อนดีหรือไม่นั้น สังเกตได้จากกรกระทำและคำพูดของผู้ที่เราจะคุยด้วย ดังคำโบราณกล่าวไว้ว่า “คบคนให้ดูหน้า ซื้อผ้าให้ดูเนื้อ” สำหรับเพื่อนที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑. เป็นผู้คอย ช่วยเหลือเกื้อกูลยามที่เราประสบภัย ช่วยป้องกันภัยอันตรายของชีวิตและทรัพย์สินของเรา คอยดักเตือน ในยามพลั้งเผลอแม้ในยามที่เราขอความช่วยเหลือก็ช่วยมากกว่าที่เราร้องขอ ๒. เป็นผู้ร่วมสุขร่วมทุกข์ หมายถึง ในยามสุขก็สุขด้วย แม้ในยามทุกข์ ก็ร่วมทุกข์ด้วย ไม่ละทิ้งกัน โต้เถียงแทนเพื่อนในยามมีผู้อื่น ตำหนิ หรือสนับสนุนผู้พุดสรรเสริญเพื่อนตามเหตุและผลที่สมควร ๓. เป็นผู้คอยชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ ซึ่งเราไม่เคยได้ฟังมาก่อนรวมทั้งพรั้าเตือนให้ประกอบความดีป้องกันมิให้ทำชั่ว เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กว่าเดิม ๔. เป็นผู้มีความจริงใจไม่มีความลับต่อกัน รวมทั้งไม่เปิดเผยความลับของเพื่อนต่อผู้อื่น ในยาม ประสบภัยพิบัติย่อมไม่ทอดทิ้งกัน แม้ชีวิตก็สละเพื่อเพื่อนได้ เพื่อนที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นเพื่อนที่ ดีควรคบหาสมาคมด้วยการอยู่ใกล้ผู้มีลักษณะเช่นนี้แม้จะไม่ได้คบเป็นเพื่อนกัน ก็ถือว่ามิประโยชน์^{๗๑}

๕. จริยธรรมว่าด้วยความเมตตากรุณา^{๗๒} ความเมตตา คือ ความปรารถนาดีมีไมตรีจิตคิดให้ ผู้อื่นเป็นสุข เมตตาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นการกระทำ ได้แก่ การเป็นผู้มี อหยาศัยดีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารีต่อบุคคลและสัตว์ทั่วไป เช่น การช่วยพาเด็ก คนพิการ หรือ คนชราข้ามถนน ประคองขึ้นรถ การให้อาหารสัตว์ เป็นต้น แม้บุคคลจะมีเพียงแต่ความคิดที่จะให้ผู้อื่น เป็นสุข แต่ไม่ปรากฏเป็นการกระทำออกมาด้วยเหตุบางประการ ก็ถือว่าเป็นผู้มีจิตใจเมตตาได้เหมือนกัน ความกรุณา คือ ความสงสาร ความเอ็นดู ปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่น^{๗๓} ที่ตกทุกข์ได้ยากพ้นจากความทุกข์ ยากทั้งนั้น เช่น การช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้อื่นในยามที่เขาประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ประสบอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย หรือทุพภิกขภัย การบริจาคโลหิตช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ การช่วยสัตว์ ให้พ้นจากภัย เป็นต้น

^{๗๐} อ่างแล้ว, หน้า ๑๓.

^{๗๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๓๒.

^{๗๒} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และ ความเป็นประชาธิปไตย, หน้า ๑๔.

^{๗๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๒๔.

สุ คือ สุตะ ต้องขยันสวดรับฟัง จิ คือ จินตะ ต้องคิดตาม ปุ คือ ปุจฉา ต้องไถ่ถามเมื่อสงสัย ลิ คือ ลิขิต เขียนจารึกบันทึกไว้ “จำดีกว่าจด ถ้าจำไม่หมด จดดีกว่าจำ” หลัก ๔ ประการนี้เรียกว่า หลักเรียนเก่ง “ฟังให้หมด จดให้มาก ปากต้องไว ใจต้องคิด” ถ้าทำหลัก สุจิตุศฺรในเวลาเรียนแล้ว เรียนเก่งทุกคน

๘. จริยธรรมว่าด้วยการรู้จักตนเอง^{๗๖} การรู้จักตนเอง หมายถึง การรู้จักฐานะ ตำแหน่งหน้าที่ เพศ ภูมิของตนเอง ว่าเป็นใคร มีฐานะอย่างไร มีหน้าที่อย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับตนเอง เช่น เป็นนักเรียนจะต้องรู้จักหน้าที่ของนักเรียนว่ามีอะไรบ้าง จะต้องปฏิบัติตนอย่างไร คุณธรรมใดบ้างที่ควรปฏิบัติเพิ่มเติมซึ่งคุณธรรมสำหรับปฏิบัตินั้นมีหลายประการ คือ ๑) หิริโอตตปปะ^{๗๗} มีความเกลียดชังกลัวทุจริต มองเห็นความชั่วทั้งหลายเหมือนของสกปรก ไม่อยากจะเข้าใกล้กลัวเป็นตนเอง หรือเป็นเสื้อผ้าอาภรณ์ที่สวมใส่ พิจารณาความชั่วเหมือนกับถ่านเพลิงที่ลุกโชน ไม่อยากจะแตะต้องเพราะกลัวจะไหม้มีฉะนั้น ๒) รู้จักแนวความคิดหรือประพฤติตนในทางที่ถูก หมายถึง มีแนวคิดและปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม คิดและทำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์และถูกต้องเหมาะสมแก่เวลา สถานที่ เช่น เมื่อเป็นนักเรียนสิ่งที่จะต้องคิดและปฏิบัติก็คือ เรื่องเกี่ยวกับการเรียนเป็นหลัก ไม่คิดหรือทำสิ่งอื่นที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียน เป็นต้น ๓) มีความขยันหมั่นเพียร หมายถึง กระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความขยันขันแข็ง และกระทำอย่างต่อเนื่องโดยสม่ำเสมอไม่ทอดธุระในสิ่งที่ทำ หรือปล่อยให้งานค้างคั่ง ซึ่งเป็นการพอกพูนทำให้เกิดความล่าช้าเสียหาย ผู้มีความขยันหมั่นเพียรยอมทำการงานได้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดไว้ ส่วนผู้ที่เกียจคร้านยอมทำงานไม่สำเร็จ และยังปราศจากการยอมรับของผู้คนอื่นอีกด้วย ๔) รู้จักประหยัด หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้น้อยที่สุด โดยได้ผลประโยชน์จากการใช้นั้นมากที่สุด เช่น ประหยัดเงิน คือ การใช้เงินเมื่อถึงคราวใช้โดยรู้คุณค่าของเงิน ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย หรือใช้อย่างไม่ถูกทาง แต่มีได้หมายถึงการเก็บไว้โดยไม่จ่ายเลย จะต้องรู้จักใช้รู้จักเก็บให้เหมาะสม

๙. จริยธรรมว่าด้วยความจริงใจซื่อตรง^{๗๘} ความจริงใจซื่อตรงเป็นข้อปฏิบัติที่ควรนำมาใช้เป็นหลักของชีวิตที่มีความผูกพันอยู่กับสังคมอีกประการหนึ่ง เป็นข้อที่ส่งเสริมให้ชีวิตของเรามีเกียรติคุณเป็นที่น่าคบหาของสังคมทั่วไป ความจริงใจซื่อตรงต่อกันนั้นเป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงความในใจของคนเราให้เป็นที่ปรากฏแก่ผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นมองเห็นและรู้ถึงอัธยาศัยเราว่าเป็นบุคคลเช่นไร มีความ

^{๗๖} อ่างแล้ว, หน้า ๑๗-๑๘.

^{๗๗} พระครูปลัดมารุต วรมงคลโธ, จริยธรรมกับเยาวชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔๓.

^{๗๘} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และ ความเป็นประชาธิปไตย, หน้า ๑๙.

น่าเชื่อถือน่าเคารพหรือไม่ ย่อมดูได้จากจุดนี้ ดังนั้น จุดนี้จึงเป็นจุดที่สำคัญก่อให้เกิดความไว้วางใจขึ้นได้ เราจึงควรคำนึงถึงจุดนี้ให้มาก หากขาดคุณสมบัติข้อนี้จะทำให้ชีวิตขาดการยอมรับนับถือจากผู้อื่น ดังคำพังเพยที่ว่า “ชื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน” ความจริงใจชื่อตรงนี้ก็คือ ความจริงใจต่อตนเอง ต่อผู้อื่นต่อหน้าที่ที่เรามีต่อการทำงานที่เราทำ ต่อประเทศชาติตลอดจนมีความซื่อสัตย์สุจริตด้วย เมื่อเรามีความจริงใจชื่อตรงก็จะเกิดผลสำเร็จขึ้นให้แก่เราได้หรือเราเรียนหนังสือจริงๆ เราก็เป็นจริงๆ และจบจริงๆ ได้เป็นต้น ดังนั้น ความจริงใจชื่อตรงก็เป็นหลักที่ควรนำมาใช้ในชีวิตของเรา เสริมคุณค่าเสน่ห์นิยมให้ตัวเราอีกประการหนึ่ง

๑๐. จริยธรรมว่าด้วยหลักที่ควรดเว้น ๕ ประการ^{๗๙} หลักที่ควรดเว้นสำหรับเด็กและเยาวชน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เบญจศีล มี ๕ ประการ คือ ๑. เว้นจากการปลงชีวิต ฆ่า ประทุษร้าย ๒. เว้นจากการถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ลัก โกง ละเมิด ๓. เว้นจากประพฤตินอกใจในกาม ๔. เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง ๕. เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุรา และเมรัย^{๘๐}

๑๑. จริยธรรมว่าด้วยหลักที่ควรปฏิบัติ ๕ ประการ^{๘๑} หลักที่เด็กและเยาวชนควรปฏิบัติ เรียกอีกอย่างว่า เบญจธรรม มี ๕ ประการ คือ ๑. เมตตาและกรุณา ความรัก ปราบปรามให้มีความสุข ๒. สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพทางสุจริต ๓. กามสังวร สำรวมระวังรู้จักยับยั้ง ควบคุมตนในทางกามารมณ์ ๔. สัจจะ มีความซื่อสัตย์ชื่อตรง ๕. สติสัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ^{๘๒}

๑๒. จริยธรรมว่าด้วยความรู้การระนอนน้อม^{๘๓} การการระนอนน้อม คือ การรู้จักประพฤติตนเป็นคนมีความเคารพอ่อนน้อมถ่อมตน อ่อนโยนต่อบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับตนตามฐานะและวัย ตลอดจนสถานต่าง ๆ ด้วย เช่น การรู้จักการระนอนน้อมต่อผู้ใหญ่ ได้แก่ เชื่อฟังในเมื่อผู้ใหญ่ตักเตือน ไม่ได้เถียงทำความเคารพด้วยการไหว้ คำนับ หลีกทางให้แสดงความเกรงใจ รู้จักขอภัย ขอโทษ ขอขอบคุณ พุดจาสุภาพอ่อนหวาน แสดงความอ่อนน้อมด้วยการเดินค้อมหลัง เมื่อเดินผ่านหน้าไปแสดงความเคารพในที่ประชุมโดยไม่แสดงกิริยาคึกคะนอง เช่น ส่งเสียงดังรู้จักฟัง รู้จักนั่งตามควรแก่ฐานะ เข้าไปในสถานที่ประชุมต้องถอดหมวกแสดงความเคารพสถานที่ เคารพสักการบูชา ต้องถอดรองเท้า เป็นต้น กิริยาเช่นนี้

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

^{๘๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๘๗.

^{๘๑} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และ ความเป็นประชาธิปไตย, หน้า ๒๐.

^{๘๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๘๗.

^{๘๓} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัย และ ความเป็นประชาธิปไตย, หน้า ๒๑.

เป็นลักษณะของการมีคารวะอ่อนน้อมด้วยกาย วาจา ใจ เป็นลักษณะของผู้ที่ได้รับการอบรมศึกษามาดีมีมารยาทพร้อม เป็นที่น่าชื่นชม น่านิยมรักใคร่ของผู้พบเห็น

๑๓. จริยธรรมว่าด้วยความรักชาติศาสน์กษัตริย์และวัฒนธรรมไทย^{๘๔} ชาติศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันหลักที่สำคัญของคนไทยทุกคน มีหน้าที่เป็นพลเมืองดีจะต้องมีความจงรักภักดีต่อสถาบันของชาติโดยมีความสำนึกอยู่เสมอว่า ชาติไทยเป็นราชอาณาจักร มีพื้นที่ที่เป็นที่พำนักอาศัยอยู่อย่างสุขสบาย เป็นที่ประกอบการทำงานทำมาหาเลี้ยงชีพของพลเมืองไทยซึ่งดำรงอยู่อย่างมีอธิปไตยตลอดมา ชาวไทยจะต้องหวงแหนรักษาไว้เป็นสมบัติของอนุชนชาติไทยสมกับเป็นมาตุภูมิสืบไป ศาสนา หมายถึง ศาสนาประจำชาติไทย ได้แก่ พระพุทธศาสนา ซึ่งได้ยึดถือเป็นศาสนาประจำชาติไทยตลอดมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีเป็นศาสนาที่มีหลักธรรมคำสอนเหมาะสมกับการนำมาใช้กับชีวิตประจำวันพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่จะต้องมีความสำนึกที่จะเรียนรู้หลักธรรมแล้วนำมาปฏิบัติเพื่อดำรงชีวิตให้มีความสุขสบายตามสมควร ดังคติธรรมที่ว่า “ผู้ที่ขาดศาสนาเป็นดุจป่าที่ขาดต้นไม้ เป็นผู้ไร้ศีลธรรมเป็นดุจขาดน้ำในทะเลทรายชีวิตที่ดีต้องมีศาสนาเป็นหลัก ชีวิตที่รักสันติสุขต้องคลุกคลีกับศีลธรรม” และช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเป็นสมบัติคู่กับชาติต่อไป พระมหากษัตริย์ เป็นสถาบันที่ทรงเป็นองค์พระประมุขของชาติไทยสืบมาเป็นเวลาช้านานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ทรงเป็นที่เคารพสักการะเทิดทูนของพสกนิกรชาวไทย ทรงเป็นมิ่งขวัญของประเทศชาติและประชาชนชาวไทย ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของพสกนิกรไทยให้บังเกิดพลังสามัคคีเพราะทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณานุคุณประโยชน์ด้วยพระกรุณาอันล้นพ้นเป็นที่ปกเกล้าปกกระหม่อมของชาวไทยทั่วไป ประชาชนชาวไทยสมควรเทิดทูนไว้เป็นสถาบันของชาติสืบไป วัฒนธรรมไทย หมายถึง ข้อปฏิบัติอันแสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติไทยมาเป็นเวลานาน ๒ ประการ คือ วัฒนธรรมประจำชาติเช่น สำเนียงภาษาที่ใช้พูดกัน ตัวหนังสือไทย ศิลปกรรมแบบไทย ดนตรีไทย จิตรกรรมแบบไทย เป็นต้น จึงแสดงให้เห็นการวิวัฒนาการมาโดยลำดับ และวัฒนธรรมประจำคนในชาติอันเกี่ยวกับจรรยาบรรณไทย เช่น การทักทายกัน ด้วยการกราบไหว้การนุ่งจรรยาที่อ่อนช้อยละมุนละไม การนุ่งห่มแบบไทย การเป็นอยู่ในสังคมแบบไทย เป็นต้น รวมเรียกว่า วัฒนธรรมไทย ที่คนไทยควรยึดถือปฏิบัติเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย และอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติของชาติไทยสืบไป การรักชาติศาสน์ กษัตริย์ และวัฒนธรรมไทย จึงเป็นหลักที่ชาวไทยควรยึดถือเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตของตนอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะส่งเสริมให้ชีวิตชาวไทยมีเอกลักษณ์เป็นไทย เพิ่มคุณค่าที่น่านิยมนับถือยิ่งขึ้น

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒-๒๓.

๑๔. คุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังแก่นักศึกษา^{๔๕} คุณธรรมอันดับแรกที่ควรปลูกฝัง คือ ความกตัญญู ซึ่งควรจะได้แสดงออกทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เป็นวัฒนธรรมทางจิตใจ ที่แสดงออกมาด้วยความดีงามแต่สิ่งเหล่านี้กำลังถูกทำลาย ด้วยความรีบเร่งจากกระแสวัตถุนิยม และ บริโภคนิยมที่ไม่ได้คำนึงถึงวัฒนธรรมทางจิตใจ หากคุณธรรมที่มีอยู่ในจิตใจ หากคุณธรรมที่มีอยู่ในจิตใจ ไม่มั่นคงสิ่งที่แสดงออกมาจากพฤติกรรมของคนก็ล้วนเป็นสิ่งจอมปลอมทั้งสิ้น การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ที่มีคุณธรรมเป็นที่ตั้งจึงมีส่วนสำคัญในการกลม่อเมลา จิตใจ ให้มีความอ่อนโยน สุภาพ นอบน้อม สุขุม รอบคอบ เช่น การกราบไหว้พระแบบเบญจางคประดิษฐ์ ซึ่งเป็นการกราบที่แสดงความเคารพอย่างสูงสุดต่อบุคคลที่ควรเคารพนับถือสูงสุด การวางมือ การยกมือขึ้น เพื่อให้สติอยู่กับมือ พนมมือนี้น่าอกในท่าอัญชลี เป็นการสำรวมใจออกจากปัญหา ที่ว่าวุ่น การยกมือจรดบริเวณหว่างคิ้วในท่า วันทา เป็นการสำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจ กำหนดจิตให้เป็นสมาธิ มีความแน่วแน่นมั่นคงใน จิตใจ การก้มกราบท่าอภิวาท เป็นการปล่อยใจให้ว่างลง สบายอมทั้งกายและใจให้กับความดี เป็นการลด อัตร่า ความยึดมั่น ถือมั่นในตัวเอง ซึ่งท่าเหล่านี้ จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยรักษาสภาพจิตใจให้ดีงาม การปลูกฝังให้นักศึกษารู้จักพึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี เป็นคนดีมีวินัย คือ การปลูกฝังให้นักศึกษาได้มีความ คิดเห็นที่ถูกต้อง และรู้จักคุณค่าของตัวเองไม่มีชนชาติใดในโลกที่มีความเจริญ งามงาม มั่นคงอยู่ได้ เพราะการรอรับการช่วยเหลือของผู้อื่น โดยไม่พึ่งตนเอง ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน บนพื้นฐาน อุดมการณ์ชีวิตงาน คือ ชีวิต ชีวิตคืองาน บันดาลสุข ทำงานให้สนุกเป็นสุข เมื่อทำงาน ของดีต้องมีแบบ แบบที่ดี ต้องมีระเบียบ ระเบียบที่ดี ต้องมีวินัย คนที่มีวินัย คือ เคารพตนเอง เคารพผู้อื่น เคารพเวลา เคารพกติกา เคารพสถานที่

๑๕. คุณธรรม ๔ ประการ ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว^{๔๖}

๑. การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม
๒. การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ ความดี
๓. การอดทน อดกลั้น อดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์ สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

^{๔๕} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงาน คลินิกคุณธรรมในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๒๕ - ๒๖.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

๔. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักเสียสละ ประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

๑๖. คุณธรรม ๗ ประการของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ที่จะทำให้บุคคลมีความเจริญในชีวิต^{๘๗}

๑. รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี
๒. มีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัย
๓. พร้อมด้วยแรงจูงใจ ใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์
๔. มุ่งมั่นพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ
๕. ปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล
๖. มีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา
๗. แก้ปัญหาและพึ่งพาตนเองได้ ด้วยความรู้คิด

๑๗. ปณิธาน ๑๐ ข้อ ของพระพิพิธธรรมสุนทร ที่นำไปสู่ความสำเร็จ^{๘๘}

๑. ยึดมั่นกตัญญู
๒. ใฝ่รู้ใฝ่เรียน
๓. มีความเพียรสม่ำเสมอ
๔. อย่าผลอใจใฝ่ต่ำ
๕. เชื่อฟังคำผู้หลักผู้ใหญ่
๖. รักไทยดำรงไทย
๗. ใส่ใจในโลกกว้าง
๘. ยึดแบบอย่างที่ดี
๙. รู้รักสามัคคีตลอดเวลา
๑๐. ใช้ศาสนาเป็นเครื่องดำรงชีวิต

^{๘๗} อ่างแล้ว, หน้า ๒๘.

^{๘๘} อ่างแล้ว.

๑๗. คุณธรรมเพื่อความสวัสดิ์ของชีวิตของ พระมหาภูติชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ^{๔๙}

สิ่งที่เธอควรมี “สติปัญญา”	สิ่งที่เธอควรแสวงหา “กัลยาณมิตร”
สิ่งที่เธอควรคิด “ความดีงาม”	สิ่งที่เธอควรพยายาม “การศึกษา”
สิ่งที่เธอควรเข้าหา “นักปราชญ์”	สิ่งที่เธอควรฉลาด “การเข้าสังคม”
สิ่งที่เธอควรนิยม “ความซื่อสัตย์”	สิ่งที่เธอควรตัด “อกุศลมูล”
สิ่งที่เธอควรเพิ่มพูน “บุญกุศล”	สิ่งที่เธอควรอดทน “การดูหมิ่น”
สิ่งที่เธอควรยิน “พุทธธรรม”	สิ่งที่เธอควรจดจำ “ผู้มีคุณ”
สิ่งที่เธอควรเทิดทูน “สถาบันกษัตริย์”	สิ่งที่เธอควรขจัด “ความเห็นแก่ตัว”
สิ่งที่เธอควรเลิกเฝ้า “การพนัน”	สิ่งที่เธอควรสร้างสรรค์ “สัมมาชีพ”
สิ่งที่เธอควรเร่งรีบ “การแทนคุณบุพการี”	สิ่งที่เธอควรปฏิบัติทันที “ทำวันนี้ให้ดีที่สุด”

สรุปได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่เยาวชน จำเป็นต้องเริ่มแต่เด็กเพราะอายุ ก่อน ๖ ปี จะสามารถบันทึกจริยธรรมในช่วงนั้น ได้มากที่สุด พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ผู้ใกล้ชิดของเด็กในวัยนี้ จึงมีบทบาทสำคัญมาก ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและควรทำอย่างต่อเนื่องผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ทั้งในและนอกหลักสูตร จนกระทั่งเด็กเหล่านี้เข้าสู่การเรียนในระบบ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษาเติบโตเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น การปลูกฝังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ยังคงต้องดำเนินต่อไป อย่างเป็นธรรมชาติ เพื่อให้นักศึกษาเป็นทั้งคนเก่ง คนดี และมีความสุข

๒.๔.๔ วิธีการในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนนั้น ได้มีนักวิชาการได้กล่าวเกี่ยวกับวิธีการในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมไว้ดังนี้

กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนประกอบด้วย ^{๕๐}

(๑) กระบวนการกัลยาณมิตร ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนต้นเริ่มที่สำคัญที่สุด โดยจัดวางเงื่อนไขให้เกิดการนำพาให้บุคคลต่างๆ ซึ่งมีตั้งแต่กลุ่มเพื่อนใกล้ตัว ครู ผู้บริหาร พระสงฆ์ พ่อแม่ จนถึงองค์กรที่ให้การสนับสนุนมารวมกลุ่มกันโดยดึงด้านบวกของแต่ละคนแต่ละฝ่ายออกมาหากันให้ได้มากที่สุด ให้แต่ละคนมาสวมบทบาทเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน กัลยาณมิตรนั้นมีความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยกระตุ้นเตือน ช่วยสร้างแรงบันดาลใจ ช่วยสร้างศรัทธาในการทำความดี ช่วยสนับสนุนให้โครงการดำเนินไปได้ด้วยดี

^{๔๙} อ่างแล้ว, หน้า ๒๙.

^{๕๐} กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือ แนวทางการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.moe.go.th/jarawporn/principles.doc, [๑ มกราคม ๒๕๕๘.]

ขั้นตอนนี้จึงสำคัญมากที่สุดที่จะทำให้เริ่มต้นการเรียนรู้ได้และดำเนินต่อไปจนถึงปลายทางแห่งความสำเร็จ โดยกัลยาณมิตรจะทำหน้าที่เป็นผู้ชักจูงปัจจัยภายนอกมากระตุ้นตัวเปิดการเรียนรู้ภายใน

(๒) การเปิดการเรียนรู้ภายใน (ปรโตโฆสะ สู่ สัทธาและโยนิโสมนสิการ) การเปิดการเรียนรู้ภายใน เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากอีกขั้นตอนหนึ่ง ที่เสมือนเป็นการออกสตาร์ทหรือจุดติดเครื่องยนต์แห่งการเรียนรู้ภายในตัวมนุษย์ ซึ่งมีองค์ธรรมเริ่มต้นแห่งการเรียนรู้สำคัญสองประการด้วยกันคือ “สัทธา” (ความสนใจใฝ่รู้, ความเชื่อใจ เชื่อถือ และความเชื่อมั่น) และ “โยนิโสมนสิการ” (พิจารณาอย่างแยบคาย – คิดเป็น – น้อมมาใส่ใจไปสู่กุศลได้) การเปิดการเรียนรู้ภายใน จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกัลยาณมิตรเตรียมการและเลือกใช้ปัจจัยภายนอกมากระตุ้นปัจจัยภายในอย่างพอเหมาะพอดีแก่ผู้เรียนและสถานการณ์แวดล้อม ปัจจัยภายนอกดังกล่าวนี้ เรียกว่า “ปรโตโฆสะ” ซึ่งมีหลายลักษณะ ตั้งแต่คำสอน คำบอกกล่าว หนังสือ ตำรา สื่อต่างๆ และที่ดีที่สุด คือ “เสียงของครู” เพราะเป็นเสียงที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในใจ เป็นเสียงที่จะช่วยเตือนจิตสะกิดใจให้ขบคิดหรือตระหนักสำนึก เป็นเสียงที่เป็นกำลังใจให้เกิดการเรียนรู้ภายในตนขึ้น มั่นใจขึ้น จนเข้าใจถึงคุณค่า ถึงประโยชน์ของการทำความดีการสร้างคุณธรรมจริยธรรมขึ้นในตน เมื่อเข้าใจถึงประโยชน์ จึงเกิดฉันทะความพอใจใคร่ที่จะลงมือกระทำด้วยตนเองโดยไม่ลังเล ดังตัวอย่างของ เสียงของครู ในโครงการนี้ที่สำคัญที่สุด คือ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ชาวไทยทุกคนล้วนมีศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยม เมื่อโครงการประกวดโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติเลือกมาใช้เป็นเสียงบอกกล่าว (ปรโตโฆสะ) ที่ย้ำชัดเจนว่า “เยาวชนไทย ทำดี ถวายในหลวง” จึงเท่ากับเป็นเสียงบอกที่ให้แนวทางว่า ศรัทธาที่เกิดขึ้นนั้นควรนำไปสู่การตอบแทนคุณพระองค์ท่าน ในโอกาสครั้งนี้มีใช้สิ่งใดอื่น แต่เป็นการทำดีถวายพระองค์ท่านนั่นเอง เมื่อสัทธาคือความสนใจใฝ่รู้เกิดขึ้นก็จะช่วยไปกระตุ้นตัวเปิดการเรียนรู้ภายในอีกอย่างหนึ่ง ก็คือกระบวนการคิดพิจารณาอย่างแยบคาย หรือที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ ให้เริ่มต้นและทำงานไปด้วยกัน เริ่มตั้งแต่เยาวชนสนใจใฝ่รู้และคิดพิจารณาว่า จะทำดีอะไรถวายในหลวง ซึ่งตามเงื่อนไขก็คือ การกระทำนั้นควรตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาจริงที่ทุกคนหรือส่วนใหญ่กำลังเผชิญอยู่ โดยช่วยกันระบุมหาให้ชัดเจน ค้นหาสาเหตุที่มาของปัญหานั้นๆ สืบสาวปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ทั้งบุคคล สถานการณ์ สถานที่ ฯลฯ เริ่มวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายของการแก้ปัญหา พิจารณาหาหนทางปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นจริง ทั้งหมดนี้เป็นวิธีคิดพิจารณาแบบอริยสัจ ๔ นั่นเอง

(๓) กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม ตามหลักไตรสิกขา กระบวนการไตรสิกขา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวม ในด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) ด้านปัญญา (ปัญญา) ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องจัดเตรียมเหตุปัจจัยให้เอื้อต่อการกระทำหรือปฏิบัติงานจริง โครงการนี้จึงเน้นให้มีช่วงระยะเวลาดำเนินงานนาน เพื่อให้เพียงพอต่อการค่อยๆ สะสมการเรียนรู้ สังสมและบ่มเพาะคุณความ

ดีในจิตใจ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จากประสบการณ์ที่พบจากการทำโครงการคุณธรรมมา ๒ ปีนั้น ทำให้พบว่า อย่างน้อยต้องมีเวลาประมาณ ๒ เดือนสำหรับการปฏิบัติงานจริงๆ (เฉพาะช่วงเวลาทำงานจริง ไม่รวมช่วงทำงานเอกสาร) ศิล เป็นการเรียนรู้ด้านพฤติกรรมหรือการเรียนรู้ทักษะทางสังคมที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้ออาทร พร้อมทั้งจะให้กำลังใจและให้ภัยแก่กัน การระมัดระวัง คำพูด-การกระทำ ที่จะไม่เบียดเบียนใคร หากมีการกระทบกระทั่งกันบ้างก็มีศิลปะกำกับที่จะไม่ให้เกินเลยไปจนกระทบกระทั่งกันให้แตกทำลายความสัมพันธ์ระหว่างกัน การสำรวจระวังทั้งทางคำพูดและการกระทำ การยอมรับสำนึกผิด การให้อภัยกัน ก่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านพฤติกรรมไม่ให้เป็นมลภาวะเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ก็จะทำให้การทำงานกลุ่มเกิดขึ้นไปได้ตลอดรอดฝั่ง สมาธิ เป็นการเรียนรู้ทางด้านจิตใจที่ต้องเผชิญสถานการณ์จริงจากการทำงาน ทำให้ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความขยันหมั่นเพียรกระทำอย่างต่อเนื่องไม่ทอดทิ้ง มีความอดทน ทั้งต่อภาระงาน และทั้งต่อคนและสถานการณ์ที่เข้ามา นอกจากนี้ยังหมายถึงการเจริญองงามของคุณความดีหรือคุณธรรมในจิตใจ อันนำไปสู่ภาวะความสุขสดชื่น แจ่มใส ผ่องใสในจิตใจ ตั้งมั่นเป็นสมาธิ ปัญญา เป็นการเรียนรู้ที่มาจากกระบวนการสังเกต สำรวจ การคิดการพิจารณาไตร่ตรอง การตัดสินใจอย่างเป็นเหตุเป็นผลเป็นระบบ นำไปสู่ภาวะที่ออกจากปัญหา นำออกจากทุกข์ นำไปสู่ภาวะที่ดีงามเป็นบุญกุศล การเรียนรู้ทางปัญญาเริ่มจากการเรียนความรู้จากหลักธรรม คำสอน ข้อมูล ข้อเท็จจริง การจดจำ การจับประเด็น การแยกแยะ การจัดหมวดหมู่ อันเป็นปัญญาขั้นรู้จำ และพัฒนาขึ้นไปสู่ปัญญาขั้นรู้คิด อันเกิดจากการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์การคิดเชื่อมโยงเหตุปัจจัย การคิดพิจารณาคุณค่าแท้คุณค่าเทียมเป็นต้น และพัฒนาไปสู่ปัญญาขั้นรู้แจ้งที่ทำให้แสวงหาทางออกจากปัญหาได้ ตลอดจนปัญญาที่ก่อเกิดจากการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุผลของการแก้ไข ปัญหาหรือดับทุกข์ได้ (เผด็จศึกกับปัญหา) และปัญญาติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น นำสู่การสั่งสมเป็นประสบการณ์และปรีชาญาณรู้แจ้งในเรื่องนั้นๆ

(๔) ขั้นการพัฒนาแบบเวียนรอบต่อเนื่อง (ภาวนา๔ สู่ กัลยาณมิตร) เมื่อผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ใน ๓ ขั้นตอนแรกมาซ้ำแล้วซ้ำอีก เป็นเวลาต่อเนื่องกันในเวลาที่เหมาะสม (กรณีทำโครงการคุณธรรม ต้องทำงานจริงไม่น้อยกว่า ๒ เดือน) ผู้เรียนจะเกิดพัฒนาการในตนเองอย่างเป็นองค์รวมทุกด้าน ทั้ง พัฒนาการทางพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับร่างกายและกายภาพแวดล้อม (กายภาวนา) พัฒนาการทางสังคม (ศีลภาวนา) พัฒนาการทางจิตใจ (จิตภาวนา) และพัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา)

การประกวดโครงการ จึงเป็นกุศโลบายหรือบทเรียนครั้งสำคัญที่พวกเขาจะได้เรียนรู้และฝึกการวางใจได้อย่างเหมาะสม ไม่ให้หวั่นไหวไปกับโลกธรรม ๘ ได้อย่างไร รู้จักรักษาใจให้อยู่ในพรหมวิหาร ๔ ได้หรือไม่ และไม่หลงยึดติดอยู่กับการแข่งขันหรือรางวัล แต่กลับเห็นคุณค่าของความรักใคร่

ปรองดองสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถอนุโมทนา ยินดีในความสำเร็จของโครงการของเพื่อนๆ กลุ่มอื่นได้ นับเป็นการปรับเข้าสู่ทัศนคติและค่านิยมที่ดี ใฝ่ดี ใฝ่สร้างสรรค์ มีพัฒนาการทางพฤติกรรมจิตใจตั้งมั่นในความดีงาม เข้มแข็ง อดทน ขยัน กล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ และมีพัฒนาการทางปัญญาที่ดี มีทักษะกระบวนการคิดที่ดี มีความแยกคางในการชักชวนคนอื่นๆ เข้ามาช่วยกันแก้ปัญหา เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตของโลก เรียกได้ว่า หากมีพัฒนาการทั้ง ๔ ด้านพร้อม (กายภาวนา ศิลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา) ก็จะเป็นผู้ที่พร้อมที่จะมีบทบาทเป็นกัลยาณมิตรให้กับผู้อื่นได้ต่อไป ซึ่งก็จะเท่ากับว่าเป็นผู้เริ่มต้นขับเคลื่อนวงจรแห่งการเรียนรู้วิถีพุทธนี้สืบไป ดังเช่น ข้อเท็จจริงที่พบว่าแทบทุกโครงการมักจะสรุปบทเรียนสำคัญว่า การจะไปเปลี่ยนแปลงผู้อื่น ต้องเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองก่อน (กายภาวนา และ ศิลภาวนา) และระหว่างที่เขาคิดได้เรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเอง ก็ทำให้เขาได้เกิดการเรียนรู้คุณความดีหรือคุณธรรมจากภายใน (จิตภาวนา) ที่ค่อยๆ ซึมซับ และสั่งสมเป็นประสบการณ์เป็นปัญญาญาณหยั่งรู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ตนเองทำนั้น(ปัญญาภาวนา) เขาก็จะพัฒนามาสู่ความเป็นกัลยาณมิตรที่สมบูรณ์ขึ้น อันจะก่อให้เกิดเป็นวงจรขับเคลื่อนที่ทรงพลังให้เกิดการสืบเนื่องไปสู่ขั้นต่อไป นำพาให้เพื่อนคนอื่นๆ ได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่องขยายวงออกไปได้ไม่สิ้นสุด

กิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และเสริมสร้างคุณธรรม (E.Q.-M.Q.) จึงให้ความสำคัญ การฝึกทักษะชีวิตให้แก่เยาวชนเพื่อให้เยาวชนตระหนักและรู้คุณค่าของตนเอง ตลอดจนการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งมีปัจจัยสำคัญ ๓ ประการ คือ^{๕๑}

(๑) ความดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจเข้าใจยอมรับผู้อื่น รู้จักการเป็นผู้ให้ ผู้รับ การให้อภัย ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

(๒) ความเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

(๓) ความสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีความภูมิใจและพึงพอใจในตนเอง ความฉลาดทางอารมณ์=เข้าใจตนเอง+เข้าใจผู้อื่น+แก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง

เทคนิค ๕ ประการที่ผู้ใหญ่พึงปฏิบัติเพื่อส่งเสริมจริยธรรมเด็กและเยาวชน^{๕๒}

^{๕๑} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการดำเนินงาน คลินิกคุณธรรมในสถานศึกษา, หน้า ๕-๖.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

(๑) ด้วยรักและเข้าใจ พ่อแม่ควรแสดงความเข้าใจยอมรับเห็นอกเห็นใจให้ความสำคัญกับสิ่งที่ลูกสนใจ แทนการตำหนิ บังคับ วิจารณ์ หรือลงโทษขณะเดียวกันพ่อแม่ก็ต้องระวังการแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่อาจเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีสำหรับลูก

(๒) ใช้โอกาสให้เกิดประโยชน์ ใช้โอกาสหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมและสอนให้เด็กรู้จักเรียนรู้เรื่องอารมณ์ เช่น เวลาที่เด็กเกิดความกลัวขณะดูรายการโทรทัศน์ที่เป็นเรื่องตื่นเต้นอันตราย พ่อแม่อาจใช้โอกาสนี้โดยการเข้าไปนั่งใกล้ๆ แล้วปลอบใจและสอนลูก ให้เข้าใจอารมณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมอธิบายด้วยเหตุผล เพื่อให้เด็กกล้าเผชิญสภาพการณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

(๓) เรียนรู้ร่วมกันรับฟังความรู้สึกและอารมณ์ของเด็ก ด้วยความตั้งใจเอื้ออาทรและพยายามตรวจสอบความรู้สึกของเด็ก โดยการพิจารณาจากสถานการณ์พฤติกรรมท่าทางและอากัปกริยาที่แสดงออกในขณะที่รับฟัง พ่อแม่อาจช่วยสะท้อนหรือสรุปประเด็นพร้อมหาเหตุผลมาอธิบายให้เด็กเข้าใจในแง่มุมอื่นบ้าง แต่ไม่ควรสรุปเรื่องราวต่างๆ ในลักษณะการชี้นำ

(๔) ไม่ปิดกั้นความรู้สึก ฝึกให้เด็กและเยาวชนบอกอารมณ์ความรู้สึกของตนได้อย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันการเก็บกดปัญหาแล้วมาระบายออกโดยขาดการควบคุมการแสดงอารมณ์ที่เปิดเผยตรงไปตรงมา คือ พื้นฐานที่ดีของผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ เช่น รู้ตัวว่ากำลังโกรธ เสียใจ น้อยใจ ซื่อจาง เพื่อนำไปสู่การจัดการอย่างถูกต้องเหมาะสมด้วยตนเองต่อไป

(๕) เรื่องธรรมดาที่ต้องพอดี เมื่อพ่อแม่เห็นว่าเด็กเข้าใจอารมณ์ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตนและเล็งเห็นพฤติกรรมที่ควรทำแล้ว พ่อแม่ควรบอกให้เด็กทราบว่าการมีอารมณ์ต่างๆ เป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่ควรระมัดระวังในการแสดงออกให้เหมาะสมกับบุคคลเวลาและสถานที่

สถานการณ์บ้านเมืองของประเทศไทยเราในปัจจุบันนี้ ดูน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจ ปัญหาความเสื่อมถอยในด้านคุณธรรม จริยธรรมของคน ทั้งในระดับนักการเมือง ข้าราชการ หรือคนในแวดวงอาชีพอื่น ๆ ภาพที่เห็นชัดเจนและเป็นข่าวอยู่ทุกวัน ก็คือ การทุจริตคอร์รัปชัน การก่ออาชญากรรม การเสพและการค้ายาเสพติด ซึ่งแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนไทย ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา รวมถึงการแต่งกายล่อแหลม ที่เป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศ ของนักศึกษาหญิง การขายบริการทางเพศของนักศึกษา การที่นักศึกษาอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา การทะเลาะวิวาทของนักศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน เหล่านี้เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชนดังกล่าว ทุกคนต่างลงความเห็นตรงกันว่าเยาวชนไทยของเราขาดการปลูกฝังในด้านคุณธรรม จริยธรรม อย่างยั่งยืน คืออาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบฉาบฉวยไม่เกิดผลที่ถาวรในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติ ปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและ

วัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีรายงานผลการสำรวจของผู้ที่ถูกให้ออกจากงาน เฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของตัวพนักงานเอง พบว่า ร้อยละ ๑๗ ถูกให้ออกจากงาน เพราะขาดทักษะความรู้และประสบการณ์ ร้อยละ ๘๓ ถูกให้ออกจากงานเพราะปัญหาเรื่อง ความประพฤติ และบุคลิกภาพ ในขณะที่เดียวกันมีผู้ไปสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการ ในการพิจารณารับคนเข้าทำงาน ในหน่วยงาน องค์กร สถาบันต่าง ๆ พบว่า ผู้ประกอบการส่วนมากต้องการบัณฑิตที่มีคุณลักษณะ ดังนี้ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน เสียสละ และมีความรับผิดชอบ ซึ่งปรากฏการณ์ในสังคม ดังกล่าวมานี้เป็นผลโดยตรง มาจากเรื่องของการปลูกฝัง ทางด้านคุณธรรม จริยธรรม นั่นเอง

แนวความคิดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้นักศึกษา จริยธรรม เป็นหลักความประพฤติ หรือแนวทางในการปฏิบัติตน ที่ควรแก่การยึดถือปฏิบัติ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยมีคุณธรรม และศีลธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จึงเปรียบเทียบการพัฒนาคุณภาพจิตใจ ที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน คุณธรรมเป็นสภาวะที่อยากให้เราทำอะไรที่เป็นคุณ ศีลธรรม เป็นสภาวะที่เราห้ามจิตใจของเราไม่ให้ทำในสิ่งผิด หรือบอกไม่ให้อื่นทำ ทั้งคุณธรรม และศีลธรรม จึงเป็นตัวกำหนดความประพฤติของเรา ให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกที่ควร คือ เป็นตัวกำหนดจริยธรรม จริยธรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลมาจากศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี และกฎหมาย

แนวคิดในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน คือ คนเราถ้าไม่มีความรู้สึกผูกพันต่อพ่อแม่ ต่องานต่อแผ่นดิน และสิ่งแวดล้อมที่มีต่อเขา จะสอนเท่าใดก็คงไม่มีประโยชน์ เพราะเขาจะเกิดความสำนึกในหน้าที่ ในคุณค่าของชีวิต คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นไปไม่ได้เพราะแม้ชีวิตของเขาเอง เขาก็ไม่รับผิดชอบเสียแล้ว เขาจะไปรับผิดชอบต่อหน้าที่ของเขาที่ต้องทำความดีและให้ความดีแก่สังคมที่ได้รับประโยชน์ได้อย่างไร ดังนั้น คุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นตัวผล ที่จะต้องสร้างด้วยเหตุ คือ ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่เขาเป็นอย่างดีนั่นเอง และมีผู้ใหญ่ที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นตัวผล ที่จะต้องสร้างด้วยเหตุ คือ ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่เขาเป็นอย่างดีนั่นเอง และมีผู้ใหญ่ที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จำเป็นต้องมีครู ๓ สถานะ เป็นต้นเหตุ คือ ครูที่บ้าน ครูที่โรงเรียน/สถานศึกษา และครู เป็นคำสอนในศาสนา เพราะบุคคล ๓ จำพวกนี้ ซึ่งหมายถึง ๑. บุพการี ๒. ครู ๓. พระสงฆ์ เท่านั้น ที่อยากเห็นบุคคลอื่นได้ดี ถ้าขาดเหตุ หรือเหตุไม่ครบถ้วนผลคือ คุณธรรม และจริยธรรม ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ หรือไม่สมบูรณ์นั่นเอง เรามักจะเอาผลกลับมาเป็นเหตุ คือ เอา จริยธรรม หรือศีลธรรม ไปสอนเขาโดยตรง จริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรมอื่น ๆ ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ หรือ มีขึ้นได้น้อยเต็มที

พฤติกรรมของเยาวชนในสังคมปัจจุบันเอาไว้ตอนหนึ่งว่า เป็นเพราะคนไทยไม่รักแผ่นดินเกิด ท่านขอร้องให้ครู-อาจารย์ ไปสอนลูกศิษย์ว่า ตื่นนอนตอนเช้าทุกวัน ให้มองหน้าตนเองในกระจก แล้วตั้งคำถาม ถามตนเอง ๓ ข้อ (ให้ตอบด้วยความจริงใจ)

๑. ตั้งแต่เกิดมาจนถึงวันนี้ เราเคยทำอะไรที่เป็นคุณประโยชน์ แผ่นดินเกิดบ้าง
๒. ถ้ายังไม่เคยทำ ให้ถามตนเองต่อว่า แล้วจะเริ่มเมื่อไหร่ เช่น เมื่อถึงวันเกิด วันสำคัญต่างๆ เป็นต้น

๓. ถ้าไม่เคยทำและยังไม่คิดจะทำ ดังข้อ ๑ และข้อ ๒ ให้ถามตนเองอีกว่าช่วงชีวิตที่ผ่านมา เคยทำอะไรที่เป็นผลเสียหาย ต่อแผ่นดินเกิดบ้าง และจะเลิกเมื่อใด

การวางแผนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน^{๓๓} ประกอบด้วย

๔. การสอนโดยตรงในรายวิชา
๕. การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม โดยบูรณาการไว้ในการเรียนรู้ การสอน
๖. การสนับสนุนส่งเสริมงานด้านกิจการนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม
๗. ผู้สอนต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษา
๘. การให้รางวัลและการยกย่อง ชมเชย นักศึกษาที่ทำความดี กระทำตนเป็นประโยชน์แก่สังคม

แนวทางในการประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา ประกอบด้วย

๑. ผู้สอนกับผู้เรียนร่วมกันกำหนด คุณธรรม จริยธรรม ที่พึงประสงค์และควรได้รับการปลูกฝัง หรือแก้ไขโดยเร่งด่วน โดยอาจกำหนดเป็นบทบัญญัติ เช่น ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เป็นต้น

๒. การวางแผนร่วมกับผู้เรียนในการกำหนดเกณฑ์การประเมินด้านคุณธรรมจริยธรรมว่าจะพิจารณาจากสิ่งใดบ้างในการประเมิน (ตัวบ่งชี้) และให้น้ำหนักความสำคัญอย่างไรเป็นรูปธรรม

๓. การกำหนด/เลือก เครื่องมือและวิธีการ เพื่อใช้ในการประเมิน คุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน เช่น การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน แบบบันทึกผลการสังเกต การประเมินตนเองของผู้เรียน การประเมินโดยเพื่อน การประเมินโดยอาจารย์ผู้สอน แฟ้มสะสมงาน ฯลฯ

สรุปได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักศึกษาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง แต่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงประการหนึ่ง คือ ความถี่ในการปฏิบัติตามหลักจิตวิทยาของมนุษย์ ต้องมีการเรียนรู้โดยการตก

^{๓๓} จริยธรรมดอทคอม, การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล : <http://www.jariyatam.com/th/moral-cultivation>, [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘]

ย่ำหลายครั้ง อย่างไรก็ตามในยุคปัจจุบันปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษามีมากมาย การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักศึกษาจึงจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันไปกับการพัฒนาในส่วนอื่นๆ ครูอาจารย์จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมาก นอกเหนือจากบิดามารดา ญาติพี่น้อง และสภาวะแวดล้อมอื่น ๆ ในสังคม

๒.๕ บริบทของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง ราชการส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ในท้องถิ่นนั้น มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการบริการสาธารณะตามกฎหมาย เพื่อประโยชน์สุขของ ชุมชนในท้องถิ่นนั้น ปัจจุบันราชการส่วนท้องถิ่น มีอยู่ ๕ รูปแบบ คือ กรุงเทพมหานคร (กทม.) เมืองพัทยา เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โครงสร้างการบริหาร ราชการส่วนท้องถิ่นของไทย^{๙๔}

ในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยมี ๒ ระบบ ได้แก่ ระบบทั่วไป ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองที่ใช้เหมือนกันทั่วประเทศ และการปกครองท้องถิ่นระบบพิเศษ ๒ รูปแบบ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

๒.๕.๑ องค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ถือเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับ ประชาชนมากที่สุด มีจำนวนมากที่สุด และเป็นองค์กรปกครองที่ถือได้ว่ามีอำนาจหน้าที่ที่จะแก้ไขปัญหา ต่างๆ ของประชาชนและสามารถตอบสนองความต้องการเบื้องต้นของประชาชนได้เป็นอย่างดี^{๙๕}

๒.๕.๒ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)

องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระบบทั่วไป ซึ่งเป็น ระบบที่ใช้ในจังหวัดต่างๆ ทุกจังหวัด มีพื้นที่รับผิดชอบเต็มพื้นที่ของจังหวัด อำนาจหน้าที่หลัก ประกอบด้วย การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด

^{๙๔}พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ และแก้ไขเพิ่มเติม, (ฉบับที่ ๓) ,พ.ศ. ๒๕๔๖.

^{๙๕}พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ และแก้ไขเพิ่มเติม, (ฉบับที่ ๕)

สนับสนุนสภาพตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาท้องถิ่น^{๙๖} ประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่และแบ่งสรรเงินให้แก่ สภาพตำบลและราชการส่วนท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งมีอำนาจหน้าที่คุ้มครองดูแล บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตจังหวัดนั้นๆ

๒.๕.๓ เทศบาล

เทศบาล บรรดาสถาบันการเมืองการปกครองท้องถิ่นดังกล่าวนี้นับว่าเทศบาลเป็นสถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเป็นหน่วยการปกครองที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนที่มีความเจริญ นานาประเทศต่างประสบความสำเร็จในการใช้เทศบาลเป็น “เครื่องมือ” ที่สำคัญในการปกครองประเทศให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทศบาลมีความสำคัญในฐานะสถาบันที่มี “ความจำเป็น” สำหรับการปกครองประเทศของบรรดาประเทศที่พัฒนาทั้งหลาย” เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตชุมชนเมือง^{๙๗} การจัดตั้งเทศบาลไม่ได้ทำทั่วราชอาณาจักร แต่จัดตั้งขึ้นเป็นแห่งๆ ไป ตามแต่รัฐบาลจะเห็นสมควรยกฐานะท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาลโดยการตราพระราชกฤษฎีกายกฐานะท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาลเป็นแห่งๆ ไป ในปัจจุบันเทศบาลมี ๓ ประเภท ได้แก่ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร แต่การที่รัฐบาลจะยกฐานะท้องถิ่นใดขึ้นเป็นเทศบาลประเภทใดนั้น จะพิจารณาจากองค์ประกอบทางด้านจำนวนประชากรในท้องถิ่นนั้นๆ ความเจริญทางเศรษฐกิจหรือรายได้ของท้องถิ่น และการพัฒนาความเจริญภายในท้องถิ่น ในการยกฐานะของท้องถิ่นเป็นเทศบาลนั้น ในพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งเทศบาลจะต้องระบุชื่อและเขตของเทศบาลนั้นไว้ด้วย พร้อมทั้งต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของเทศบาลแต่ละประเภทตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของท้องถิ่น ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินการให้ประชาชนของท้องถิ่นได้รับการศึกษาตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ กำหนดแผนและขั้นตอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ จึงเห็นควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อม จะต้องจัดการศึกษาแก่ประชาชนให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจำนวนผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ ครู นักเรียน ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี จากข้อมูลสถิติจำนวนนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๙ ดังแสดงในตารางที่ ๒.๑

^{๙๖} พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. ๒๕๔๐ ,และแก้ไขเพิ่มเติม, (ฉบับที่ ๓), พ.ศ. ๒๕๔๖.

^{๙๗} พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖, และแก้ไขเพิ่มเติม, (ฉบับที่ ๑๒), พ.ศ. ๒๕๔๖

ตารางที่ ๒.๒ จำนวนผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ ครู นักเรียน ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่มีการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา จากข้อมูลสถิติจำนวนนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๙

ที่	รายชื่อโรงเรียน	ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ	ครู	นักเรียน ประถมศึกษา
๑	วัดป่าจิว	๓	๕๕	๙๔๖
๒	เทศบาลเมืองปทุมธานี	๓	๑๒๕	๑,๐๗๐
๓	อนุบาลเทศบาลตำบลบางกะดี	๓	๓๕	๕๕๓
๔	เทศบาลท่าโขลง ๑	๔	๑๑๘	๑,๓๖๗
๕	ดวงกมล	๑	๑๓	๔๑๕
๖	เทศบาล ๑ ขจรเนติยุทธ	๓	๔๕	๖๒๘
๗	วัดราษฎร์ศรัทธาราม	๑	๑๘	๕๐๑
รวมทั้งหมด		๑๘	๔๐๙	๕,๔๘๐

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย” สรุปผลการศึกษาว่า รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัยใช้หลักธรรม ได้แก่ สัมมาทิฐิ ไตรสิกขา และปัญญาอุตัมมธรรม ๔ โดยยึดหลักพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก และครูถือเป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญในการหล่อหลอมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านการใช้ปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรม ๒ ประเภท คือ ๑) กิจกรรมในชีวิตประจำวัน ๒) กิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้^{๙๘}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในระดับประถมศึกษา” สรุปผลการวิจัยพบว่า

^{๙๘} ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, “การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

๑. ผู้บริหารและครูมีการจัดการเรียนรู้โดยกำหนดแนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอยู่ในระดับสูง ได้แก่ กัลยาณมิตร สิ่งแวดล้อม บรรยากาศ หลักสูตรและสาระคำสอน การสร้างแรงจูงใจและบุคลิกภาพ

๒. คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ของผู้บริหารและครู ได้แก่ การเป็นคนดีมีการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นคนเก่งมีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต และเป็นคนมีความสุข มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ

๓. สภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนตามความเห็นของนักเรียน พบว่า ปัจจัยภายนอก คือ ปรโตโมสะ มีระดับความเห็นอยู่ในระดับมาก^{๙๙}

งานวิจัยนี้ มีประเด็นสำคัญที่นำมาพิจารณาและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารและครู

พระครูเกษมสุทธิคุณ (แสงมณีรัตนากร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีสัทธรรมบวรสังฆารามคามวาสี กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นเตรียมการ พบว่า มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีสัทธรรมบวรสังฆารามคามวาสี กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดสภาพองค์กร พบว่า มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีสัทธรรมบวรสังฆารามคามวาสี กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการพัฒนาบุคลากร (ครู/วิทยากร) พบว่า มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีสัทธรรมบวรสังฆารามคามวาสี กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการพัฒนาผู้เรียน (นักเรียน) พบว่า มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีสัทธรรมบวรสังฆารามคามวาสี กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการสนับสนุนการดำเนินงาน พบว่า มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีสัทธรรมบวรสังฆารามคามวาสี กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน พบว่า มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีสัทธรรมบวรสังฆารามคามวาสี กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง^{๑๐๐}

^{๙๙} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผศ.ดร. และคณะ, “แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในระดับประถมศึกษา”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๑๐๐} พระครูเกษมสุทธิคุณ (แสงมณีรัตนากร). “กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีสัทธรรมบวรสังฆารามคามวาสี กรุงเทพมหานคร”.
 รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในระดับประถมศึกษา” สรุปผลการวิจัยพบว่า ๑) ผู้บริหารและครูมีการจัดการเรียนรู้โดยกำหนดแนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอยู่ในระดับสูง ได้แก่ กัลยาณมิตร สิ่งแวดล้อม บรรยากาศ หลักสูตร และสาระคำสอน การสร้างแรงจูงใจและบุคลิกภาพ ๒) คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์ของผู้บริหารและครู ได้แก่ การเป็นคนดีมีการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นคนเก่งมีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต และเป็นคนมีความสุข มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ ๓) สภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนตามความเห็นของนักเรียน พบว่า ปัจจัยภายนอก คือ โปรโตโฆสะ มีระดับความเห็นอยู่ในระดับมาก^{๑๑}

งานวิจัยนี้ มีประเด็นสำคัญที่นำมาพิจารณาและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารและครู

สุวิมล โพธิ์กลิ่น ได้ศึกษาพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบหลัก และ ๓๓ องค์ประกอบย่อย ๒) ผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ๕ องค์ประกอบ และ ๓๓ องค์ประกอบย่อย ที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง อยู่ในระดับมาก มีประโยชน์มากในการดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษา และมีความเหมาะสมมากในการนำไปปฏิบัติ^{๑๒}

คัมภีร์ สุดแท้ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก มี ๒ องค์ประกอบหลัก ๑๗ องค์ประกอบย่อย คือ องค์ประกอบหลักที่ ๑ ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก มี ๑๑ องค์ประกอบย่อย คือ (๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น (๒) การวางแผนด้านวิชาการ (๓) การเรียนการสอนและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (๔) การพัฒนาหนังสือ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ (๕) การวัดผล ประเมินผล และการดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน (๖) การนิเทศการศึกษา (๗) การวิจัยเพื่อพัฒนา

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา). (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๒-๘๕.

^{๑๑} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ผศ.ดร. และคณะ, “แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในระดับประถมศึกษา”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗๘.

^{๑๒} สุวิมล โพธิ์กลิ่น. “การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก”. **วิทยานิพนธ์การศึกษาศุภบัณฑิต.** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๙), หน้า ๘๘.

คุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (๘) การแนะแนวการศึกษา (๙) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา (๑๐) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และ (๑๑) การส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว ชุมชนและองค์กรอื่นที่จัดการศึกษา องค์กรประกอบหลักที่ ๒ กระบวนการพัฒนาการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก มี ๖ ประกอบย่อย คือ (๑) การระบุเป้าหมาย (๒) การจัดทำแผนกลยุทธ์ (๓) การปฏิบัติงานตามแผนกลยุทธ์ (๔) การส่งเสริม ควบคุม กำกับ ติดตาม นิเทศ (๕) การตรวจสอบและประเมินผล (๖) การสะท้อนผล รายงานผลการดำเนินงานและการนำผลการประเมินไปใช้ ๒) ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า โรงเรียนดำเนินตามขั้นตอนในรูปแบบอย่างครอบคลุมทุกฝ่ายมีส่วนร่วม และนำผลการประเมินไปใช้ ทำให้การบริหารงานวิชาการโรงเรียนขนาดเล็กเป็นไปอย่างเป็นระบบ ช่วยแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพมากขึ้น ๓) ผลการประเมินการใช้รูปแบบ พบว่า ผลการใช้รูปแบบ ทั้งโดยรวมและองค์กรประกอบหลัก ๒ องค์กรประกอบ มีผลการประเมินอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก ผลการประเมินความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความมีประโยชน์ของรูปแบบโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบไปใช้ พบว่า มีปัญหาคือครูไม่สามารถจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบการทุ่มเทพัฒนางานวิชาการอย่างเดียวไม่ทำให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์ได้ ครูไม่สามารถพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐานครบทุกสาระการเรียนรู้ได้ และมีการเสนอแนะในการแก้ปัญหา คือ โรงเรียนควรจัดหาแผนการจัดการเรียนรู้สำเร็จรูปที่มีคุณภาพดีให้ครู ควรนำกระบวนการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กไปประยุกต์ใช้ทั้งระบบ ควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน^{๑๐๓}

ศรียรรณ เกียรติสุนนท์ ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชน จังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยได้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชนจังหวัดศรีสะเกษ ที่มีความสมบูรณ์ ถูกต้องเหมาะสม ปฏิบัติได้ และสถานศึกษาได้รับประโยชน์ซึ่งประกอบด้วยคณะอนุกรรมการจากองค์กรเอกชนเข้าร่วมบริหารจัดการใน ๖ ฝ่าย คือ วิชาการงบประมาณ บริหารงานบุคคล บริหารงานทั่วไป ระดมเงินทุนเพื่อพัฒนาสถานศึกษา และประเมิน

^{๑๐๓} คัมภีร์ สุดแท้. “การพัฒนาารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๗-๑๗๘.

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการของสถานศึกษา โดยมีการร่วมกันกำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายไว้ด้วย^{๑๐๔}

เกลิณี ชิวปรีชา ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนตีประจำตำบล ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพปัจจุบันของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนตีประจำตำบล ในภาพรวม ใช้รูปแบบโดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน การวางแผน อยู่ในระดับมาก การนำแผนไปสู่การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในโรงเรียนตีประจำตำบล ในภาพรวม ใช้รูปแบบโดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน การวางแผน อยู่ในระดับมากที่สุด การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ส่วนการประเมินผลโดยครูเป็นหลัก อยู่ในระดับมาก ความต้องการจำเป็นในการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยครูและชุมชนเป็นหลักเรียงลำดับ ดังนี้ การประเมินผล การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ และการวางแผน ๒) รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนตีประจำตำบล ควรใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนตีประจำโดยครูและชุมชนเป็นหลัก โดยมีหลักการแนวคิดและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และองค์ประกอบของการบริหารประกอบด้วย การวางแผนการนำแผนไปสู่การปฏิบัติและการประเมินผลโดยครูและชุมชนเป็นหลัก^{๑๐๕}

รวี จันทะนาม ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนขนาดกลาง ผลการวิจัยพบว่า

๑. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนขนาดกลาง และยืนยันเบื้องต้น พบว่า รูปแบบมีแนวทางการนำเสนอ ๖ ขั้นตอน ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกการดำเนินการ การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งเป็นร่างรูปแบบที่ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบหลัก ๒๑ องค์ประกอบย่อย ๑๒๔ แนวดำเนินการ ดังนี้ ๑) ด้านการวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ มี ๓ องค์ประกอบย่อย คือ (๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (๒) การพัฒนาสาระท้องถิ่น (๓) การวางแผนด้านวิชาการ ๒) ด้านการจัดการเรียนการสอน มี ๔ องค์ประกอบย่อย คือ (๑) การเรียนการสอนและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (๒) การคัดเลือกหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา (๓) การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

^{๑๐๔} ศรีวรรณ เกียรติสุรนนท์.. “การพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรเอกชน จังหวัดศรี” สเกษ.. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรครุขุภักดิ์บัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, ๒๕๕๔, หน้า ๗๘.

^{๑๐๕} เกลิณี ชิวปรีชา. “การพัฒนาารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียนตีประจำตำบล”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรครุขุภักดิ์บัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔, หน้า ๙๙.

(๔) การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ๓) ด้านการบริหารการเรียนการสอน มี ๑๑ องค์ประกอบย่อย คือ (๑) การบริหารการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินการเทียบโอน (๒) การนิเทศการศึกษา (๓) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา (๔) การแนะแนวการศึกษา (๕) การจัดระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการของสถานศึกษา (๖) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา (๗) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น (๘) การส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร หน่วยงานสถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา (๙) การระบุเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (๑๐) การจัดทำแผนกลยุทธ์ (๑๑) การปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ และ ๔) ด้านการวัดและประเมินผลมี ๓ องค์ประกอบย่อย คือ (๑) การส่งเสริม ควบคุม กำกับ ติดตามนิเทศ (๒) การตรวจสอบและประเมินผล (๓) การสะท้อนผลรายงานผลการดำเนินงานและการนำผลการประเมินไปใช้

๒. ผลการประเมินรูปแบบในภาพรวมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนขนาดกลาง มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน^{๑๐๖}

สมาน อัครภูมิ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาระดับจังหวัด ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารการประถมศึกษาระดับจังหวัด มีองค์ประกอบ ๒ ส่วน คือ ๑) องค์ประกอบของรูปแบบที่สร้างขึ้น หมายถึง ส่วนประกอบที่เป็นตัวรูปแบบที่สร้างขึ้นนั้นมีอะไรบ้างทำงานอย่างไร มีความสัมพันธ์และทำงานร่วมกับองค์ประกอบอื่นอย่างไร และ ๒) องค์ประกอบของเอกสารรูปแบบ หมายถึง องค์ประกอบที่เป็นสาระหลักในการนำเสนอรูปแบบที่สร้างขึ้นว่าควรจะนำเสนอเรื่องใดบ้าง และได้วิเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษาดั้งเดิม ได้กำหนดกรอบในการวิเคราะห์รูปแบบออกเป็น ๕ องค์ประกอบ คือ ๑) บริบทของรูปแบบ ๒) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ๓) ระบบและกลไกของรูปแบบ ๔) วิธีดำเนินงานของรูปแบบ ๕) แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ ๖) เงื่อนไขของรูปแบบ^{๑๐๗}

ปรีชาติ ชมชื่น ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า

^{๑๐๖} รวี จันทะนาม. “รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนขนาดกลาง”. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๗), หน้า ๒๙๖.

^{๑๐๗} สมาน อัครภูมิ. “การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก,” วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๐): ๘๓-๘๔.

๑. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนของประเทศไทยเริ่มต้นมาเป็นระยะเวลาค่อนข้างนาน แบบค่อยเป็นค่อยไป แต่ยังพบปัญหาด้านการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาที่มีการบริหารแบบศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง สถานศึกษาขาดความเป็นอิสระในการตัดสินใจ ภาวะเบียดและขั้นตอนตามระบบราชการ เป็นเหตุให้การดำเนินงานล่าช้า ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และการจัดการศึกษายังขาดมาตรฐานคุณภาพที่จะตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น และประเทศชาติได้ ในส่วนของประชาชนแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ยังไม่แพร่หลายไปถึงประชาชน ประชาชนมักจะคิดเสมอว่า การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของโรงเรียน ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องถ้าประชาชนจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนบ้างก็เป็นเรื่องของการช่วยเหลือสนับสนุน และการอำนวยความสะดวก การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนั้นมีน้อย^{๑๐๘}

๒. รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษามีองค์ประกอบหลักของรูปแบบ ๒ ขั้นตอน ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกการดำเนินการ การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งเป็นร่างรูปแบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านการบริหารงานวิชาการ ๗ องค์ประกอบหลัก ๖๓ องค์ประกอบย่อย และด้านผู้มีส่วนร่วม ๘ องค์ประกอบหลัก ๕๗ องค์ประกอบย่อย โดยนำองค์ประกอบผู้ที่มีส่วนเข้าร่วมแบบบูรณาการในการบริหารงานวิชาการให้เกิดประสิทธิผลในสถานศึกษา และผลการนำเสนอผลการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า หลักการ จุดมุ่งหมาย กลไกการดำเนินการของสถานศึกษา การดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ และผลการประเมินรูปแบบตามแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกประเด็น และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในด้านเงื่อนไขความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นประโยชน์ในด้านกลไกการดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุด^{๑๐๙}

^{๑๐๘} ปรีชาติ ชมชื่น. “รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘.

^{๑๐๙} ปรีชาติ ชมชื่น. “รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๕), หน้า ๒๘๘.

สุรศักดิ์ หลาบมาลา และรสสุคนธ์ มกรมณี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบนวัตกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมของต่างประเทศ” สรุปผลการศึกษาพบว่า

๑. รูปแบบนวัตกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมของ ๑๐ ประเทศ ได้แก่

๑) ญี่ปุ่น ประกอบด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในสมัยต่างๆ การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในระดับรัฐบาล การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในระดับโรงเรียน และการประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนรู้จริยศึกษาของญี่ปุ่นในประเทศอื่น

๒) สิงคโปร์ ประกอบด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมระดับรัฐบาล และโครงการส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม

๓) เกาหลี ประกอบด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในสมัยต่างๆ การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในระดับโรงเรียน การฝึกหัดครูและการพัฒนาครูจริยศึกษา และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม

๔) ออสเตรเลีย ประกอบด้วย หลักปฏิบัติด้านจริยธรรมสำหรับครู วิธีสอนค่านิยมในมิติด้านหลักสูตร และการส่งเสริมการเรียนรู้สันติศึกษา

๕) นิวซีแลนด์ ประกอบด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในยุคต่างๆ โครงการเกี่ยวกับค่านิยมศึกษา โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ค่านิยมพื้นฐาน หลักสูตรค่านิยมศึกษา การใช้หลักสูตรค่านิยมศึกษาในโรงเรียน วิธีสอนค่านิยมพื้นฐาน และข้อสังเกตเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม

๖) อังกฤษ ประกอบด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การสอนศาสนศึกษาและจริยศึกษาเป็นวิชาบังคับในสกอตแลนด์ โครงการ Electronic Media and Religion : ELMAR และ โครงการ Religious Education Exchange Service : RE-XS

๗) เดนมาร์ก ประกอบด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมระดับชาติ การสอนศาสนศึกษาเป็นวิชาบังคับ และมุมมองเกี่ยวกับการสอนค่านิยมศึกษาให้เยาวชน

๘) สวิตเซอร์แลนด์ ประกอบด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน การเรียนรู้ค่านิยมจากบทเรียนทางอินเทอร์เน็ตสำหรับเยาวชน การพัฒนาการสอนหน้าที่พลเมืองศึกษาในโรงเรียน และโครงการฝึกหัดการเป็นพลเมือง

๙) สวีเดน ประกอบด้วย การสอนศาสนาในโรงเรียนช่วงศตวรรษที่ ๑๙ การเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมแบบประชาธิปไตยโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ การส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมแบบเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง การใช้เกมคอมพิวเตอร์สอนจริยศึกษา

๑๐) ฟินแลนด์ ประกอบด้วย การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว การเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมในระดับการศึกษาปฐมวัย การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมในการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเรียนรู้วิชาศาสนาในระดับหลังการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเรียนรู้วิชาปรัชญาชีวิต การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ผ่านทางหนังสือสำหรับเด็ก

๒. ข้อเสนอแนะรูปแบบนวัตกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมสำหรับประเทศไทย ได้แก่

๑) วิจัยและพัฒนาารูปแบบการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะการปฏิบัติที่ได้ผลจริง ดังตัวอย่างการวิจัยการสอนค่านิยมศึกษาแบบสอดแทรกโดยตรงของนิวซีแลนด์ เป็นต้น ศึกษา รูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมของต่างประเทศแบบครอบคลุมในเชิงลึก เพื่อพิจารณา นำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย โดยเน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี

๒) จัดการฝึกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมตามลำดับตั้งแต่ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษาอย่างสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กโดยรัฐเป็นผู้กำหนดกรอบการ ดำเนินงานและจัดทำคู่มือสำหรับเป็นแนวปฏิบัติ

๓) ส่งเสริมกิจกรรมและนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม โดยไม่ใช้การบังคับ แต่เป็นการจูงใจการพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมไม่เน้นทฤษฎีหรือหลักการ แต่เน้นการปฏิบัติและการป้องกัน

๔) สร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างครอบครัวและโรงเรียนในการอบรม สั่งสอน และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน การพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมต้องดำเนินงาน ประสานกันทั้ง ๓ ด้านคือ บ้าน สถานศึกษา และสิ่งแวดล้อม โดยบ้านให้ความรู้ความเข้าใจและเป็น แบบอย่างแก่เด็ก สถานศึกษาให้ความรู้ความเข้าใจจากครู จากเพื่อน ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมใน สถานศึกษาทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและด้านสิ่งแวดล้อมใน สังคม ควรมีผู้นำประเทศและผู้นำชุมชนเป็นแบบอย่าง มีการปฏิบัติพฤติกรรมที่ดีและยกย่องผู้มีคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นที่ประจักษ์

๕) สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมพัฒนาบุคลิกภาพ และ จิตสำนึกของนักเรียนเป็นประจำโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนประจำ

๖) กิจกรรมสำหรับนักเรียนที่ควรปฏิบัติ ได้แก่ นำนักเรียนไปศึกษาดูงานการปฏิบัติ กิจกรรมที่มีลักษณะเดียวกับคุณธรรมจริยธรรมของสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากของตนและ ปฏิบัติกิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมโดยตัวนักเรียนเองด้วย ให้นักเรียนมีโอกาสบำเพ็ญกิจกรรม คุณธรรมจริยธรรมและบริการสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะการช่วยเหลือและเข้าใจสภาพชีวิตของคนยากจน

คนด้อยโอกาส และผู้ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ให้นักเรียนที่ทำผิดระเบียบวินัยของโรงเรียนทำการไถ่ถอนความผิด โดยการประกอบกิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่สังคม ทำบันทึกกิจกรรมคุณธรรมจริยธรรมของตนเอง พร้อมบอกสาเหตุของการกระทำและผลที่ตามมา โดยครูตรวจติดตามทุกๆ เดือน^{๑๑๐}

งานวิจัยนี้ มีประเด็นสำคัญที่นำมาพิจารณาและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา คือ การนำเสนอการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างครอบครัวและโรงเรียนในการอบรม สั่งสอน และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน ซึ่งการพัฒนาการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมต้องดำเนินงานประสานกันทั้ง ๓ ด้าน คือ บ้าน สถานศึกษา และสิ่งแวดล้อม โดยบ้านให้ความรู้ความเข้าใจและเป็นแบบอย่างแก่เด็กสถานศึกษาให้ความรู้ความเข้าใจจากครู จากเพื่อน ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและด้านสิ่งแวดล้อมในสังคม และกิจกรรมสำหรับนักเรียนที่ควรปฏิบัติ

สนธิ สายธนู และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษาแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๒” สรุปผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๒ มีการดำเนินงานใน ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑. การดำเนินงานตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยได้ดำเนินการดังนี้ ๑) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการบูรณาการหลักธรรมด้าน ความรู้ (K) คุณธรรม จริยธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการจัดการเรียนการสอน ๒) จัดเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน โดยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อ “ส่งเสริมการกิน อยู่ ดี พังเป็น” ๓) จัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้เหมาะสม ๔) จัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ใน สถานศึกษาให้เหมาะสม ๕) ใช้แนวทางการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ๖) ใช้แนวทางการ สนับสนุน ดูแลนักเรียนที่เหมาะสม ๗) มีการปรับปรุงกิจกรรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ๘) มีการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

^{๑๑๐} สุรศักดิ์ หลาบมาลา, รศ.ดร. และ รสสุคนธ์ มกรมณี, ผศ.ดร., “รูปแบบนวัตกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมของต่างประเทศ”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙), บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.

๒. การดำเนินการเสริมหลักสูตรสถานศึกษา โดยได้ดำเนินการดังนี้ ๑) จัดกิจกรรมเสริมเนื้อหาตามหลักสูตร ๒) กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์อย่างต่อเนื่อง ๓) จัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และ ๔) การดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ที่เหมาะสม^{๑๑๑}

งานวิจัยนี้ มีประเด็นสำคัญที่นำมาพิจารณาและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา คือ การนำเสนอรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรม โดยการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการบูรณาการหลักธรรมด้านความรู้ (K) คุณธรรมจริยธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการจัดเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน โดยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อ “ส่งเสริมการกิน อยู่ ดี พังเป็น” เช่น จัดกิจกรรมเสริมเนื้อหาตามหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์อย่างต่อเนื่อง และจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

จุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดี มีคุณธรรม” สรุปผลการวิจัยพบว่า กระบวนการส่งเสริมความดี มีคุณธรรมให้กับคน ครอบครัว และชุมชน ได้แก่

๑. ระดับบุคคล การพัฒนาตนเองตามแนวไตรสิกขา คือศีล สมาธิ และปัญญา ตัวเราเป็นตัวอย่งที่ดี พ่อแม่ทำตนเป็นต้นแบบที่ดี ให้การอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง สร้างครอบครัวให้อบอุ่นเข้มแข็งเอื้อเฟื้อต่อกัน การอบรมเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี พัฒนาเมื่อเติบโตใหญ่ ปลูกฝังให้เด็กรู้จักเข้าวัดฟังธรรม ทำบุญเพื่อให้เด็กซึมซับความดีงาม ครูเป็นแบบอย่างและสอนคุณธรรม จริยธรรม ผู้นำและอบต. ร่วมมือส่งเสริมและพัฒนาคนดี ครอบครัวดี ผู้นำระดับสูงส่งเสริมคุณธรรม เช่นการยกย่อง เชิดชูเกียรติคนดีมีคุณธรรม การส่งเสริมให้คนดี มีคุณธรรมเป็นต้นแบบของชุมชน สังคม

๒. ระดับครอบครัว พ่อแม่เป็นแบบอย่างดี ทำให้ครอบครัวอบอุ่น เข้าใจกัน เข้าใจถึงความแตกต่าง รู้จักปรับตัวเข้าหากัน มีความอดทนในการเลี้ยงลูกให้เป็นคนดี ส่งเสริมลูกทั้งด้านการศึกษาและการเป็นคนดี มีกิจกรรมที่สมาชิกทั้งครอบครัวทำร่วมกัน เข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น สังคมมีการประกาศยกย่องครอบครัวที่ปฏิบัติตนได้เหมาะสม เช่น แม่ดีเด่น พ่อดีเด่น ลูกกตัญญู

๓. ระดับชุมชน ผู้นำชุมชนทุกระดับเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความร่วมมือในการสร้างคนดี สังคมดี จากบ้าน วัด โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนตำบล ยกย่องคนดีให้เป็นแบบอย่างของชุมชน

^{๑๑๑} สนิท สายธนู และคณะ, “การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษาแก่นักเรียนระดับมัธยม ศึกษาตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต ๒”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙), บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.

สร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน โดยการสร้างบุคลากร และสร้างองค์กรต่าง ๆ ให้มีศักยภาพ สร้างครอบครัวที่ดีและสร้างอาชีพที่มั่นคงในชุมชน ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาใช้ ดูแลสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน รัฐบาลและส่วนราชการร่วมมือและหาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง สื่อสารมวลชนเพิ่มบทบาทในการส่งเสริม เชิดชู ยกย่องการทำความดีให้เพิ่มมากขึ้น ปรับรูปแบบและสาระการนำเสนอข่าวสารข้อมูล ให้เป็นข้อมูลด้านดี หรือด้านบวกให้มากขึ้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายส่งเสริมการสร้างคนดี/ชุมชนดี/สังคมให้เพิ่มมากขึ้น^{๑๑๒}

คุณเดือน พันธุนาวิน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ” สรุปผลการวิจัยพบว่า

๑. ควรให้การสนับสนุนโครงการพัฒนาเยาวชนต่างๆ ที่มีอยู่เดิมแล้ว และที่จะมีใหม่ทั้งทางด้านศาสนา เช่น โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โครงการค่ายพุทธบุตร เป็นต้น ทางด้านการทำงาน เช่น โครงการการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท เป็นต้น ทางด้านสาธารณสุข เช่น โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ เป็นต้น และโดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมที่จัดร่วมกับโรงเรียน หน่วยงาน หรือเป็นกิจกรรมพิเศษ โดยให้มีการปรับปรุงโครงการพัฒนาเหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตามผลการวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์ในช่วงหลังๆ นี้ โดยการเพิ่มเติมการฝึกอบรมพัฒนาในด้านที่จะทำให้โครงการนั้นเกิดผลดียิ่งขึ้นในผู้รับการพัฒนาประเภทที่เป็นเป้าหมายสำคัญ โดยให้มีการวิจัยประเมินผลและหาสาเหตุสมทบต่างๆ เพื่อดำเนินการดังกล่าวโดยผู้เชี่ยวชาญและให้มีการฝึกอบรมผู้ทำหน้าที่พัฒนาในโครงการเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง

๒. ควรให้มีการปฏิรูปสถาบันการศึกษาทุกระดับจนถึงชั้นอุดมศึกษา โดยให้มีการเน้นจริยธรรมในการเรียนการสอน จริยธรรมในการวิจัย และจริยธรรมในการจัดโครงการพัฒนาสังคมต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นจะต้องมีส่งเสริมเยาวชนและผู้ปฏิบัติงานให้มีปรัชญาและแนวทางปฏิบัติที่เน้นกระบวนการดำเนินงาน (process) อย่างมีจริยธรรมมากกว่าการเน้นที่ผลผลิต (product) ปลายทาง เช่น ในการประเมินผลงานของนักเรียน นิสิตนักศึกษา ครูอาจารย์ และผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการ และเอกชน ตลอดจนการจัดลำดับมหาวิทยาลัยที่เน้นจริยธรรมมากกว่าจำนวนชิ้นงาน เพื่อให้เกิดนิสัย

^{๑๑๒} จุมพล พูลภัทรชีวิน, ผศ.ดร. และคณะ, “การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดี มีคุณธรรม”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙), บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.

ด้านจริยธรรมในการดำเนินงาน และในชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น และไม่เป็นการสนับสนุนผู้มีผลผลิต แต่ไร้จริยธรรม^{๑๑๓}

ดลใจ ถาวรวงศ์ ตันเจริญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “กระบวนการขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชนและสื่อมวลชน มีลักษณะร่วมของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม คือ การมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีเหตุผล ๒) สถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญที่สุดในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม ๓) เยาวชนต้นแบบต้องมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ การเห็นคุณค่าของความดีงามและการมีบุคคลเป็นหลักยึดทางจิตใจ ๔) สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชนและสื่อมวลชน ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ๓ ลำดับแรก ได้แก่ ความขยัน ความประหยัด และความมีน้ำใจ^{๑๑๔}

งานวิจัยนี้ มีประเด็นสำคัญที่นำมาพิจารณาและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา คือ การนำเสนอกระบวนการขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน โดยการมีส่วนร่วมของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชนและสื่อมวลชน ซึ่งสถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญที่สุดในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม

วีรชัย อนันต์เธียร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประเด็นปัญหาของเยาวชน คือ ปัญหาทางร่างกายของเยาวชน ปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ปัญหาครอบครัว ปัญหาเพื่อนและบุคคลใกล้ชิด ปัญหาเรื่องแรงบันดาลใจและเป้าหมายในชีวิต ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัญหาประวัติการกระทำผิด ปัญหาภูมิหลังและโอกาสของการศึกษา ปัญหาด้านพฤติกรรมกระเป๋ยงเบน และปัญหาด้านระบบการศึกษาของชาติ

๒. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาความผิดของเยาวชนมีปัจจัย ๔ ด้าน คือ ปัจจัยด้านสังคม เช่น สภาพสังคม เพื่อนของเยาวชน ชุมชนที่อยู่อาศัย การเข้าถึงสิ่งที่ผิดกฎหมายและอบายมุขได้ง่าย ฯลฯ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น ความต้องการเงินปัจจัย ๔ ค่าครองชีพสูง การขาดโอกาสใน

^{๑๑๓} ดุจเดือน พันธมนาวิน, ผศ.ดร., “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๐), บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.

^{๑๑๔} ดลใจ ถาวรวงศ์ ตันเจริญ, “กระบวนการขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การศึกษาและการพัฒนาสังคม), (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓).

การทำงาน เป็นต้น ปัจจัยด้านครอบครัว เช่น ลักษณะการเลี้ยงลูก ลักษณะครอบครัว ลักษณะพ่อแม่ เป็นต้น และปัจจัยด้านตัวเยาวชนเอง เช่น ลักษณะของพันธุกรรม วุฒิภาวะที่ยังไม่พัฒนา ปัญหาการเจ็บป่วยของเยาวชน เป็นต้น โดยปัจจัยทั้ง ๔ ด้านนี้ส่งผลต่อเยาวชนแตกต่างกันไป

๓. วิธีการนำหลักธรรมมาใช้กับเยาวชนทำได้ใน ๒ มิติ คือ การประยุกต์วิธีการสอนหลักธรรม เช่น การเปิดใจเยาวชน กิจกรรมนอกหลักสูตร การเข้าค่ายต่างๆ เป็นต้น และการขัดเกลาจิตใจ เช่น การทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าใกล้พระศาสนา การสร้างสำนักที่ดีให้กับเยาวชน เป็นต้น

๔. กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ได้แก่ หลักเบญจศีล อริยสัจ ๔ มรรค พรหมวิหาร ๔ เป็นต้น ผู้วิจัยได้ค้นพบแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาเยาวชน ๔ แผน คือ ๑) แผนกลยุทธ์ด้านการอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ และบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข ๒) แผนกลยุทธ์ด้านการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของเยาวชนและค่านิยมที่ถูกต้อง ๓) แผนกลยุทธ์ด้านการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและกฎกติกาของสังคม และ ๔) แผนกลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี^{๑๑๕}

เอนก คงขุนทด ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ ตามแนวความคิดของท่านพุทธทาสในจังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ในการวางแผนงาน/โครงการเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มุ่งเน้นการพัฒนาจริยธรรม ด้านเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ด้านเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ ด้านเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และด้านเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา โดยมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญและสายอาชีพ

๒. ในการเรียนการสอน ครูผู้สอนพึงให้ความสำคัญด้านเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ด้านเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์และด้านเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน โดยกำชับหรือปลูกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่าของพ่อแม่ครูอาจารย์และเพื่อน เพื่อยกระดับจริยธรรมของนักเรียนให้สูงขึ้น

๓. ในการวิจัย ด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวความคิดของท่านพุทธทาส ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาการสร้างชุดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับแนวความคิดของท่านพุทธทาส

^{๑๑๕}วีรชัย อนันต์เด็ญ, “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ใช้เป็นองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่คำสอนของท่านพุทธทาสด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่เป็นมาตรฐานเดียวกันต่อไป^{๑๑๖}

สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ” สรุปผลการวิจัยพบว่า

๑. ผลการศึกษาปัญหาและบทเรียนในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรม ดังนี้ บทเรียนในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมในอดีต พบว่า บทเรียนในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมของภาครัฐประกอบด้วยโครงการที่ภาครัฐนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติ การจัดบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการอบรมฝึกปฏิบัติธรรมของข้าราชการ โครงการวิถีพุทธ การนำเยาวชนไปเรียนรู้ปฏิบัติธรรมที่วัด การจัดตั้งศูนย์สายใยชุมชน โครงการเข้าค่ายคุณธรรมโดยใช้พระวิทยากรของกรมการศาสนา ส่วนการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรมของภาคเอกชน ได้แก่ โครงการตาวิเศษ โครงการอบรม ฝึกปฏิบัติธรรมของพนักงาน โครงการที่นำศิลปินเข้ามามีส่วนร่วมสอนคนในชุมชน

๒. ผลการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและปลูกฝังคุณธรรม พบว่า วิธีการที่ควรนำมาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมให้กับสังคม มีดังนี้

๑) การเป็นแบบอย่างที่ดีของบุคคล ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้นำประเทศ นักการเมือง ผู้นำทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้นำชุมชน ผู้นำ องค์กรศาสนา ศิลปิน ดารา นักร้อง นักแสดง ฯลฯ ต้องประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชนและสังคมไทย

๒) การให้การศึกษาอบรมการส่งเสริมคุณธรรมทุกระดับในสถาบันการศึกษาตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติ หรือการมีส่วนร่วมการส่งเสริมคุณธรรม กิจกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม และกิจกรรมให้นักเรียนนักศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมเสริมสร้างสติปัญญา จัดทำเป็นหลักสูตรหรือบูรณาการเข้าไปในการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา

๓) การใช้ประโยชน์จากเครือข่ายต่าง ๆ ในสังคม เนื่องจากการสร้างเสริมคุณธรรม โดยเฉพาะเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครอง องค์กรภาคเอกชน มูลนิธิ ทั้งในและนอกประเทศ

๔) การค้นคิดวิธีการใหม่ที่มีพลังและมีประสิทธิภาพสูงในการปลูกฝังคุณธรรม การสร้างเสริมและปลูกฝังคุณธรรมด้วยการเทศนาอบรมแบบเดิม ๆ ไม่มีประสิทธิภาพพอที่จะสู้กับ

^{๑๑๖} เอนก คงขุนทด, “การศึกษาปัญหาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสายสามัญและสายอาชีพตามแนวความคิดของท่านพุทธทาสในจังหวัดสุราษฎร์ธานี”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

“การโจมตีทางใจ” ซึ่งเป็นกระบวนการที่มนุษย์ถูกโปรแกรมความคิดด้วยเทคโนโลยีและระบบการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ทุกวันๆ ที่ตอกย้ำสู่สมองมนุษย์ด้วยวิธีการทำซ้ำอย่างสม่ำเสมอได้

๕) การใช้สื่อและเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมต้องใช้สื่อที่เข้าถึง มนุษย์ทุกคนได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นเครื่องมือ “เนื้อหาสาระและวิธีการสื่อสาร” ที่ส่งไปกับสื่อต้องมี คุณภาพเพียงพอ

๓. ข้อเสนอแนะ คือ ๑) รัฐควรมีมาตรการกำกับดูแล สื่อมวลชนอย่างเหมาะสม ให้มีพื้นที่ สื่อสีขาวเนื้อหา สาระดีมีคุณธรรม มากขึ้น ควรสนับสนุนงบประมาณในการสร้างสื่อรณรงค์เผยแพร่ คุณธรรมทาง โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ให้มากขึ้น ๒) รัฐควรจัดสรรเวลาที่เหมาะสมทางสถานีโทรทัศน์ เพิ่มรายการทางศาสนาและเผยแพร่คุณธรรมแก่ประชาชน โดยการถ่ายทอดเรื่องราวของผู้มีคุณธรรมที่ ประสบความสำเร็จในชีวิต ที่ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีเกียรติยศชื่อเสียง ร่ำรวย แต่เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติดี เป็นตัวอย่างให้กับชุมชน และสังคม และสร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ ๓) สื่อมวลชนมีบทบาทมาก ในการถ่ายทอดคุณธรรมและวัฒนธรรมในระดับความคิดและการปฏิบัติ โดยเฉพาะโทรทัศน์ การจัด รายการต่าง ๆ มีส่วนช่วยในการส่งเสริมคุณธรรม ด้วยการสอดแทรกและคำนึงถึงคุณธรรมในบทละคร เพลง ภาพยนตร์ เกมต่าง ๆ รวมทั้งเกมออนไลน์ และการโฆษณาสินค้าต้องคำนึงถึงคุณธรรมอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง^{๑๑๗}

พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ (แซ่หลี่) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร” ผลการวิจัยพบว่า

๑. พระธรรมวิทยากรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา โดยมี บทบาทสำคัญ ๙ ด้าน คือ ๑) ด้านการให้คำปรึกษา ๒) ด้านการสนทนาธรรม ๓) ด้านการอบรมเยาวชน ๔) ด้านการจัดกิจกรรม ๕) ด้านการร่วมกับสถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการ ๖) ด้านการจัดทำทะเบียน ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ๗) ด้านการพัฒนาเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน ๘) ด้านการจัดค่าย คุณธรรม ๙) ด้านการประเมินผลกลุ่มเป้าหมายร่วมกับสถานศึกษา และมีการนำเอาหลักธรรมในทาง พระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ ๔ หลักอิทธิบาท ๔ และหลักภาวนา ๔ มาใช้ในการ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้วย

๒. รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร (PICD : SCP MODEL) พบว่า มี ๔ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบการป้องกัน (Prevention) ๒) รูปแบบการปรับปรุง

^{๑๑๗} สุทธิวรรณ ตันติธรรมาวงศ์, รศ.ดร. และคณะ, “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ”, รายงานการ วิจัย, (กระทรวงวัฒนธรรม : กรมการศาสนา, ๒๕๕๑), บทสรุปผู้บริหาร.

(Improvement) ๓) รูปแบบการเปลี่ยนแปลง (Change) และ ๔) รูปแบบการพัฒนา (Development) โดยได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษา (School) ชุมชน (Community) และผู้ปกครอง (Parent) และมี ๔ กลยุทธ์ คือ ๑) สร้างภูมิคุ้มกันด้วยการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง ๒) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ๓) ส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีคุณธรรมจริยธรรม และ ๔) เสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนร่วมกับหน่วยงานสถานศึกษา และชุมชน^{๑๑๘}

เนตรชนก วิภาตะศิลปิน ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาในโครงการสามเนตรปลูกปัญญาธรรม โดยมีการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาในโครงการสามเนตรปลูกปัญญาธรรม ๒) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาในโครงการสามเนตรปลูกปัญญาธรรม และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาในโครงการสามเนตรปลูกปัญญาธรรม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ๑) การสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งหมด ๔๕ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ๒) การสัมภาษณ์ให้ข้อมูลสำคัญ ๑๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลการสัมภาษณ์ และ ๓) การสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๕ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาในโครงการสามเนตรปลูกปัญญาธรรม เป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาได้แก่ ๑) แนวคิด คือ เรียน เล่น เป็น เปลี่ยน ๒) เป้าหมาย คือ เปลี่ยนตนเปลี่ยนคนทั้งโลก ๓) หลักสูตร คือ หลักการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาตลอด ๔ สัปดาห์ ประกอบด้วย หัวข้อที่ ๑ เรื่องเรียน เรียนทางธรรม นำทางโลก หัวข้อที่ ๒ เล่นเพลินเจริญปัญญา หัวข้อที่ ๓ เรื่องเป็น เป็นให้ดีที่สุด ณ จุดที่เป็น และหัวข้อที่ ๔ เปลี่ยนตน เป็นคนใหม่ ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ ๑ การเตรียมแผนบริหารโครงการ เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ขั้นตอนที่ ๒ การจัดเตรียมหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขา ขั้นตอนที่ ๓ การดูแล ติดตามผลและพัฒนาเยาวชน ขั้นตอนที่ ๔ การปรับปรุง และพัฒนาแผนบริหารโครงการ และขั้นตอนที่ ๕ การประเมินผลโครงการ และเผยแพร่ผลแผนบริหารโครงการ

^{๑๑๘} พระมหาภคณีคุณาภรณ์ กิตติโสภโณ (แซ่หลี่), “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทิตาจารย์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

๒. รูปแบบการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาในโครงการสามเณรปลูกปัญญาธรรม ประกอบด้วย ๖ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การเตรียมแผนบริหารโครงการ ๒) การดำเนินงานด้านองค์ประกอบหลัก ๓) การพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขา ๔) การดูแล ติดตาม และพัฒนาเยาวชน ๕) การปรับปรุงและพัฒนาแผนบริหารโครงการ และ ๖) การประเมินผลและเผยแพร่ผลแผนบริหารโครงการ

๓. รูปแบบการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาในโครงการสามเณรปลูกปัญญาธรรม เป็นการถ่ายทอดชีวิตการบรรพชาภาคฤดูร้อนของเหล่าสามเณร ตลอดระยะเวลา ๔ สัปดาห์ ที่จะต้องฝึกฝนตามหลักเสขียวัตร และศึกษาเล่าเรียนหลักพุทธธรรมผ่านพุทธประวัติ และกิจกรรมการเรียนรู้แบบต่างๆ จากคณะวิทยากร โดยการใช้หลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการในการฝึกฝน อบรมและพัฒนาเยาวชนให้มีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการพัฒนา ๓ ด้าน คือ ๑) การพัฒนาตนในด้านศีล ๒) การพัฒนาตนในด้านสมาธิ ๓) การพัฒนาตนในด้านปัญญา^{๑๑๙}

งานวิจัยนี้ มีประเด็นสำคัญที่นำมาพิจารณาและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา คือ การนำเสนอรูปแบบที่เป็นการสัมภาษณ์สภาพการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาและรูปแบบการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขา

พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. ได้เขียนบทความทางวิชาการเรื่อง “พระพุทธานุภาพเพื่อสังคม : กระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับเบญจศีล” สรุปได้ว่า การตีความศีล ๕ โดยเครือข่ายพุทธศาสนิกชนเพื่อสังคมนานาชาติที่เป็นสากลทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) เสนอไว้ในบทความเรื่องศีลกับเจตนารมณ์ทางสังคม และแนวคิดของพระดิช นัท ฮันท์ เกี่ยวกับการตีความศีล ๕ แนวใหม่ โดยได้ตีความศีล ๕ เน้น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นเจตนารมณ์ของศีล และส่วนที่เป็นค่านิยมของศีล ส่วนที่เป็นเจตนารมณ์ของศีล หมายถึง เจตนารมณ์ที่มุ่งให้มนุษย์ในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่เบียดเบียนกันให้รู้จัก เอาใจเขามาใส่ใจเรา นอกจากนี้ เจตนารมณ์ของศีลยังครอบคลุมถึงการจัดระบบโครงสร้างทางสังคมความสัมพันธ์ทางสังคมและสภาพแวดล้อม ความที่เอื้อต่อการเข้าถึงสังฆธรรม ส่วนค่านิยมความหมายของศีล เครือข่ายพุทธศาสนิกชนมองว่า ศีลห้าต้องมีพลวัตและมีความหมายที่ยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับความซับซ้อนของปัญหาในแต่ละ

^{๑๑๙} เนตรชนก วิภาตะศิลปิน, “รูปแบบการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาในโครงการสามเณรปลูกปัญญาธรรม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

ยุคสมัย อาทิเช่น ศิลลข้อห้ามฆ่าสัตว์ ต้องให้ครอบคลุมถึงปัญหาความรุนแรงประเภทต่าง ๆ ทั้งโดยตรง และโดยอ้อม เช่น ปัญหาสงคราม ปัญหาการก่อการร้าย ปัญหาการใช้สารเคมี เป็นต้น^{๑๒๐}

พระวิมาน คมภีรปณโณ (ตริกมล) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ศิลปะ ๕ ในฐานะเป็น รากฐานของสันติภาพ” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สันติภาพเป็นสภาวะที่ปราศจากความรุนแรงและเป็นสภาวะที่ปราศจากการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ ทั้งความรุนแรงต่อตนเองหรือผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม แนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพมีอยู่หลายประเภท นักการศาสนาจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับสันติภาพทางจิตที่ปราศจากความรุนแรง แต่นักเคลื่อนไหวทางสังคมมองว่าสันติภาพเป็นสภาวะที่ไม่ถูกกดขี่หรือเอารัดเอาเปรียบในขณะที่นักปฏิบัติการทางสังคมจะมองว่าสันติภาพเป็นสภาวะที่ไม่ใช้ความรุนแรงทั้งทางตรง ทางอ้อม ทางโครงสร้างและทางวัฒนธรรม การสร้างสันติภาพทำได้โดยการควบคุมกิเลสภายในของแต่ละบุคคล การไม่ก่อความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม การควบคุมพฤติกรรมด้วยการใช้ข้อกำหนดกฎหมายทางสังคม การปรับโครงสร้างและค่านิยมเพื่อไม่ให้เอื้อหรือส่งเสริมการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ

๒. การนำศิลปะ ๕ มาเป็นรากฐานของสันติภาพนั้นสามารถทำได้ด้วยการนำไปเป็นรากฐานของสันติภาพควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างสังคมแนวราบ ได้แก่ การนำไปสู่วัฒนธรรมแบบเมตตาการุณา และวัฒนธรรมแบบสันติวิธี ส่วนโครงสร้างในแนวดิ่ง ได้แก่ รากฐานทางสังคมในรูปของปิรามิด โดยนำไปจัดโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม กระบวนการยุติธรรม และการศึกษา เพื่อให้เอื้อต่อการส่งเสริมโครงสร้างสังคมระดับจุลภาคจนถึงระดับมหัพภาคซึ่งเป็นการเชื่อมโครงสร้างและสถาบันสังคมให้ยึดโยงอยู่กับศิลปะ ๕ อันเป็นพื้นฐานของแนวทางสันติวิธี ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งคือรากฐานของสันติภาพเชิงคุณค่า ซึ่งเป็นมโนธรรมสำนึกที่ทำให้เกิดความตระหนักถึงมนุษยธรรมและสิทธิมนุษยชนสากล ทั้งความเสมอภาค ความยุติธรรม ภราดรภาพ สัมพันธภาพ ดุลยภาพและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะทำให้สังคมเป็นแบบสวัสดิการที่ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน มีความตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตและการไม่ใช้ความรุนแรงทุกกรณี ทำให้ชีวิตปราศจากภัยคุกคาม รวมไปถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ที่ได้รับความทุกข์ยากลำบาก ทำให้มีสวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งจะทำให้เกิดสันติภาพเชิงบวก ในขณะที่เดียวกันก็ยังเป็นแนวทางแก้ปัญหารากเหง้าของความขัดแย้งและความรุนแรงในรูปของต้นเหตุ มานะ ทิฐิ และอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งศิลปะ ๕ จะเป็นตัวสกัดกั้นและทำลายรากเหง้าของความขัดแย้งและความรุนแรง โดยรากฐานเชิงโครงสร้างจะเข้าไปจัดโครงสร้างสังคมไม่ให้

^{๑๒๐} พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร. “พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม : กระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับเบญจศีล”, **บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**, ปีที่ ๙ ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก (๒๕๕๖) : ๓๕๒-๓๗๘.

เอื้อต่อการใช้ความรุนแรง ในขณะที่รากฐานเชิงคุณค่าจะปลูกเร้าให้ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต เพื่อให้อยู่ร่วมกันตามหลักมนุษยชน ซึ่งเป็นรากฐานของมนุษย์ นอกจากนี้ยังเข้าไปจัดการกับรากเหง้าที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง โดยจะมีความเชื่อมโยงกันทั้งโครงสร้าง คุณค่าของมนุษย์และการควบคุมกิเลสภายใน ซึ่งจะทำให้สันติภาพมีรากฐานที่มั่นคง ทั้งในระดับจุลภาคและมหัพภาคอย่างยั่งยืนต่อไป^{๑๒๑}

๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

McMullen ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยและระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตเมืองเพื่อเน้นพัฒนาวัยรุ่น พบว่า ปัญหาทางวินัยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของโรงเรียน เพราะนักเรียนต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดี ยืดหยุ่นได้ โรงเรียนให้ความสนใจเอาใจใส่และมีระเบียบวินัย การวิจัยโดยสนับสนุนให้โรงเรียนจัดระบบอย่างมีประสิทธิภาพได้ดังนี้ ๑) ฝึกครูให้มีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการเรียนการสอน ๒) สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน ๓) กำหนดความรับผิดชอบต่อปัญหาโดยการให้คำปรึกษากำหนดแนวทางของพฤติกรรม ๔) กำหนดโครงการให้นักเรียนหยุดพักการเรียนชั่วคราว ๕) วางแผนพัฒนาผู้ทำผิดบ่อยๆ แต่ละคนเป็นอย่างดี และ ๖) ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมรับรู้และเกี่ยวข้องในการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน^{๑๒๒}

Jone & Morris ได้ทำการวิจัยพฤติกรรมและความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมของเด็ก พบว่า พฤติกรรมและความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของเด็กมีความสัมพันธ์กันต่ำมาก การสอนความรู้ทางศีลธรรมที่โรงเรียน ไม่สามารถชักจูงเด็กให้แสดงคุณค่าทางคุณธรรมจริยธรรมได้ ทั้งนี้ เพราะสังคมครอบครัวต้องการและความรู้สึกของเด็กเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากกว่าศีลธรรมของโรงเรียน ฉะนั้น โรงเรียนจึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาการสอนคุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๑๒๓}

^{๑๒๑} พระวิมาน คมภีร์ปณฺโญ (ตรีภมฺล), “การศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๒๒} McMullen, “Effective Discipline and Contingency Management System in an Urban Junior High/Middle School with and Emphasis on Development Needs to Young Adolescent”, *Dissertation Abstracts International*, 46 (7) : 1985, 616-A.

^{๑๒๓} Jone & Morris, *Relation of Temperament to the Choice of Values*, (*Journal of Abnormal Social Psychology*, 1956), pp. 781-783.

Biskin & Hoskisson ได้ทดลองสอนจริยธรรมโดยใช้วิธีการจัดโครงการอภิปรายเกี่ยวกับจริยธรรมที่ต้องตัดสินใจจากวรรณคดีและการอ่านเรื่องราวโดยใช้นักเรียนในระดับ ๔ - ๕ แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแล้ววัดจริยธรรมตามแบบวิธีของโคลเบอร์ก จากนั้นก็ทดลองตามกลุ่มทดลอง มีการจัดโครงสร้างการประเมินเพื่อยั่วให้ผู้เรียนสมมติบทบาทของตนลงไปส่วนกลุ่มควบคุมปล่อยให้มีการอภิปรายเป็นไปตามธรรมชาติจากนั้นทดสอบระดับจริยธรรมตอนหลัง ผลจากการวิจัยพบว่า การอภิปรายอย่างเป็นระบบที่ให้โอกาสผู้เรียนให้อยู่ในบทบาทในท้องเรื่อง สามารถเปลี่ยนการตัดสินใจจริยธรรมในระดับที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญนั้นหมายความว่า ผู้สอนสามารถพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ โดยให้เขามีโอกาสอภิปรายขณะที่อยู่ในสถานการณ์ทางสังคมที่ทำให้ต้องกระทำบทบาทต่างกันไป^{๑๒๔}

Barnes ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของผู้ปกครองนักเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยอุดมคติแล้วผู้ปกครองต้องการมีบทบาทที่โรงเรียนหรือในชั้นเรียน แม้ว่าจริงๆ แล้วการมีส่วนร่วมของพวกเขาจะไม่เป็นไปตามอุดมคติดังกล่าวและได้พบว่าผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนที่บ้านด้วย การศึกษาครั้งนี้ให้หลักฐานเพิ่มเติมว่าบิดามารดาชาวอเมริกันแอฟริกันเห็นคุณค่าของการศึกษา และเห็นว่าโรงเรียนจำเป็นต้องตระหนักถึงความคาดหวังด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของผู้ปกครองด้วย^{๑๒๕}

Gold ได้ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครอง และนักการศึกษาซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดลเฟีย ผลการศึกษาพบว่า การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครองครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้ และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้นการสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน^{๑๒๖}

^{๑๒๔}Biskin, Donald S. & Kenneth Hoskisson, *An Experimental Test of the Effect of Structured Discussions of Moral Dilemmas Found in Children's Literature on Moral Reasoning*, (The Elementary School Journal, 1997), pp. 407-425.

^{๑๒๕}Barnes, R. A. "African American Parents Involvement in Their Children's Schooling," *Dissertation Abstracts International*. 55 (October 1995): 3152-A.

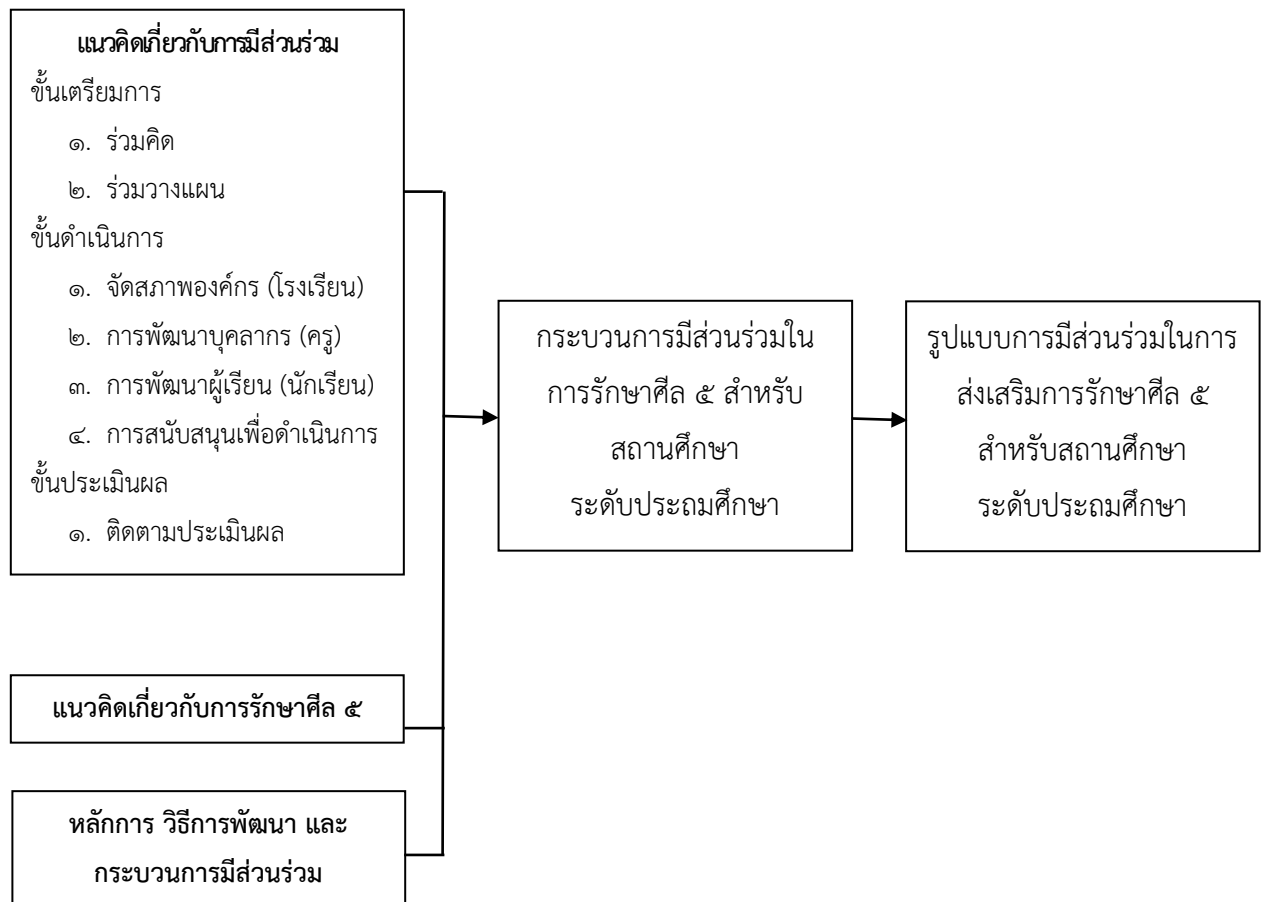
^{๑๒๖}Gold, S. E. "Community Organizing at a Neighborhood High School: Promises and Dilemmas in Building Parent-educator Partnership and Collaborations," *Pro Quest Digital Dissertations*. 60 (January 2000): 295-296.

สรุปได้ว่า สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา ควรร่วมกันพัฒนา จริยธรรม สำหรับเยาวชน โดยสถาบันครอบครัวควรมีหน้าที่ในการให้ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในการดูแลพฤติกรรมของเยาวชนที่บ้าน ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ในการขัดเกลา แนะนำเรื่องของศีล ๕ ส่วนสถาบันการศึกษา ควรอบรมด้านจริยธรรมให้กับเยาวชนนอกจากการให้การศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนได้มีจริยธรรมขั้นพื้นฐานและจริยธรรมตามหลักศาสนา โดยการประสานกับทางสถาบัน ศาสนา สำหรับสถาบันศาสนาซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาจริยธรรมต้องทำบทบาทดังกล่าวให้สมบูรณ์ โดยการส่งพระธรรมวิทยากรไปร่วมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน

การรักษาศีล ๕ นั้น เท่ากับว่าได้รับการศึกษาสติสัมปชัญญะ เพราะว่าศีลเกี่ยวข้องกับสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องละวางโดยเจตนา เมื่อเรารักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยเป็นปกติแล้ว ก็จะเป็นเหตุเป็นปัจจัยหนุนเนื่องให้ให้จิตมีความเป็นปกติ เมื่อจิตเป็นปกติ ศีลก็วิ่งไปสู่จิต จิตก็จะสั่งให้เราให้ความสำคัญกับจิตอยู่ตลอดเวลา ความเจริญของโลกปัจจุบันนี้ นับว่าสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมศีลเป็นหลักยึด ถึงไม่รู้ว่าเป็นศีล หากว่าไม่ทำความชั่วทางกาย วาจา ก็ถือว่าเป็นการปฏิบัติตามศีล เพราะสำคัญ คือ ตัวเจตนานั้นเอง งดเว้นจากความชั่วต่างๆ ดังนั้น เมื่อมนุษย์ประพฤติปฏิบัติตามศีลกันอย่างแพร่หลายแล้ว ย่อมทำให้สังคมเกิดความสงบร่มเย็น อันเป็นหลักประกันให้มนุษย์เคารพในชีวิตของผู้อื่น เคารพในทรัพย์สินของผู้อื่น เคารพในคู่ครองของตนและผู้อื่น เคารพในคำพูดของตนเอง และเคารพในสติ ย่อมก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ คือ เกิดความรักผูกพัน สมานฉันท์กันได้ก็ด้วยศีล ๕ นี้ นั่นเอง เพราะการขาดศีลขาดธรรม ย่อมนำมาไปสู่ความประมาทอันเป็นเหตุให้ตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมสูญเสียตามไปด้วย

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา” ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎี จากหนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายใน และต่างประเทศ แล้วนำมาประมวลเข้าเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

ภาพที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา” มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา” เป็นรูปแบบงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ตารางที่ ๓.๑ ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอน	วิธีการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการวิจัย
ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	๑. ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๐๕ คน	๑. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ	สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา
ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕	๑. วิเคราะห์เอกสาร ๒. การสัมภาษณ์ข้อมูลหลัก ๕ รูป/คน	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา ๒. การวิเคราะห์เนื้อหา	หลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕
ขั้นตอนที่ ๓ เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	๑. การวิเคราะห์เอกสาร	๑. การวิเคราะห์เนื้อหา	รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

๓.๒ ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

๓.๒.๑ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

๑. ประชากร ได้แก่ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่มีการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ซึ่งมีจำนวน ๔๒๗ คน

๒. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่มีการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ Krejcie & Morgan^๑ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๐๕ คน แบ่งจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ออกเป็น ๒ ส่วน ตามสัดส่วนของผู้บริหาร และครูผู้สอนในสถานศึกษา เพื่อมิให้การสุ่มตกไปอยู่กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือไม่กระจายให้เกินไปตามสัดส่วนของประชากรที่ควรจะเป็น จากนั้นจึงใช้การสุ่มแบบง่าย ๆ (Simple Random Sampling) เพื่อสุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการหาจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ที่	รายชื่อโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	วัดป่าจิว	๕๘	๒๘
๒	เทศบาลเมืองปทุมธานี	๑๒๘	๖๑
๓	อนุบาลเทศบาลตำบลบางกะดี	๓๘	๑๘
๔	เทศบาลท่าโขลง ๑	๑๒๒	๕๙
๕	ดวงกมล	๑๔	๗
๖	เทศบาล ๑ ขจรเนติยุทธ	๔๘	๒๓
๗	วัดราษฎร์ศรัทธาราม	๑๙	๙
	รวม	๔๒๗	๒๐๕

^๑Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3). pp. 607-610.

๓.๒.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑. การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูผู้สอน ในสถานศึกษา หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จำนวน ๕ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยจะสร้างขึ้นเอง จากแนวคิด ทฤษฎี ที่ได้ ทบทวนมาแล้ว แบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ตามลักษณะของคำถามเป็น แบบตรวจสอบรายการงาน (Check List) โดยถามเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพทางสังคม ระดับ การศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

๓.๓.๒ แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นคำถามสำคัญเกี่ยวกับหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

๓.๔.๑ แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาจาก เอกสารวิชาการและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ

๓. สร้างเครื่องมือจากกรอบเนื้อหาในคำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย โดยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน ๗๒ ข้อ ประกอบด้วย ๑) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) จำนวน ๑๒ ข้อ ๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) จำนวน ๔๙ ข้อ ๓) กระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) จำนวน ๑๒ ข้อ

๔. เสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบค่าความเที่ยงตรง และความถูกต้องของเนื้อหาได้ค่าความเที่ยงตรง ๐.๘ - ๑.๐ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ IOC (Index of Item-Objective Congruence) ได้ค่าความเที่ยงตรง ๐.๘ - ๑.๐ จำนวน ๕ ท่าน (รายละเอียดในภาคผนวก)

๕. นำเครื่องมือที่ได้ผ่านการตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try out) จำนวน ๓๐ ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าที่ ๘.๖๖

๖. นำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

๗. ลักษณะและเกณฑ์การให้คะแนนเป็นมาตราส่วนประเมินค่าของคะแนน มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕	หมายถึง	มีระดับปฏิบัติมากที่สุด
๔	หมายถึง	มีระดับปฏิบัติมาก
๓	หมายถึง	มีระดับปฏิบัติปานกลาง
๒	หมายถึง	มีระดับปฏิบัติน้อย
๑	หมายถึง	มีระดับปฏิบัติน้อยที่สุด

๓.๔.๒ แบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยให้ครอบคลุมเนื้อหากรอบความคิดของการวิจัย

๒. สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วม ในการส่งเสริมการรักษาดีล ๕

๓. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างแล้วมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณา ตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามในเบื้องต้น

๔. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในเบื้องต้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ รูป/คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) และภาษาที่ใช้

๕. นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่านมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม ให้สมบูรณ์ แล้วนำไปสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการสำนักสตรพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอเชิญคณาจารย์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย กลุ่มตัวอย่างทดสอบเครื่องมือวิจัย และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๒. นำหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย และนำหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มตัวอย่างทดสอบเครื่องมือวิจัย และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยทำการนัดหมาย วัน เวลา ที่จะขอความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในแจกแบบสอบถามและเก็บคืน

๓.๕.๒ การสัมภาษณ์ (Interview) มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการสำนักสตรพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

๒. นำหนังสือขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยไปมอบให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์

๓. เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์และทำการบันทึกการสัมภาษณ์ด้วยการจดบันทึก ภาพนิ่ง และเครื่องบันทึกเสียง

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖.๑ แบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

๑. ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

๒. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยมีการ

แปลผลคะแนน สำหรับการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ที่ผู้วิจัยได้แปลความจาก บัญชฌ ศรีสะเกษ^๒ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	๔.๕๑-๕.๐๐	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	๓.๕๑-๔.๕๐	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย	๒.๕๑-๓.๕๐	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	๑.๕๑-๒.๕๐	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย	๑.๐๐-๑.๕๐	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

๓.๖.๒ การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๓.๖.๓ การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

^๒ บัญชฌ ศรีสะเกษ, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๐.

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา” เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย ๑) แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่มีการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา จำนวน ๒๐๕ คน และ ๒) การสัมภาษณ์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หรือครูผู้สอนในสถานศึกษา หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จำนวน ๕ รูป/คน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยการค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเสนอผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา

๔.๒ ผลการศึกษาหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕

๔.๓ ผลการเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

โดยมีสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

\bar{X} = ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

S.D. = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๔.๑ ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามจากผลการศึกษาเอกสารและทำการแจกแบบสอบถามจำนวน ๒๐๕ ฉบับ ได้รับกลับมา ๒๐๕ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ซึ่งแบบสอบถามนั้นแบ่งเป็น ๒ ตอน ได้แก่ ตอนที่ ๑ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม และ ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการ นนทบุรี โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามใช้แบบเลือกตอบประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพทางสังคม ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ ค่าความถี่และค่าร้อยละผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

(n = ๒๐๕)

เพศ	ความถี่	ร้อยละ
ชาย	๑๑๑	๕๔.๑
หญิง	๙๔	๔๕.๙
รวม	๒๐๕	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๑ และเพศหญิง จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๙

ตารางที่ ๔.๒ ค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ

(n = ๒๐๕)

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
๒๑ - ๓๐ ปี	๗๕	๓๖.๖
๓๑ - ๔๐ ปี	๙๖	๔๖.๘
๔๑ - ๕๐ ปี	๓๔	๑๖.๖
มากกว่า ๕๑ ปี	๐	๐
รวม	๒๐๕	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๙๖ คน รองลงมา คือ มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี จำนวน ๗๕ คน และ มีอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๓๔ คน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพทางสังคม

(n = ๒๐๕)

สถานภาพทางสังคม	ความถี่	ร้อยละ
โสด	๑๒๑	๕๙.๐
แต่งงาน	๗๘	๓๘.๐
หย่าร้าง	๔	๒.๐
อื่นๆ	๒	๑.๐
รวม	๒๐๕	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามตามสถานภาพทางสังคม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นคนโสด จำนวน ๑๒๑ คน รองลงมา คือ แต่งงาน จำนวน ๗๘ คน หย่าร้าง ๔ คน และอื่นๆ ๒ คน

ตารางที่ ๔.๔ ค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา

(n = ๒๐๕)

ระดับการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๐	๔.๙
ปริญญาตรี	๑๑๙	๕๘.๐
ปริญญาโท	๗๖	๓๗.๑
ปริญญาเอก	๐	๐
รวม	๒๐๕	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามตามระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๑๑๙ คน รองลงมา ปริญญาโท จำนวน ๗๖ คน และต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๐ คน

ตารางที่ ๔.๕ ค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

(n = ๒๐๕)

ประสบการณ์การทำงาน	ความถี่	ร้อยละ
ต่ำกว่า ๕ ปี	๙๐	๔๓.๙
๕ - ๑๐ ปี	๗๕	๓๖.๖
๑๑ - ๒๐ ปี	๓๔	๑๖.๖
๒๑ ปีขึ้นไป	๖	๒.๙
รวม	๒๐๕	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าความถี่และค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานต่ำกว่า ๕ ปี จำนวน ๙๐ คน รองลงมา คือ มีประสบการณ์ทำงาน ๕-๑๐ ปี จำนวน ๗๕ คน มีประสบการณ์ทำงาน ๑๑-๒๐ ปี จำนวน ๓๔ คน และมีประสบการณ์ทำงาน ๒๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๖ คน

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมระดับประถมศึกษา

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมระดับประถมศึกษา จำนวน ๗๒ ข้อ ประกอบด้วย ๑) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) จำนวน ๑๒ ข้อ ๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) จำนวน ๔๙ ข้อ ๓) กระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) จำนวน ๑๒ ข้อ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา
ศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในภาพรวม

(n = ๒๐๕)

ที่	สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของ สถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในภาพรวม	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด)	๔.๑๖	.๓๖๐	มาก
๒	กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ)	๔.๑๑	.๕๙๘	มาก
๓	กระบวนการการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและ เผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)	๔.๑๐	.๓๖๒	มาก
	รวม	๔.๐๑	.๘๗๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในภาพรวม พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = .๘๗๕) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีระดับการปฏิบัติมากที่สุดไปหาด้านน้อย ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) ($\bar{X} = ๔.๑๖$, S.D. = .๓๖๐) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) ($\bar{X} = ๔.๑๑$, S.D. = .๕๙๘) และกระบวนการการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) ($\bar{X} = ๔.๑๐$, S.D. = .๓๖๒)

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา
ศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๑) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด)

(n = ๒๐๕)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการ ส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕	๓.๖๕	.๘๕๓	มาก
๒	ท่านมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการ รักษาศิลปะ ๕	๓.๙๐	.๗๖๕	มาก
๓	ท่านมีส่วนร่วมรับรู้แนวทางการดำเนินงานพัฒนาการ ส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕	๓.๘๔	.๘๙๖	มาก

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๔	ท่านมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๔.๒๔	.๗๓๔	มาก
๕	ท่านมีส่วนร่วมกำหนดพันธกิจเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๔.๒๖	.๖๙๙	มาก
๖	ท่านร่วมเป็นคณะกรรมการในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๙๕	.๙๑๗	มาก
๗	ท่านร่วมคิดวางแผนร่วมกัน ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๘๔	.๘๘๕	มาก
๘	ท่านร่วมเตรียมจัดทำข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๗๖	๑.๐๔๖	มาก
๙	ท่านร่วมวางแผนเตรียมสถานที่เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๔.๑๖	.๘๓๑	มาก
๑๐	ท่านร่วมวางแผนเตรียมบุคลากรในการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๔.๐๐	.๘๗๒	มาก
๑๑	ท่านร่วมวางแผนเตรียมจัดหาทุนในการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๘๓	.๘๖๖	มาก
๑๒	ท่านร่วมวางแผนเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๘๙	.๗๙๗	มาก
ภาพรวม		๔.๑๖	.๓๖๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา ๑) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๔.๑๖, S.D. = .๓๖๐) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ๓ อันดับ ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมกำหนดพันธกิจเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (\bar{X} = ๔.๒๖, S.D. = .๖๙๙) ท่านมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (\bar{X} = ๔.๒๔, S.D. = .๗๓๔) ท่านร่วมวางแผนเตรียมสถานที่เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (\bar{X} = ๔.๑๖, S.D. = .๘๓๑) และอันดับสุดท้าย คือ ท่านมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (\bar{X} = ๓.๖๕, S.D. = .๘๕๓)

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา
ศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการ (ร่วมทำ)

(n = ๒๐๕)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ท่านมีส่วนประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และ โรงเรียนในการร่วมกันพัฒนาการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕	๔.๐๘	.๗๒๖	มาก
๒	ท่านมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดสภาพห้องเรียน เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอนในการส่งเสริมการ รักษาศิลปะ ๕	๔.๐๗	.๖๔๑	มาก
๓	ท่านมีส่วนร่วมจัดสภาพแวดล้อมภายในให้สะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ ในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕	๓.๙๘	.๕๙๘	มาก
๔	ท่านมีส่วนร่วมทำให้สถานศึกษาปราศจากอบายมุขสิ่ง มอมเมา	๔.๐๑	.๗๑๗	มาก
๕	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐานใน บริเวณสถานศึกษา	๔.๐๕	.๗๒๘	มาก
๖	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐานใน ห้องเรียนอย่างเหมาะสม	๔.๐๘	.๗๖๖	มาก
๗	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีห้องจริยธรรมสำหรับการพัฒนา จิตเจริญปัญญาของนักเรียนในสถานศึกษา	๔.๑๓	.๘๓๕	มาก
๘	ท่านได้จัดให้ครูเข้าอบรมบริเวณโรงเรียน ในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา มาฆบูชา วัน เข้าพรรษา เป็นต้น	๔.๑๒	.๗๓๘	มาก
๙	ท่านครูมีส่วนร่วมจัดป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม ใน บริเวณสถานศึกษา	๔.๒๒	.๖๕๓	มาก
๑๐	ท่านให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนใน การส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕	๓.๙๗	.๗๗๐	มาก
๑๑	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดหาบุคลากรเพื่อสอนในการ ส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕	๔.๐๗	.๗๒๔	มาก

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑๑	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดหาบุคลากรเพื่อสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๔.๐๗	.๗๒๔	มาก
๑๒	ท่านเข้าร่วมการประชุมหรือวางแผน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๘๐	.๘๙๓	มาก
๑๓	ท่านเข้ารับการอบรมโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ทุกครั้งที่มีการจัดฝึกอบรม	๓.๙๙	.๗๔๔	มาก
๑๔	ท่านรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ อยู่เสมอๆ	๓.๙๘	.๕๓๘	มาก
๑๕	ท่านร่วมจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรในสถานศึกษา อาทิตย์ละ ๑ ครั้ง	๓.๙๓	.๗๐๑	มาก
๑๖	ท่านมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้หลักธรรมคือไตรสิกขา อยู่เสมอ	๓.๙๗	.๕๒๑	มาก
๑๗	ท่านมีความรู้ความเข้าใจในหลักพัฒนาการรักษาศีล ๕ อย่างถูกต้อง	๓.๙๗	.๕๒๑	มาก
๑๘	ท่านอธิบายหลักพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ แก่นักเรียนได้	๔.๐๑	.๔๗๘	มาก
๑๙	ท่านได้ร่วมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนา กาย ศีล สมาธิ และปัญญา อยู่เสมอ	๓.๙๗	.๔๑๔	มาก
๒๐	ท่านประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	๓.๙๓	.๖๘๓	มาก
๒๑	ท่านหมั่นปฏิบัติธรรมด้วยตัวเองอยู่เสมอๆ	๓.๘๕	.๖๘๕	มาก
๒๒	ท่านหมั่นฟังพระธรรมเทศนาด้วยตัวเองอยู่เสมอๆ	๓.๗๖	.๖๘๕	มาก
๒๓	ท่านหมั่นค้นคว้าความรู้และสื่อการสอนใหม่ๆ เพื่อใช้ในพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๘๒	.๗๖๐	มาก
๒๔	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีสื่อการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ที่สร้างสรรค์และทันสมัย	๔.๑๑	.๗๑๕	มาก
๒๕	ท่านได้ให้เด็กนักเรียนทำสมาธิหรือบริหารจิตเจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน	๔.๐๑	.๖๘๒	มาก

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๖	ท่านได้ให้เด็กนักเรียนทำสมาธิหลักเล็กเรียน	๔.๐๑	.๖๙๓	มาก
๒๗	ท่านร่วมจัดพิธีให้นักเรียนแสดงตนเป็นพุทธมามกะเป็นประจำ	๔.๑๒	.๖๗๖	มาก
๒๘	ท่านร่วมจัดพิธีให้นักเรียนแสดงตนเป็นพุทธมามกะเป็นประจำ	๔.๐๓	.๗๑๗	มาก
๒๙	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เช่น นำนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม เป็นต้น	๓.๙๙	.๗๔๑	มาก
๓๐	ท่านร่วมจัดพิธีให้นักเรียนแสดงตนเป็นพุทธมามกะเป็นประจำ	๔.๐๗	.๖๙๓	มาก
๓๑	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เช่น นำนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม เป็นต้น	๔.๑๐	.๗๑๔	มาก
๓๒	ท่านได้ฝึกฝนให้นักเรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธธรรม	๔.๐๖	.๖๕๗	มาก
๓๓	ท่านมีส่วนร่วมในการปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนมีวินัยในตนเองอยู่เสมอ	๔.๐๑	.๖๔๙	มาก
๓๔	ท่านมีส่วนร่วมเชิญวิทยากรที่มีความรู้ในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ มาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๓.๙๓	.๖๒๖	มาก
๓๕	ท่านได้จัดกิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ให้นักเรียนไปเรียนที่วัดหรือศาสนสถานอยู่เสมอ	๓.๗๘	.๘๑๔	มาก
๓๖	ท่านเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา	๓.๘๒	.๗๘๑	มาก
๓๗	ท่านได้จัดกิจกรรมเพื่อยกย่องคนดี และเชิดชูคนเก่งในสถานศึกษา	๓.๖๔	.๙๐๐	มาก
๓๘	ท่านได้ฝึกฝนอบรมให้นักเรียนรู้จักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมในการกิน อยู่ ดู ฟัง	๓.๘๗	.๗๓๐	มาก

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๓๙	ท่านร่วมสนับสนุนการปรับสภาพองค์กรให้เหมาะสมกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ในสถานศึกษา	๓.๙๖	.๗๑๖	มาก
๔๐	ท่านสนับสนุนการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาในสถานศึกษา	๓.๙๒	.๗๕๗	มาก
๔๑	ท่านร่วมสนับสนุนจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาศีล ๕ แก่บุคลากรในโรงเรียนวิถิพุทธ	๓.๙๙	.๘๑๐	มาก
๔๒	ท่านสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ แก่นักเรียน	๓.๗๗	.๗๒๓	มาก
๔๓	ท่านร่วมสนับสนุนทุนจัดพิมพ์วารสารเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เพื่อเผยแพร่ผลการดำเนินงานในการพัฒนาสถานศึกษา	๓.๘๖	.๘๑๑	มาก
๔๔	ท่านร่วมสนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์ เพื่อการเรียนการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๙๒	.๗๒๖	มาก
๔๕	ท่านร่วมสนับสนุนในการเตรียมสถานที่เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๙๘	.๗๗๙	มาก
๔๖	ท่านมีส่วนช่วยสนับสนุนในการเผยแพร่ข่าวสารและผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๙๔	.๗๙๐	มาก
๔๗	ท่านมีส่วนช่วยในการให้ข้อมูลเพื่อพัฒนาโครงการการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๔.๑๐	.๗๙๒	มาก
ภาพรวม		๔.๑๑	.๕๙๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในชั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๔.๑๑, S.D. = .๕๙๘) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ๓ อันดับ ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีห้องจริยธรรมสำหรับการพัฒนาจิตเจริญปัญญาของนักเรียนในสถานศึกษา (\bar{X} = ๔.๑๓, S.D. = .๘๓๕) ท่านได้จัดให้ครูเข้าอบรมบริเวณโรงเรียน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา มาฆบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น (\bar{X} = ๔.๑๒, S.D. = .๗๓๘) ท่าน

ครูมีส่วนร่วมจัดปายนิเทศ ป่านคดิธรรม ในบริเวณสถานศึกษา ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = .๖๕๓) และอันดับสุดท้าย คือ ท่านหมั่นฟังพระธรรมเทศนาด้วยตัวเองอยู่เสมอๆ ($\bar{X} = ๓.๗๖$, S.D. = .๖๘๕)

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๓) กระบวนการการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)

(n = ๒๐๕)

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ท่านร่วมคิดวางแผน รูปแบบการวัดผลประเมินผลในการรักษาศีล ๕	๔.๐๒	.๘๕๔	มาก
๒	ท่านติดตามการดำเนินงานของการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๔.๑๗	.๘๙๗	มาก
๓	ท่านร่วมประเมินผลการจัดสภาพองค์กรของสถานศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๙๗	.๗๖๙	มาก
๔	ท่านร่วมประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	๔.๑๖	.๘๑๑	มาก
๕	ท่านติดตามพฤติกรรมของนักเรียนในเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ อย่างต่อเนื่อง	๔.๐๘	.๗๓๐	มาก
๖	ท่านร่วมประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๓.๘๖	.๖๘๓	มาก
๗	ท่านร่วมประเมินผลในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา	๔.๓๑	.๖๖๘	มาก
๘	ท่านร่วมประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากรทุกครั้ง	๔.๐๘	.๗๔๒	มาก
๙	ท่านนำข้อมูลจากการประเมินผลการดำเนินงานมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๔.๑๓	.๗๓๐	มาก
๑๐	ท่านประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อให้บ้าน วัด โรงเรียนได้รับรู้ร่วมกัน และเผยแพร่ผลการดำเนินการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๔.๑๐	.๖๒๔	มาก

ข้อที่	ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑๐	ท่านประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อให้บ้าน วัด โรงเรียนได้ รับรู้ร่วมกัน และเผยแพร่ผลการดำเนินการส่งเสริม การรักษาศีล ๕	๔.๑๐	.๖๒๔	มาก
๑๑	ท่านเผยแพร่ผลการดำเนินงานส่งเสริมการรักษา ศีล ๕ ผ่านคลื่นวิทยุกระจายเสียง หรือเสียงตามสาย หรือหอกระจายข่าว	๔.๒๒	.๖๙๕	มาก
๑๒	ท่านเผยแพร่ผลการดำเนินงานโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการ ส่งเสริมการรักษาศีล ๕	๔.๑๑	.๖๙๗	มาก
ภาพรวม		๔.๑๐	.๓๖๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๓) กระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = ๔.๑๐ , S.D. = .๓๖๒) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ๓ อันดับ ได้แก่ ท่านร่วมประเมินผลในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา (\bar{X} = ๔.๓๑ , S.D. = .๖๖๘) ท่านเผยแพร่ผลการดำเนินงานส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ผ่านคลื่นวิทยุกระจายเสียง หรือเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าว (\bar{X} = ๔.๒๒, S.D. = .๖๙๕) ท่านติดตามการดำเนินงานของการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (\bar{X} = ๔.๑๗ , S.D. = .๙๙๗) และอันดับสุดท้าย คือ ท่านร่วมประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนในการส่งเสริมการรักษาศีล (\bar{X} = ๓.๘๖ , S.D. = .๖๘๓)

๔.๒ ผลการศึกษาหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๔.๒.๑ ผลการศึกษาเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลการศึกษาหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สรุปผลการวิจัยพบว่า

๑. หลักการมีส่วนร่วม ดังนี้

ระบบบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีผลในเชิงปฏิบัติมากมี ๓ ระบบ ได้แก่

๑) ระบบการปรึกษาหารือ (Consulting Management) เป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในรูปของคณะกรรมการ (Committee) ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจบริหารและการตัดสินใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานร่วมมีความรับผิดชอบ ระบบการปรึกษาหารือนี้เหมาะสำหรับใช้กับผู้บริหารระดับต้นขึ้นไป โดยการมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ประธานโครงการ ประธานคณะกรรมการ หรือกรรมการ เป็นต้น

๒) ระบบกลุ่มคุณภาพ (QC Circles) เป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในรูปของกลุ่มทำงานซึ่งคงเรียกชื่อได้หลายอย่าง เช่น กลุ่มคุณภาพ กลุ่มกิจกรรมคิวิซี กลุ่มพัฒนาคุณภาพงาน ฯลฯ ระบบบริหารนี้เหมาะสำหรับใช้กับพนักงานทุกระดับปฏิบัติ (Work) หรือระดับหัวหน้างาน (Foreman) เพราะเป็นการฝึกฝนและเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาปัญหาวิเคราะห์ปัญหาหาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

๓) ระบบข้อเสนอแนะ (Suggestion System) ระบบนี้มีความแตกต่างจากข้อเสนอแนะที่พบเห็นทั่วไป ที่มีลักษณะเป็นกล่องหรือตู้รับฟังความคิดเห็นเท่านั้น แต่วิธีนี้จัดให้มีแบบฟอร์มข้อเสนอแนะเพื่อให้พนักงานเพื่อผู้ปฏิบัติงานทุกคนได้กรอแบบที่กำหนด เช่น ปัญหาที่พบคืออะไร สาเหตุปัญหามาจากอะไร วิธีการแก้ปัญหามีอะไรบ้าง และผลที่คาดว่าจะได้รับนั้นดีกว่าเดิมอย่างไร เป็นต้น ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้ใช้ได้ผลในหลายบริษัท เช่น ธนาคารพาณิชย์บางแห่งบริษัทเครือซีเมนต์ไทย ซึ่งแต่ละบริษัทจะมีคณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอแนะว่า แต่ละข้อเสนอแนะเป็นความคิดสร้างสรรค์เพียงใด ความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติมากน้อยเพียงใดและสมควรทดลองดำเนินการตามข้อเสนอแนะหรือไม่ อย่างไรก็ตามหากข้อเสนอแนะใดสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ผล ทางบริษัทก็จะให้รางวัลตอบแทนแก่ผู้เสนอความคิด

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ก. ปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

๑) โครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมจะช่วยให้ชุมชนมีความพร้อมในการสนับสนุนโรงเรียนด้านการเงินเพราะเป็นย่านอุตสาหกรรมย่อมทำให้เกิดสถานะเศรษฐกิจดี

๒) ลักษณะนิสัยของคนไทยช่วยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน กล่าวคือ โดยทั่วไปคนไทยมีนิสัยชอบทำบุญ ไม่ค่อยจะปฏิเสธคำร้องขอของผู้อื่น โดยเฉพาะโรงเรียนที่เป็นสถาบันสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีมีความรู้

๓) ระบบการเมืองการปกครองท้องถิ่น กระตุ้นให้นักการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ซึ่งในช่วงที่มีการเลือกตั้งผู้สมัครมักจะต้องไปพบประชาชนและช่วยเหลือกิจกรรมของสังคมโดยเฉพาะวัดกับโรงเรียนที่เป็นสถาบันหลักของชุมชน

ข. ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน

๑) ความศรัทธาของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน หากโรงเรียนสร้างความศรัทธาให้กับชุมชนได้ เช่น ผลการเรียนดี นักเรียนสามารถสอบชิงทุนหรือสอบเข้าสถาบันที่มีชื่อเสียงได้ โรงเรียนได้รับรางวัลชนะเลิศ ครู อาจารย์ เอาใจใส่ต่อเด็ก โรงเรียนชนะเลิศการประกวดผลงานทางวิชาการ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชุมชนเกิดความศรัทธาต่อโรงเรียน

๒) ชุมชนมีความรู้สึกรู้ว่าตนเองเป็นเจ้าของโรงเรียนและต้องมีหน้าที่ต่อโรงเรียน ความรู้สึกดังกล่าวมักจะอยู่ในรูปของโรงเรียนของเราการเป็นศิษย์เก่า การเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมในการก่อตั้งและทำนุบำรุงโรงเรียน การเป็นผู้ปกครองนักเรียน ฯลฯ

๓) ความคาดหวังของชุมชนต่อโรงเรียน ได้แก่ ความคาดหวังว่าโรงเรียนจะสั่งสอนบุตรหลานของเขา ให้เป็นคนเก่งคนดีและคาดหวังให้โรงเรียนมีคุณภาพไม่แพ้โรงเรียนอื่น

๔) ชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียนหากผู้บริหารและครูเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนให้การต้อนรับประชาชนอย่างดี โรงเรียนเอาใจใส่บุตรหลานของประชาชน ชุมชนก็จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียนดี

ค. ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

๑) ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหารและครูซึ่งได้แก่ ผู้บริหารและครู มีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ให้เกียรติและกำลังใจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน โรงเรียนมีครูเก่าหรือศิษย์เก่าปฏิบัติหน้าที่เป็นครูอยู่ในโรงเรียน ครูสนใจและเอาใจใส่การเรียนการสอน ฯลฯ

๒) ปัจจัยเกี่ยวกับผลงานและวิธีปฏิบัติของโรงเรียน เช่น โรงเรียนมีชื่อเสียงด้านวิชาการ มีความเชื่อถือในเรื่องการเงิน โรงเรียนมีการพัฒนาในด้านต่างๆ

๒. กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการที่สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเห็นความสำคัญและเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้แน่นแฟ้น นอกจากนี้ โรงเรียนจะต้องสร้างผลงานให้ชุมชนเกิดความศรัทธา เช่น มีผลงานทางวิชาการเอาใจใส่เด็กนักเรียนมีผลการเรียนดี เป็นต้น สำหรับในด้านของประชาชนนั้นส่วนใหญ่คนไทยมีนิสัยชอบทำบุญ มีความเอื้อเฟื้อ ดังนั้น หากโรงเรียนจะร้องขออะไรก็คงได้รับการสนับสนุน โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม มี ๒ กลุ่มปัจจัย ได้แก่

๑) ปัจจัยเกี่ยวกับกรรมการศึกษา ได้แก่ เวลาที่อยู่อาศัยการมีถิ่นกำเนิด/หรือมีที่พักอาศัยในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ การเป็นศิษย์เก่า การมีบุตรหลานเรียนอยู่ในโรงเรียน ความคาดหวังต่อโรงเรียน การมีความสัมพันธ์กับโรงเรียน และความหวังโยต่อสวัสดิภาพเด็ก

๒) ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ ๑) คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียน ด้านความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความซื่อสัตย์ และเป็นคนในท้องถิ่นโดยกำเนิด ๒) คุณลักษณะของครู

ได้แก่ครูมีความประพฤติ มีความรู้ความสามารถมีความเอาใจใส่ต่อเด็ก มีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีความเสียสละ ๓) การปฏิบัติของโรงเรียนต่อคณะกรรมการการศึกษา ได้แก่ การให้เกียรติและการให้โอกาสในการมีส่วนร่วม การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ๔) การปฏิบัติงานของครู ได้แก่การเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอน และความสามัคคีในหมู่ครู ๕) ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ ความมีชื่อเสียงของโรงเรียน และการบริหารการเงินที่โปร่งใส

กระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ คือ การที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาทั้งกระบวนการตั้งแต่เริ่มแรก ซึ่งครอบคลุมใน ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) ๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) ๓) กระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)

๓. หลักการรักษาศีล ๕

หลักการรักษาศีล ๕ คือ การไม่ประพฤติผิดทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ไม่กระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ให้ห่างจากความชั่ว ดังนั้น หลักการรักษาศีล ๕ จึงเป็นการประพฤติชอบที่เป็นกุศล คือการไม่ล่วงละเมิดทางกายวาจา ๕ ประการ ได้แก่

๑) ปาณาติบาต เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนชีวิตร่างกายของผู้อื่นสัตว์อื่น แต่เป็นผู้มีใจประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความรักความหวังดีต่อกันเป็นพื้นฐาน

๒) อทินนาทานนา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย มีความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ด้วยการลักขโมย เป็นต้น แต่เป็นการดำเนินชีวิตโดยสุจริต ยุติธรรม หาเลี้ยงชีพโดยชอบ เรียกว่า สัมมาอาชีวะ

๓) กามเมสุ มิจฉาจารา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ซึ่งเป็นความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นในทางคู่ครอง ไม่ละเมิดสิทธิ์ในบุคคลผู้เป็นที่รักของผู้อื่น รวมทั้งไม่ผิดประเวณีทางเพศ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเองมีใจมั่นคงในคู่ครองของตน สามารถควบคุมอารมณ์ในเรื่องเพศได้

๔) มุสาวาทา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ คือ มีความประพฤติหรือ การดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง อันเป็นสาเหตุตรอน หรือทำลายประโยชน์ของผู้อื่นแต่มีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ รักษาสัจจะ พูดแต่คำจริง คำมีประโยชน์คำสมานฉันท์สามัคคี เป็นต้น

๕) สุราเมระยะมัชชะปะมาทัญฐานา เวมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากของมีนเมาคือ สุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือ ความประพฤติ หรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนตนเอง ด้วยการดื่ม การสูบ ฆิต สิ่งที่เป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือ เป็นยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทพลาดพลั้ง เกิดความมัวเมา เสียสติสัมปชัญญะ และทำให้เสียคุณภาพความเป็นคน แต่มีสติระวังตัวมิให้ติดสิ่งเสพติดเหล่านั้นๆ ทั้งสามารถควบคุมจิตใจ ควบคุมอารมณ์มิให้ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดทั้งหลายด้วย

๔.๒.๒ ผลการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) สรุปรายการสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลการศึกษาหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ดังต่อไปนี้

๑. กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด)

-ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้คิดวางแผนร่วมกัน ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ร่วมรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ร่วมเป็นคณะกรรมการในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ร่วมเตรียมจัดทำข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ร่วมวางแผนเตรียมสถานที่เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ร่วมวางแผนเตรียมบุคลากรในการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ร่วมวางแผนเตรียมจัดหาทุนในการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ร่วมวางแผนเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๒. กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ)

-ร่วมส่วนประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนในการร่วมกันพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ควรเข้าร่วมรับในการจัดสภาพห้องเรียนเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ควรร่วมจัดสภาพแวดล้อมภายในให้สะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ จัดป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม ในบริเวณสถานศึกษา

-ร่วมจัดให้มีห้องจริยธรรมสำหรับการพัฒนาจิตเจริญปัญญาของนักเรียนในสถานศึกษา

-ร่วมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนา กาย ศิล สมาธิ และปัญญา อยู่เสมอ

-ส่งเสริมให้นักเรียนทำสมาธิหรือบริหารจิตเจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียนและทำสมาธิหลักเล็กเรียน

-มีส่วนร่วมในการปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนมีวินัยในตนเองอยู่เสมอ

-ร่วมในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา กิจกรรมเพื่อยกย่องคนดีและเชิดชูคนเก่ง กิจกรรมทำบุญตักบาตร อาทิตย์ละ ๑ ครั้ง นำนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม เป็นต้น

-มีส่วนร่วมเชิญวิทยากรที่มีความรู้ในการรักษาศีล ๕ มาให้ความรู้แก่บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

-จัดกิจกรรมให้นักเรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธธรรม และฝึกฝนอบรมให้นักเรียนรู้จักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมในการกิน อยู่ ดู ฟัง

๓. กระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)

-ร่วมคิดวางแผน รูปแบบการวัดผลประเมินผลในการรักษาศีล ๕

-ร่วมติดตามการดำเนินงานของการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ร่วมประเมินผลการจัดสภาพองค์กรของสถานศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ร่วมประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

-ร่วมติดตามพฤติกรรมของนักเรียนในเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ อย่างต่อเนื่อง

-ร่วมประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ร่วมประเมินผลในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

-ควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อให้บ้าน วัด โรงเรียนได้รับรู้ร่วมกัน และเผยแพร่ผลการดำเนินการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

-ควรเผยแพร่ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ผ่านคลื่นวิทยุกระจายเสียง หรือเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าว

-ควรเผยแพร่ผลการดำเนินงานโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๔.๓ ผลการเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของสภาพสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ข้อมูลของการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และข้อมูลของการสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา มีดังนี้

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย ๑) หลักการ และ ๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ มีรายละเอียดดังนี้

๑. หลักการ

๑) หลักการมีส่วนร่วม คือ การที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา พระสงฆ์ ผู้ปกครอง ได้เข้าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ใน ๓ ขั้นตอน คือ ๑) การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) ๒) การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) และ ๓) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)

๒) หลักการรักษาศีล ๕ คือ หลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานและเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญ สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควรประพฤติ มี ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต (๒) การเว้นจากการลักทรัพย์ (๓) การเว้นจากการประพฤติผิดในกาม (๔) การเว้นจากการพูดเท็จ (๕) การเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๒. กระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๑) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) ประกอบด้วย (๑) ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้คิดวางแผนร่วมกัน ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๒) ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๓) ร่วมรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๔) ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๕) ร่วมเป็นคณะกรรมการในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๖) ร่วมเตรียมจัดทำข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๗) ร่วมวางแผนเตรียมสถานที่เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๘) ร่วมวางแผนเตรียมบุคลากรในการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๙) ร่วมวางแผนเตรียมจัดหาทุนในการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๑๐) ร่วมวางแผนเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๒) ภาระบวกร่วมมีส่วนร่วมในชั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) ประกอบด้วย (๑) ร่วมส่วนประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนในการร่วมกันพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๒) ควรเข้าร่วมรับในการจัดสภาพห้องเรียนเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๓) ควรร่วมจัดสภาพแวดล้อมภายในให้สะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ จัดป้ายนิเทศป้ายคติธรรม ในบริเวณสถานศึกษา (๔) ร่วมจัดให้มีห้องจริยธรรมสำหรับการพัฒนาจิตเจริญปัญญาของนักเรียนในสถานศึกษา (๕) ร่วมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนา กาย ศีล สมาธิ และปัญญา อยู่เสมอ (๖) ส่งเสริมให้นักเรียนทำสมาธิหรือบริหารจิตเจริญปัญญาก่อนเข้าเรียน และทำสมาธิหลักเล็กเรียน (๗) มีส่วนร่วมในการปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนมีวินัยในตนเองอยู่เสมอ (๘) ร่วมในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมเพื่อยกย่องคนดีและเชิดชูคนเก่ง กิจกรรมทำบุญตักบาตร อาทิตย์ละ ๑ ครั้ง นำนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม เป็นต้น (๙) มีส่วนร่วมเชิญวิทยากรที่มีความรู้ในการรักษาศีล ๕ มาให้ความรู้แก่บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ (๑๐) จัดกิจกรรมให้นักเรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธธรรม และฝึกฝนอบรมให้นักเรียนรู้จักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมในการกิน อยู่ ดู ฟัง

๓) ภาระบวกร่วมมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) ประกอบด้วย (๑) ร่วมคิดวางแผน รูปแบบการวัดผลประเมินผลในการรักษาศีล ๕ (๒) ร่วมติดตามการดำเนินงานของการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๓) ร่วมประเมินผล การจัดสภาพองค์กรของสถานศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๔) ร่วมประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (๕) ร่วมติดตามพฤติกรรมของนักเรียนในเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ อย่างต่อเนื่อง (๖) ร่วมประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๗) ร่วมประเมินผลในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา (๘) ควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อให้ บ้าน วัด โรงเรียนได้รับรู้ร่วมกัน และเผยแพร่ผลการดำเนินการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๙) ควรเผยแพร่ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ผ่านคลื่นวิทยุกระจายเสียง หรือเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าว (๑๐) ควรเผยแพร่ผลการดำเนินงานโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นผลจากศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา การวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการ วิธีการพัฒนา และภาระบวกร่วมมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐาน

และเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้ที่มีศรัทธาในศาสนาพุทธควรประพฤติ มี ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต (๒) การเว้นจากการลักทรัพย์ (๓) การเว้นจากการประพฤติดินอก (๔) การเว้นจากการพูดเท็จ (๕) การเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท โดยมีหลักการมีส่วนร่วม ที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กรได้เข้าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ใน ๓ ขั้นตอน คือ ๑) การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) ๒) การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) และ ๓) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) สรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ ๔.๑

ภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้จากการวิจัย

กระบวนการมีส่วนร่วมในการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

ขั้นเตรียมการ	๑) ร่วมคิด
	๒) ร่วมวางแผน
ขั้นดำเนินการ	๑) จัดสภาพองค์กร (โรงเรียน)
	๒) การพัฒนาบุคลากร (ครู)
	๓) การพัฒนาผู้เรียน (นักเรียน)
	๔) การสนับสนุนเพื่อดำเนินการ
ขั้นประเมินผล	๑) ติดตามประเมินผล

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา” เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ ๑ เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา โดยการใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๐๕ คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

วัตถุประสงค์ที่ ๒ เพื่อศึกษาหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ โดยการ ๑) การวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และ ๒) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

วัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา โดยวิเคราะห์เอกสาร ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผู้วิจัยเสนอรายงานผลการวิจัยในบทนี้ ประกอบด้วย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๓ ประการ ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

สรุปผลการวิจัยพบว่า

สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ในภาพรวม พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) และกระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)

สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ๓ อันดับ ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมกำหนดพันธกิจเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ท่านมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ท่านร่วมวางแผนเตรียมสถานที่เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ และอันดับสุดท้าย คือ ท่านมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕

สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ๓ อันดับ ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีห้องจริยธรรมสำหรับการพัฒนาจิตเจริญปัญญาของนักเรียนในสถานศึกษา ท่านได้จัดให้ครูเข้าอบรมบริเวณโรงเรียน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา มาฆบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น ท่านครูมีส่วนร่วมจัดป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรมในบริเวณสถานศึกษา และอันดับสุดท้าย คือ ท่านหมั่นฟังพระธรรมเทศนาด้วยตัวเองอยู่เสมอๆ

สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๓) กระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ๓ อันดับ ได้แก่ ท่านร่วมประเมินผลในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ท่านเผยแพร่ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการ

รักษาศีล ๕ ผ่านคลื่นวิทยุกระจายเสียง หรือเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าว ท่านติดตามการดำเนินงานของการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ และอันดับสุดท้าย คือ ท่านร่วมประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๕.๑.๒ ผลการศึกษาหลักการ วิธีการพัฒนา และกระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

สรุปผลการวิจัยพบว่า

๑. ระบบบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีผลในเชิงปฏิบัติ ๓ ระบบ ประกอบด้วย ๑) ระบบการปรึกษาหารือ ๒) ระบบกลุ่มคุณภาพ ๓) ระบบข้อเสนอแนะ

๒. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ๒) ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ๓) ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

๓. การรักษาศีล ๕ เป็นการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานและเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควรประพฤติ มี ๕ ประการ ได้แก่ ๑) การเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต ๒) การเว้นจากการลักทรัพย์ ๓) การเว้นจากการประพฤตินิन्दในกาม ๔) การเว้นจากการพูดเท็จ ๕) การเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๔. กระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ประกอบด้วย ๑) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) ๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) ๓) กระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)

๕.๑.๓ ผลการเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

สรุปผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย ๑) หลักการ และ ๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ มีรายละเอียดดังนี้

๑. หลักการ

๑) หลักการมีส่วนร่วม คือ การที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา พระสงฆ์ ผู้ปกครอง ได้เข้าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ใน ๓ ขั้นตอน คือ ๑) การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) ๒) การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) และ ๓) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)

๒) หลักการรักษาศีล ๕ คือ หลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานและเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญ สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควรประพฤติ มี ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต (๒) การเว้นจากการลักทรัพย์ (๓) การเว้นจากการประพฤติดีกาม (๔) การเว้นจากการพูดเท็จ (๕) การเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๒. กระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๑) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) ประกอบด้วย (๑) ส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้คิดวางแผนร่วมกัน ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๒) ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๓) ร่วมรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๔) ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๕) ร่วมเป็นคณะกรรมการในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๖) ร่วมเตรียมจัดทำข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๗) ร่วมวางแผนเตรียมสถานที่เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๘) ร่วมวางแผนเตรียมบุคลากรในการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๙) ร่วมวางแผนเตรียมจัดหาทุนในการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๑๐) ร่วมวางแผนเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕

๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) ประกอบด้วย (๑) ร่วมส่วนประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนในการร่วมกันพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๒) ควรเข้าร่วมรับในการจัดสภาพห้องเรียนเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ (๓) ควรร่วมจัดสภาพแวดล้อมภายในให้สะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ จัดป้ายนิเทศป้ายคติธรรม ในบริเวณสถานศึกษา (๔) ร่วมจัดให้มีห้องจริยธรรมสำหรับการพัฒนาจิตเจริญปัญญาของนักเรียนในสถานศึกษา (๕) ร่วมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนา กาย ศีล สมาธิ และปัญญา อยู่เสมอ (๖) ส่งเสริมให้นักเรียนทำสมาธิหรือบริหารจิตเจริญปัญญาก่อนเข้าเรียน และทำสมาธิหลักเลิกเรียน (๗) มีส่วนร่วมในการปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนมีวินัยในตนเองอยู่เสมอ (๘) ร่วมในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมเพื่อยกย่องคนดีและเชิดชูคนเก่ง กิจกรรมทำบุญตักบาตร อาตมยล ๑ ครั้ง นำนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม เป็นต้น (๙) มีส่วนร่วมเชิญวิทยากรที่มีความรู้ในการรักษาศีล ๕ มาให้ความรู้แก่บุคลากรทางการศึกษาและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ (๑๐) จัดกิจกรรมให้นักเรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธธรรม และฝึกฝนอบรมให้นักเรียนรู้จักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมในการกิน อยู่ ดู ฟัง

๓) กระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) ประกอบด้วย (๑) ร่วมคิดวางแผน รูปแบบการวัดผลประเมินผลในการ

ส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการจัดสภาพองค์กร พบว่า มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดสภาพองค์กร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการพัฒนาบุคลากร (ครู/วิทยากร) พบว่า มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการพัฒนาบุคลากร (ครู/วิทยากร) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการพัฒนาผู้เรียน (นักเรียน) พบว่า มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการพัฒนาผู้เรียน (นักเรียน) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการสนับสนุนการดำเนินงาน พบว่า มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการสนับสนุนการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน พบว่า มีความคิดเห็นต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกระบวนการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง^๒

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย ๑) หลักการ ประกอบด้วย ก. หลักการมีส่วนร่วม คือ การที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กร ได้แก่ ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา พระสงฆ์ ผู้ปกครอง ได้เข้าการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ใน ๓ ขั้นตอน คือ (๑) การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) (๒) การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) และ (๓) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) ข. หลักการรักษาศีล ๕ คือ หลักปฏิบัติขั้นพื้นฐานและเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญสำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธควรประพฤติ มี ๕ ประการ ได้แก่ (๑) การเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต (๒) การเว้นจากการลักทรัพย์ (๓) การเว้นจากการประพฤตินิคมในกาม (๔) การเว้นจากการพูดเท็จ (๕) การเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท และ ๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ประกอบด้วย (๑) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) (๒) กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) (๓) กระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) สอดคล้องกับแนวคิดของ Ubben and Hughes ได้เสนอแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนไว้ว่า ๑) ครูและบุคลากรในโรงเรียนต้องทำงานใกล้ชิดกับพ่อแม่ผู้ปกครองและควรเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะสองทาง ๒) สัมพันธภาพที่

^๒พระครูเกษมสุขุทธิคุณ (แสงมณีรัตนาร). “กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธเขตลาดกระบัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๘๒-๘๕.

เหมาะสมจะต้องคำนึงถึงคน ๔ กลุ่ม คือ พ่อแม่ผู้ปกครอง ครู ชุมชน และนักเรียน ครูควรหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดวิกฤตหรือความขัดแย้งโดยไม่จำเป็น ๓) ครูต้องสนใจนักเรียน เพราะนักเรียนจะกลายเป็นผู้สื่อสารสำคัญ นำเรื่องราวของโรงเรียนไปบอกพ่อแม่ผู้ปกครอง ๔) การสร้างสัมพันธภาพกับพ่อแม่ผู้ปกครองควรให้เกิดความสม่ำเสมอในระดับนโยบายและให้เกิดการปฏิบัติที่ดีและเป็นจริง ๕) นักวิชาการหรือนักการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ควรผูกขาดหรือแทรกแซงความคิด และเคารพ “หุ้นส่วน” ทุกฝ่าย ๖) การสร้างความสัมพันธ์ ความพัฒนาจากระดับส่วนตัวไปสู่ระดับกลุ่มและสาธารณะให้กว้างขึ้น ๗) การจัดกิจกรรมใดๆ ควรวางกฎหมายที่ยืดหยุ่นต่อการระดมความร่วมมือของบ้านและชุมชนเน้นการกระจายทรัพยากรของชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษา^๓ สอดคล้องกับผลการวิจัยของปรีชาต ชมชื่น ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชนของประเทศไทยเริ่มต้นมาเป็นระยะเวลาค่อนข้างนาน แบบค่อยเป็นค่อยไป แต่ยังพบปัญหาด้านการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาที่มีการบริหารแบบศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง สถานศึกษาขาดความเป็นอิสระในการตัดสินใจ กฎ ระเบียบและขั้นตอนตามระบบราชการ เป็นเหตุให้การดำเนินงานล่าช้า ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และการจัดการศึกษายังขาดมาตรฐานคุณภาพที่จะตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น และประเทศชาติได้ ในส่วนของประชาชนแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ยังไม่แพร่หลายไปถึงประชาชน ประชาชนมักจะคิดเสมอว่า การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของโรงเรียน ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องถ้าประชาชนจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนบ้างก็เป็นเรื่องของการช่วยเหลือสนับสนุน และการอำนวยความสะดวก การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนั้นมีน้อย^๔ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Gold ที่ได้ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครอง และนักการศึกษาซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดลเฟีย พบว่า การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวยุกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้ และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้นการสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคม

^๓Ubben, G.C. and L. W. Hughes. *The Principal Creative Leadership for Effective School*. (Boston: Allyn and Bacon, 1992), p.298.

^๔ปรีชาต ชมชื่น. “รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘.

และวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน^๕ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Barnes ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของผู้ปกครองนักเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยอุดมคติแล้วผู้ปกครองต้องการมีบทบาทที่โรงเรียนหรือในชั้นเรียน แม้ว่าจริงๆ แล้วการมีส่วนร่วมของพวกเขาจะไม่เป็นไปตามอุดมคติดังกล่าวและได้พบว่าผู้ปกครองยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนที่บ้านด้วย การศึกษาครั้งนี้ให้หลักฐานเพิ่มเติมว่าบิดามารดาชาวอเมริกันแอฟริกันเห็นคุณค่าของการศึกษา และเห็นว่าโรงเรียนจำเป็นต้องตระหนักถึงความคาดหวังด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของผู้ปกครองด้วย^๖

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ตามลำดับดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษาไปปรับปรุงเพื่อพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา
๒. หน่วยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องควรจัดเลือกครูผู้สอนพระพุทธศาสนาที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องพระพุทธศาสนาโดยตรง
๓. ผู้บริหารควรมีการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) พบว่า ข้อที่มีระดับปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เป็นการพัฒนาหลักความคิดให้มากขึ้น

^๕Gold, S. E. "Community Organizing at a Neighborhood High School: Promises and Dilemmas in Building Parent-educator Partnership and Collaborations," Pro Quest Digital Dissertations. 60 (January 2000): 295-296.

^๖Barnes, R. A. "African American Parents Involvement in Their Children's Schooling," Dissertation Abstracts International. 55 (October 1995): 3152-A.

๒. สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมในชั้นดำเนินการ (ร่วมทำ) พบว่า ข้อที่มีระดับการปฏิบัติ น้อยที่สุดคือ หมั่นฟังพระธรรมเทศนาด้วยตัวเองอยู่เสมอๆ ดังนั้น สถานศึกษาจัดให้มีพัฒนาบุคลากร โดยให้พระภิกษุสามเณรผู้มีความรู้ความสามารถมาแสดงธรรมเทศนาเป็นประจำ

๓. สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ) พบว่า ข้อที่มีระดับการปฏิบัติ น้อยที่สุดคือ การร่วมประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕ ดังนั้น สถานศึกษาควรจัดให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้าร่วม ประเมินผลของนักเรียนให้เป็นประจำ

๔. ควรให้บ้าน วัด และโรงเรียนควรมีส่วนร่วมสนับสนุน และโรงเรียนทุกโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัด โดยให้เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และคณะกรรมการวัด เป็นคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

๕. ผู้บริหารควรมีการจัดทำเอกสารให้ความรู้แก่ครูในเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการพัฒนาใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๒. ควรมีการวิจัยรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกันของเขตพื้นที่การศึกษาว่าควรจัดรูปแบบอย่างไรจึงจะเหมาะสม

๓. ควรศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการรักษาศิลป ๕ สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่สร้างประสิทธิผลเพิ่มขึ้นในสถานศึกษาทุกระดับ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๓.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **แนวทางการดำเนินงาน คลินิกคุณธรรมในสถานศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : cursaacadpress, ๒๕๔๑.

กระทรวงศึกษาธิการ. **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.

กระทรวงศึกษาธิการ. **วัดจะมีส่วนรับภาระและจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ-ได้อย่างไร สกศ.** กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๖.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์. **การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้**. กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม, ๒๕๔๐.

ทีศนา แคมณี. **การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมจากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๑.

ทีศนา แคมณี. **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๑.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยทางการวัดผลและประเมินผล**. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.

บุญชม ศรีสะอาด. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก, ๒๕๔๕.

ประภาศรี สีหอำไพ. **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระครูปลัดमारุต วรมงคลโ. **จริยธรรมกับเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนในสังคม**. กรุงเทพมหานคร : กองการพิมพ์ ฝ่ายประชาสัมพันธ์, ๒๕๔๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๗. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต, ๒๕๕๕.

พระราชวรมนูณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา, ๒๕๒๙.

เยาวดี วิบูลย์ศรี, **การประเมินโครงการ แนวคิด และแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวิจัย, การศึกษา คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีลและเบญจธรรม**. กรุงเทพมหานคร มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ลิปพนนท์ เกตุทัต และคณะ. **ความฝันของแผ่นดิน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ตะวันออก, ๒๕๔๐.

สุพรรณิ ไชยอำพร รศ.ดร., **รูปแบบแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรม เพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน**, กรุงเทพมหานคร : ปริณาม, ๒๕๕๐.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. **เอกสารการสอนชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหาร การศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๗.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. **สัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๗.

อุทัย บุญประเสริฐ. **หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์, ๒๕๔๖.

(๒) บทความ :

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.. “พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม : กระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับเบญจศีล”. **บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๙ ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก (๒๕๕๖) : ๓๕๒-๓๗๘.

สุทธิวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. “พระบรมราโชวาท”. **ข้าราชการครู**. ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม – พฤศจิกายน ๒๕๔๒) : ๒.

(๓) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย :

ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. “การพัฒนา รูปแบบการจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวพุทธสำหรับเด็กปฐมวัย”.

วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

จุมพล พูลภัทรชีวิน ผศ.ดร. และคณะ. “การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความดี มีคุณธรรม”, **รายงานการวิจัย**, (ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๙.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. “การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

ดลใจ ถาวรวงศ์ ตันเจริญ. “กระบวนการขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดฉะเชิงเทรา”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๓.

ดุจเดือน พันธุนาวิน, “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทยและต่างประเทศ”. **รายงานการวิจัย**. ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๐.

ทัศนาศ แสงศักดิ์. “รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพระยะสั้นช่างอุตสาหกรรมกรมอาชีวศึกษา”, **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๙.

ธวัชชัย รัตต์บุญ. “การพัฒนา รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๑.

เนตรชนก วิภาตะศิลปิน. “รูปแบบการพัฒนาเยาวชนตามหลักไตรสิกขาในโครงการสามเณรปลูกปัญญาธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

เบญจพร แก้วศรี. “การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ปิยนันท์ ภิรมย์ไกรภักดิ์. “ส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.

พระครูนิวริฐศีลขันธุ์ (ณรงค์ ฐิตาตฺตมโน). “รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แห่หลี่). “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหาธฤติ วิโรจโน. “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระวิมาน คมภิรตฺตโย (ตรีกรมล), “การศึกษาวิเคราะห์ศีล ๕ ในฐานะเป็นรากฐานของสันติภาพ”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พูลสุข หิงคานนท์. “การพัฒนาแบบจำลองการจ้ดองค้การของมหาวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

มาลี สืบกระแสน. “การพัฒนาแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๒.

เมตต์ เมตต์การุณจิต. “การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการศึกษาประจำ โรงเรียนเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑.

วงศกร เพิ่มผล, “ศีล ๕ มิติอารยธรรมสากล”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

วิไลพร อุ้นเจ้าบ้าน. “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิิตประจำวัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔ .

วีรชัย อนันต์เธียร. “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

สนธิ สายธนู และคณะ. “การพัฒนาแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษาแก่นักเรียนระดับมัธยม ศึกษาตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาสุรินทร์ เขต ๒”. **รายงานการวิจัย**. ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๙.

สมพิศ ภารสมบุรณ์. “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.

สมาน อัสวภูมิ. “การพัฒนารูปแบบการบริหารการประถมศึกษาในระดับจังหวัด”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย ผศ.ดร. และคณะ. “แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในระดับประถมศึกษา”.

รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : คณะครุศาสตร์, ๒๕๔๖.

สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์ รศ.ดร. และคณะ. “การส่งเสริมคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษากลุ่มเด็ก/เยาวชนและข้าราชการภาครัฐ”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒.

สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์, รศ.ดร. และคณะ. “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ”. **รายงานการวิจัย**. กระทรวงวัฒนธรรม : กรมการศาสนา, ๒๕๕๑.

สุเทพ บุญเต็ม. “การพัฒนารูปแบบการกำกับติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรุษย์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙.

สุรศักดิ์ หลาบมาลา, รศ.ดร. และ รสสุคนธ์ มกรมณี, ผศ.ดร.. “รูปแบบนวัตกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมของต่างประเทศ”. **รายงานการวิจัย**. ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๙.

เสนอ เถาว์ขาลี. “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดภูเก็ต”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖.

อ้อมเดือน สดณี, ผศ.ดร. และคณะ. “สภาพภาพการจัดฝึกอบรมและการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของคนไทย”. **รายงานการวิจัย**. ศูนย์ส่งเสริมคุณธรรมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๘.

อัมพร เรืองศรี. “การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๔.

เอนก คงขุนทด “การศึกษาปัญหาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสายสามัญและสายอาชีพตามแนวความคิดของท่านพุทธทาสในจังหวัดสุราษฎร์ธานี”. รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินฺโน). วัดช่วยชาวบ้านได้อย่างไร. การแสวงหาเส้นทาง การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, ๒๕๒๖. (เอกสารอัดสำเนา).

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

จริยธรรมดอทคอม. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : <http://www.jariyatam.com/th/moral-cultivation>, [๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘].
กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือแนวทางการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.moe.go.th/jarawporn/principles.doc, [๑ มกราคม ๒๕๕๘].

๒. ภาษาอังกฤษ

Biskin Donald S. & Kenneth Hoskisson. **An Experimental Test of the Effect of Structured Discussions of Moral Dilemmas Found in Childrens Literature on Moral Reasoning**. The Elementary School Journal, 1997.

Cronbach, Lee J. **Essentials of psychological testing**. 4th ed. New York : Harper & Row, 1971.

Forcese and S. Richer. **Social Research Methods**. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, 1973.

John P. Keeves. “Educational research methodology, and measurement: An international handbook”. Oxford, England : Pergamon Press, 1988.

Jone & Morris. **Relation of Temperament to the Choice of Values**. Journal of Abnormal Social Psychology, 1956.

Kaplan, **The Conduct of Inquiry:Methodology for Behavioral Science**. San Francisco: Chandler Publishing, 1964.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. **Determining Sample Size for Research Activities**. Educational and Psychological Measurement, 30(3). (1970).

- Likert, Rensis. "The Method of Constructing and Attitude Scale". in Reading in Attitude Theory and Measurement. Fishbein, Martin, Ed. New York : Wiley & Son, 1967 : 90-95.
- McMullen, "Effective Discipline and Contingency Management System in an Urban Junior High/Middle School with an Emphasis on Development Needs to Young Adolescent", **Dissertation Abstracts International**, 46 (7) : 1985.
- Smith and others. **Management: Making Organizations Perform**. New York: Macmillan, 1980.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสอบถามสำหรับหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC)
- การแปลผลค่า IOC จากแบบสอบถาม
- แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
- แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสอบถามสำหรับหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC)

เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับ
ประถมศึกษา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับที่ตรงกับระดับการพิจารณาของท่าน
เกี่ยวกับเรื่องสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขต
พื้นที่ประถมศึกษา ซึ่งมีระดับเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

- +๑ หมายถึง ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือใช้ได้
- ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือต้องปรับปรุง
- ๑ หมายถึง ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือต้องตัดทิ้ง

ตัวอย่าง

ข้อ	รายการ	ระดับการพิจารณา			
		+๑	๐	-๑	หมายเหตุ
๐	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการ ส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕	✓			

จากตัวอย่าง

ข้อ ๐ ท่านเห็นว่า ท่านมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการ
รักษาศิลปะ ๕ ในด้านที่ ๑ กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด) อยู่ในระดับใช้ได้

นางสาวนพวรรณ ทองย้อย
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑

สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕
สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านที่สุดเพียงข้อเดียว โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

- +๑ หมายถึง ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือใช้ได้
- ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือต้องปรับปรุง
- ๑ หมายถึง ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือต้องตัดทิ้ง

ข้อ	รายการ	ระดับการพิจารณา			
		+๑	๐	-๑	หมายเหตุ
๑. กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด)					
๑	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕				
๒	ท่านมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕				
๓	ท่านมีส่วนร่วมรับรู้แนวทางการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕				
๔	ท่านมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕				
๕	ท่านมีส่วนร่วมกำหนดพันธกิจเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕				
๖	ท่านร่วมเป็นคณะกรรมการในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕				
๗	ท่านร่วมคิดวางแผนร่วมกัน ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕				
๘	ท่านร่วมเตรียมจัดทำข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕				
๙	ท่านร่วมวางแผนเตรียมสถานที่เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕				

ข้อ	รายการ	ระดับการพิจารณา			
		+๑	๐	-๑	หมายเหตุ
๑๐	ท่านร่วมวางแผนเตรียมบุคลากรในการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				
๑๑	ท่านร่วมวางแผนเตรียมจัดหาทุนในการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				
๑๒	ท่านร่วมวางแผนเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				
๒. กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ)					
๑	ท่านมีส่วนประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนในการร่วมกันพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				
๒	ท่านมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดสภาพห้องเรียนเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				
๓	ท่านมีส่วนร่วมจัดสภาพแวดล้อมภายในให้สะอาด สงบ ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ ในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				
๔	ท่านมีส่วนร่วมทำให้สถานศึกษาปราศจากอบายมุขสิ่งมอมเมา				
๕	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐานในบริเวณสถานศึกษา				
๖	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐานในห้องเรียนอย่างเหมาะสม				
๗	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีห้องจริยธรรมสำหรับการพัฒนาจิตเจริญปัญญาของนักเรียนในสถานศึกษา				
๘	ท่านได้จัดให้ครูเข้าอบรมบริเวณโรงเรียน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา มาฆบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น				
๙	ท่านครูมีส่วนร่วมจัดป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม ในบริเวณสถานศึกษา				
๑๐	ท่านให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				
๑๑	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดหาบุคลากรเพื่อสอนในการส่งเสริมการ				

ข้อ	รายการ	ระดับการพิจารณา			
		+๑	๐	-๑	หมายเหตุ
	รักษาศีล ๕				
๑๒	ท่านเข้าร่วมการประชุมหรือวางแผน ที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				
๑๓	ท่านเข้ารับการอบรมโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ทุกครั้งที่มีการจัดฝึกอบรม				
๑๔	ท่านรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ อยู่เสมอๆ				
๑๕	ท่านร่วมจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรในสถานศึกษา อาทิตย์ละ ๑ ครั้ง				
๑๖	ท่านมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้หลักธรรมคือไตรสิกขาอยู่เสมอ				
๑๗	ท่านมีความรู้ความเข้าใจในหลักพัฒนาการรักษาศีล ๕ อย่างถูกต้อง				
๑๘	ท่านอธิบายหลักพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ แก่นักเรียนได้				
๑๙	ท่านได้ร่วมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนา กาย ศีล สมาธิ และปัญญา อยู่เสมอ				
๒๐	ท่านประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน				
๒๑	ท่านหมั่นปฏิบัติธรรมด้วยตัวเองอยู่เสมอ ๆ				
๒๒	ท่านหมั่นฟังพระธรรมเทศนาด้วยตัวเองอยู่เสมอ ๆ				
๒๓	ท่านหมั่นค้นคว้าความรู้และสื่อการสอนใหม่ ๆ เพื่อใช้ในพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				
๒๔	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีสื่อการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ที่สร้างสรรค์และทันสมัย				
๒๕	ท่านได้ให้เด็กนักเรียนทำสมาธิหรือบริหารจิตเจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน				
๒๖	ท่านได้ให้เด็กนักเรียนทำสมาธิหลักเล็กเรียน				
๒๗	ท่านร่วมจัดพิธีให้นักเรียนแสดงตนเป็นพุทธมามกะเป็นประจำ				
๒๘	ท่านร่วมจัดพิธีให้นักเรียนแสดงตนเป็น				

ข้อ	รายการ	ระดับการพิจารณา			
		+๑	๐	-๑	หมายเหตุ
	พุทธมามกะเป็นประจำ				
๒๙	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอน พัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เช่น นำนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม เป็นต้น				
๓๐	ท่านร่วมจัดพิธีให้นักเรียนแสดงตนเป็นพุทธมามกะเป็นประจำ				
๓๑	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการเรียนการสอน พัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เช่น นำนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตร ค่ายคุณธรรม เป็นต้น				
๓๒	ท่านได้ฝึกฝนให้นักเรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธธรรม				
๓๓	ท่านมีส่วนร่วมในการปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนมีวินัยในตนเองอยู่เสมอ				
๓๔	ท่านมีส่วนร่วมเชิญวิทยากรที่มีความรู้ในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ มาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ				
๓๕	ท่านได้จัดกิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ให้นักเรียนไปเรียนที่วัดหรือศาสนสถานอยู่เสมอ				
๓๖	ท่านเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา				
๓๗	ท่านได้จัดกิจกรรมเพื่อยกย่องคนดี และเชิดชูคนเก่งในสถานศึกษา				
๓๘	ท่านได้ฝึกฝนอบรมให้นักเรียนรู้จักคุณค่าแท้และคุณค่าเทียมในการกิน อยู่ ดู ฟัง				
๓๙	ท่านร่วมสนับสนุนการปรับสภาพองค์กรให้เหมาะสมกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ในสถานศึกษา				
๔๐	ท่านสนับสนุนการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาในสถานศึกษา				
๔๑	ท่านร่วมสนับสนุนจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาศีล ๕ แก่บุคลากรในโรงเรียนวิถิพุทธ				
๔๒	ท่านสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				

ข้อ	รายการ	ระดับการพิจารณา			
		+๑	๐	-๑	หมายเหตุ
	แก่นักเรียน				
๔๓	ท่านร่วมสนับสนุนทุนจัดพิมพ์วารสารเกี่ยวกับการส่งเสริมการ รักษาศิล ๕ เพื่อเผยแพร่ผลการดำเนินงานในการพัฒนา สถานศึกษา				
๔๔	ท่านร่วมสนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์ เพื่อการเรียนการสอนใน การส่งเสริมการรักษาศิล ๕				
๔๕	ท่านร่วมสนับสนุนในการเตรียมสถานที่เพื่อให้เอื้อต่อการ พัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล ๕				
๔๖	ท่านมีส่วนช่วยสนับสนุนในการเผยแพร่ข่าวสารและผลการ ดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศิล ๕				
๔๗	ท่านมีส่วนช่วยในการให้ข้อมูลเพื่อพัฒนาโครงการการส่งเสริม การรักษาศิล ๕				
๓. กระบวนการการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)					
๑	ท่านร่วมคิดวางแผน รูปแบบการวัดผลประเมินผลในการรักษาศิล ๕				
๒	ท่านติดตามการดำเนินงานของการส่งเสริมการรักษาศิล ๕				
๓	ท่านร่วมประเมินผลการจัดสภาพองค์กรของสถานศึกษาเกี่ยวกับ การส่งเสริมการรักษาศิล ๕				
๔	ท่านร่วมประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา				
๕	ท่านติดตามพฤติกรรมของนักเรียนในเกี่ยวกับการส่งเสริมการ รักษาศิล ๕ อย่างต่อเนื่อง				
๖	ท่านร่วมประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนในการส่งเสริมการ รักษาศิล ๕				
๗	ท่านร่วมประเมินผลในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา				
๘	ท่านร่วมประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากรทุกครั้ง				
๙	ท่านนำข้อมูลจากการประเมินผลการดำเนินงานมาปรับปรุงแก้ไข				

ข้อ	รายการ	ระดับการพิจารณา			
		+๑	๐	-๑	หมายเหตุ
	เพื่อพัฒนารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				
๑๐	ท่านประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อให้บ้าน วัด โรงเรียนได้รับรู้ร่วมกัน และเผยแพร่ผลการดำเนินการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				
๑๑	ท่านเผยแพร่ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ผ่านคลื่นวิทยุกระจายเสียง หรือเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าว				
๑๒	ท่านเผยแพร่ผลการดำเนินงานโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕				

การแปลผลค่า (IOC) จากแบบสอบถาม

คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน ที่ได้ประเมินความสอดคล้อง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อหาค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

- +๑ หมายถึง เหมาะสมว่า แบบสอบถามวัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา
- ๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่า แบบสอบถามวัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา
- ๑ หมายถึง ไม่เหมาะสมว่า แบบสอบถามไม่ได้วัดตรงตามวัตถุประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา

แบบสอบถามที่ถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาในระดับดี สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ จะต้องมียค่า IOC เกินกว่า ๐.๕ เป็นต้นไป

ข้อ ที่	รายการ	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC	แปล ผล
		๑	๒	๓	๔	๕			
๑. กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด)									
๑	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ท่านมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ท่านมีส่วนร่วมรับรู้แนวทางการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ท่านมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ท่านมีส่วนร่วมกำหนดพันธกิจเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ท่านร่วมเป็นคณะกรรมการในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๗	ท่านร่วมคิดวางแผนร่วมกัน ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	ท่านร่วมเตรียมจัดทำข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	รายการ	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕			
		+๑	+๑	+๑	+๑	+๑			
๑๐	ท่านร่วมวางแผนเตรียมบุคลากรในการ ดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๑	ท่านร่วมวางแผนเตรียมจัดหาทุนในการ ดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	ท่านร่วมวางแผนเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒. กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ)									
๑	ท่านมีส่วนประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนในการร่วมกันพัฒนาการส่งเสริม การรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ท่านมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดสภาพ ห้องเรียนเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอนในการ ส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ท่านมีส่วนร่วมจัดสภาพแวดล้อมภายในให้ สะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ ในการ ส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ท่านมีส่วนร่วมทำให้สถานศึกษาปราศจาก อบายมุขสิ่งมอมเมา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐานใน บริเวณสถานศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐานใน ห้องเรียนอย่างเหมาะสม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีห้องจริยธรรมสำหรับการ พัฒนาจิตเจริญปัญญาของนักเรียนใน สถานศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	ท่านได้จัดให้ครูเข้าอบรมบริเวณโรงเรียน ในวัน สำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา มาฆบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๙	ท่านครูมีส่วนร่วมจัดป้ายนิเทศ ปานคติธรรม ใน บริเวณสถานศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	รายการ	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕			
๑๐	ท่านให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดหาบุคลากรเพื่อสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒	ท่านเข้าร่วมการประชุมหรือวางแผน ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓	ท่านเข้ารับการอบรมโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ทุกครั้งที่มีการจัดอบรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔	ท่านรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ อยู่เสมอๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕	ท่านร่วมจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรในสถานศึกษา อาทิตย์ละ ๑ ครั้ง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๖	ท่านมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้หลักธรรมคือ ไตรสิกขาอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗	ท่านมีความรู้ความเข้าใจในหลักพัฒนาการรักษาศีล ๕ อย่างถูกต้อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘	ท่านอธิบายหลักพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ แก่นักเรียนได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙	ท่านได้ร่วมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนา กาย ศีล สมาธิ และปัญญา อยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	๐	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๐	ท่านประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๑	ท่านหมั่นปฏิบัติธรรมด้วยตัวเองอยู่เสมอๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๒	ท่านหมั่นฟังพระธรรมเทศนาด้วยตัวเองอยู่เสมอๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๓	ท่านหมั่นค้นคว้าความรู้และสื่อการสอนใหม่ ๆ เพื่อใช้ในพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๔	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีสื่อการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ที่สร้างสรรค์และทันสมัย	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒๕	ท่านได้ให้เด็กนักเรียนทำสมาธิหรือบริหารจัดการเจริญปัญญาก่อนเข้าเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	รายการ	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕			
๓๙	ท่านร่วมสนับสนุนการปรับสภาพองค์กรให้ เหมาะสมกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ใน สถานศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๐	ท่านสนับสนุนการจัดกิจกรรมวันสำคัญทาง ศาสนาในสถานศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๑	ท่านร่วมสนับสนุนจัดฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ การรักษาศีล ๕ แก่บุคลากรในโรงเรียนวิถิพุทธ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๒	ท่านสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพื่อการส่งเสริม การรักษาศีล ๕ แก่นักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๓	ท่านร่วมสนับสนุนทุนจัดพิมพ์วารสารเกี่ยวกับ การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เพื่อเผยแพร่ผลการ ดำเนินงานในการพัฒนาสถานศึกษา	๐	+๑	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔๔	ท่านร่วมสนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์ เพื่อการ เรียนการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๕	ท่านร่วมสนับสนุนในการเตรียมสถานที่เพื่อให้ เอื้อต่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๖	ท่านมีส่วนช่วยสนับสนุนในการเผยแพร่ข่าวสาร และผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการ รักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔๗	ท่านมีส่วนช่วยในการให้ข้อมูลเพื่อพัฒนา โครงการการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓. กระบวนการการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วมรับผิดชอบ)									
๑	ท่านร่วมคิดวางแผน รูปแบบการวัดผล ประเมินผลในการรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ท่านติดตามการดำเนินงานของการส่งเสริมการ รักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ท่านร่วมประเมินผลการจัดสภาพองค์กรของ สถานศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ท่านร่วมประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ ที่	รายการ	คะแนนความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	IOC	หมายเหตุ
		๑	๒	๓	๔	๕			
๕	ท่านติดตามพฤติกรรมของนักเรียนในเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศิล ๕ อย่างต่อเนื่อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖	ท่านร่วมประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนในการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗	ท่านร่วมประเมินผลในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘	ท่านร่วมประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากรทุกครั้ง	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๙	ท่านนำข้อมูลจากการประเมินผลการดำเนินงานมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐	ท่านประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อให้บ้าน วัด โรงเรียนได้รับรู้ร่วมกัน และเผยแพร่ผลการดำเนินการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๑	ท่านเผยแพร่ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการรักษาศิล ๕ ผ่านคลื่นวิทยุกระจายเสียง หรือเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าว	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๑๒	ท่านเผยแพร่ผลการดำเนินงานโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการส่งเสริมการรักษาศิล ๕	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง
รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕
สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้ใช้สำหรับสอบถามครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

๒. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

๓. แบบสอบถามนี้มี ๔ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการสอบถามครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอเจริญพรขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นางสาวนพวรรณ ทองย้อย

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ตามความเป็นจริง

๑. เพศ

ชาย

หญิง

๒. อายุ

๒๐-๓๐ ปี

๓๑ - ๔๐ ปี

๔๑ - ๕๐ ปี

๕๑ ปี ขึ้นไป

๓. สถานภาพทางสังคม

โสด

สมรส

หย่าร้าง

อื่นๆ (ระบุ).....

๔. ระดับการศึกษา

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

ปริญญาเอก

อื่นๆ (ระบุ)

๕. ประสบการณ์ทำงาน

ต่ำกว่า ๕ ปี

๕-๑๐ ปี

๑๑-๒๐ ปี

๒๑ ปีขึ้นไป

ส่วนที่ ๒

สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕ ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือเพียงช่องเดียว ตามระดับปฏิบัติของท่าน
ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับปฏิบัติมากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับปฏิบัติมาก

๓ หมายถึง มีระดับปฏิบัติปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับปฏิบัติน้อย

๑ หมายถึง มีระดับปฏิบัติน้อยที่สุด

ข้อ	สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับปฏิบัติ				
		มากที่สุด ๕	๔	ปานกลาง ๓	น้อย ๒	น้อยที่สุด ๑
๑. กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด)						
๑	ท่านมีส่วนร่วมในการคิดค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕					
๒	ท่านมีส่วนร่วมรับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕					
๓	ท่านมีส่วนร่วมรับรู้แนวทางการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕					
๔	ท่านมีส่วนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕					
๕	ท่านมีส่วนร่วมกำหนดพันธกิจเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕					
๖	ท่านร่วมมีการพัฒนาการการรักษาศิลป ๕					
๗	ท่านร่วมคิดวางแผนร่วมกัน ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนในการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕					
๘	ท่านร่วมเตรียมจัดทำข้อมูลข่าวสารเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลป ๕					

ข้อ	สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับปฏิบัติ				
		มากที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
๙	ท่านร่วมวางแผนเตรียมสถานที่เพื่อให้เอื้อต่อ การพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕					
๑๐	ท่านร่วมวางแผนเตรียมบุคลากรในการ ดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕					
๑๑	ท่านร่วมวางแผนเตรียมจัดหาทุนในการ ดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕					
๑๒	ท่านร่วมวางแผนเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้เพื่อพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕					
๒. กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนดำเนินการ (ร่วมทำ)						
๑	ท่านมีส่วนประสานความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนในการร่วมกันพัฒนาการ ส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕					
๒	ท่านมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดสภาพ ห้องเรียนเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอนในการ ส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕					
๓	ท่านมีส่วนร่วมจัดสภาพแวดล้อมภายในให้ สะอาด สงบ ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ ในการ ส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕					
๔	ท่านมีส่วนร่วมทำให้สถานศึกษาปราศจาก อบายมุขสิ่งมอมเมา					
๕	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐาน ในบริเวณสถานศึกษา					
๖	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐาน ในห้องเรียนอย่างเหมาะสม					
๗	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีห้องจริยธรรมสำหรับการ พัฒนาจิตเจริญปัญญาของนักเรียนใน สถานศึกษา					

ข้อ	สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับปฏิบัติ				
		มากที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
๘	ท่านได้จัดให้ครูเข้าอบรมบริเวณโรงเรียน ในวัน สำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา มาฆบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น					
๙	ท่านครูมีส่วนร่วมจัดป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม ใน บริเวณสถานศึกษา					
๑๐	ท่านให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนการ สอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕					
๑๑	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดหาบุคลากรเพื่อสอน ในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕					
๑๒	ท่านเข้าร่วมการประชุมหรือวางแผน ที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕					
๑๓	ท่านเข้ารับการอบรมโครงการเกี่ยวกับการ ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ทุกครั้งที่มีการจัด ฝึกอบรม					
๑๔	ท่านรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาการ ส่งเสริมการรักษาศีล ๕ อยู่เสมอๆ					
๑๕	ท่านร่วมจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรใน สถานศึกษา อาทิตย์ละ ๑ ครั้ง					
๑๖	ท่านมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้หลักธรรมคือ ไตรสิกขาอยู่เสมอ					
๑๗	ท่านมีความรู้ความเข้าใจในหลักพัฒนาการ รักษาศีล ๕ อย่างถูกต้อง					
๑๘	ท่านอธิบายหลักพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ แก่นักเรียนได้					
๑๙	ท่านได้ร่วมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนา กาย ศีล สมาธิ และ ปัญญาอยู่เสมอ					

ข้อ	สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับปฏิบัติ				
		มากที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
๒๐	ท่านประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน					
๒๑	ท่านหมั่นปฏิบัติธรรมด้วยตัวเองอยู่เสมอ ๆ					
๒๒	ท่านหมั่นฟังพระธรรมเทศนาด้วยตัวเองเสมอ ๆ					
๒๓	ท่านหมั่นค้นคว้าความรู้และสื่อการสอนใหม่ ๆ เพื่อใช้ในพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕					
๒๔	ท่านมีส่วนร่วมจัดให้มีสื่อการสอนในการ ส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ ที่สร้างสรรค์และ ทันสมัย					
๒๕	ท่านได้ให้เด็กนักเรียนทำสมาธิหรือบริหารจิต เจริญปัญญาก่อนเข้าเรียน					
๒๖	ท่านได้ให้เด็กนักเรียนทำสมาธิหลักเล็กเรียน					
๒๗	ท่านร่วมจัดพิธีให้นักเรียนแสดงตนเป็นพุทธมาม กะเป็นประจำ					
๒๘	ท่านร่วมจัดพิธีให้นักเรียนแสดงตนเป็น พุทธมามกะเป็นประจำ					
๒๙	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การเรียนการสอนพัฒนาการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕ เช่น นำนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตร ค่าย คุณธรรม เป็นต้น					
๓๐	ท่านร่วมจัดพิธีให้นักเรียนแสดงตนเป็นพุทธมาม กะเป็นประจำ					
๓๑	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การเรียนการสอนพัฒนาการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕ เช่น นำนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตร ค่าย คุณธรรม เป็นต้น					
๓๒	ท่านได้ฝึกฝนให้นักเรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์และ แก้ไขปัญหาตามหลักพุทธธรรม					

ข้อ	สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
๓๓	ท่านมีส่วนร่วมในการปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนมีวินัยในตนเองอยู่เสมอ					
๓๔	ท่านมีส่วนร่วมเชิญวิทยากรที่มีความรู้ในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ มาให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ					
๓๕	ท่านได้จัดกิจกรรมการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ให้นักเรียนไปเรียนที่วัดหรือศาสนสถานอยู่เสมอ					
๓๖	ท่านเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา					
๓๗	ท่านได้จัดกิจกรรมเพื่อยกย่องคนดี และเชิดชูคนเก่งในสถานศึกษา					
๓๘	ท่านได้ฝึกฝนอบรมให้นักเรียนรู้จักคุณค่าแท้ และคุณค่าเทียมในการกิน อยู่ ดู ฟัง					
๓๙	ท่านร่วมสนับสนุนการปรับสภาพองค์กรให้เหมาะสมกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ ในสถานศึกษา					
๔๐	ท่านสนับสนุนการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาในสถานศึกษา					
๔๑	ท่านร่วมสนับสนุนจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาศีล ๕ แก่บุคลากรในโรงเรียนวิถีพุทธ					
๔๒	ท่านสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ แก่นักเรียน					
๔๓	ท่านร่วมสนับสนุนทุนจัดพิมพ์วารสารเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ เพื่อเผยแพร่ผลการดำเนินงานในการพัฒนาสถานศึกษา					
๔๔	ท่านร่วมสนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์ เพื่อการเรียนการสอนในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕					

ข้อ	สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
๔๕	ท่านร่วมสนับสนุนในการเตรียมสถานที่เพื่อให้ เอื้อต่อการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศีล ๕					
๔๖	ท่านมีส่วนช่วยสนับสนุนในการเผยแพร่ข่าวสาร และผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการ รักษาศีล ๕					
๔๗	ท่านมีส่วนช่วยในการให้ข้อมูลเพื่อพัฒนา โครงการส่งเสริมการรักษาศีล ๕					
๓. กระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน (ร่วม รับผิดชอบ)						
๑	ท่านร่วมคิดวางแผน รูปแบบการวัดผล ประเมินผลในการรักษาศีล ๕					
๒	ท่านติดตามการดำเนินงานของการส่งเสริมการ รักษาศีล ๕					
๓	ท่านร่วมประเมินผลการจัดสภาพองค์กรของ สถานศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการรักษาศีล ๕					
๔	ท่านร่วมประเมินผลกิจกรรมต่างๆ ในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา					
๕	ท่านติดตามพฤติกรรมของนักเรียนในเกี่ยวกับ การส่งเสริมการรักษาศีล ๕ อย่างต่อเนื่อง					
๖	ท่านร่วมประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนใน การส่งเสริมการรักษาศีล ๕					
ข้อ	สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
๗	ท่านร่วมประเมินผลในการพัฒนาบุคลากรของ สถานศึกษา					

ข้อ	สภาพการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษา ศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา	ระดับปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด ๕	มาก ๔	ปาน กลาง ๓	น้อย ๒	น้อย ที่สุด ๑
๘	ท่านร่วมประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา บุคลากรทุกครั้ง					
๙	ท่านนำข้อมูลจากการประเมินผลการ ดำเนินงานมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนารูปแบบ และแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕					
๑๐	ท่านประชาสัมพันธ์ข่าวสารเพื่อให้บ้าน วัด โรงเรียนได้รับรู้ร่วมกัน และเผยแพร่ผลการ ดำเนินการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕					
๑๑	ท่านเผยแพร่ผลการดำเนินงานการส่งเสริมการ รักษาศิลปะ ๕ ผ่านคลื่นวิทยุกระจายเสียง หรือ เสียงตามสายหรือหอกระจายข่าว					
๑๒	ท่านเผยแพร่ผลการดำเนินงานโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕					

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง
รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕
สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

รศ.ดร.สิน งามประโคน

ประธานกรรมการ

ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์

กรรมการ

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา”

ข้อมูลที่เป็นคำตอบจากท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง และผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลของท่านเพื่อใช้ประโยชน์เฉพาะงานวิจัยนี้เท่านั้น

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอเจริญพรขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นางสาวนพวรรณ ทองย้อย

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์การวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ
สำหรับสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

ผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง

.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ.

สถานที่สัมภาษณ์.....

ตั้งแต่วันที่..... น. ถึงเวลา..... น.

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

ท่านคิดว่า กระบวนการการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศิลปะ สำหรับสถานศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา ควรเป็นอย่างไร

๑. กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (ร่วมคิด)

.....

๒. กระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ (ร่วมทำ)

.....

๓. กระบวนการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน
(ร่วมรับผิดชอบ)

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอย่างสูง

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและหนังสือเชิญ

- รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย
- รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์
- หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและหนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

เพื่อการวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือวิจัย จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

๑. พระครูกิตติญาณวิสิฐ,ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ผศ.ดร.อุทัย สติมัน อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยดุสิต
๔. ดร.กฤษฎา นันทเพชร อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยบูรพา
๕. ดร.ชาคริต ภู่งาม ผู้อำนวยการโรงเรียนราชวินิต นนทบุรี

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์จำนวน ๕ รูป/คน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) โดยผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

๑. พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน,ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. พระครูกิตติญาณวิสิฐ,ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. นายโชคดี วิทเคหิร ผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมพัฒนาการ นนทบุรี

๔. นายโกมนต์ สรวลใจชื่น

๕. นายเกียรติศักดิ์ พัวพันธ์

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๔๔

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน

ด้วย นางสาวนพวรรณ นามสกุล ทองย้อย รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๔๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการเรียนการสอนการศึกษาศิล ๕ ด้วยสื่อการ์ตูนสำหรับนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ ๒ อำเภอคลองหลวง ปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ และเชี่ยวชาญ สามารถให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือ ดำเนินการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

ติดต่อประสานงาน

รศ.ดร.สิน งามประโคน โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

ดร.เกษม แสงนนท์ โทร. ๐๘๙-๘๑๙-๕๙๙๑

พระสุรชัย สุรชโย โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน)

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้รับผิดชอบข้างต้น

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ /ว ๓๒ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวนพวรรณ นามสกุล ทองย้อย รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๔๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการเรียนการสอนการศึกษาศิล ๕ ด้วยสื่อการรู้ตุนสำหรับนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ ๒ อำเภอคลองหลวง ปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ และเชี่ยวชาญ สามารถให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือดำเนินการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย)

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการตรวจสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้รับผิดชอบข้างต้น

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/ว ๔๔

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ดร.กฤษฎา นันทเพชร

ด้วย นางสาวนพวรรณ นามสกุล ทองย้อย รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๔๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กำลังทำวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการเรียนการสอนการศึกษาศิล ๕ ด้วยสื่อการ์ตูนสำหรับนักเรียน
ประถมศึกษาช่วงชั้นที่ ๒ อำเภอคลองหลวง ปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ และเชี่ยวชาญ สามารถให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือ
ดำเนินการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

ติดต่อประสานงาน

รศ.ดร.สิน งามประโคน	โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒
ดร.เกษม แสงนนท์	โทร. ๐๘๙-๘๑๙-๕๙๙๑
พระสุรชัย สุรชโย	โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้ว

(ดร.กฤษฎา นันทเพชร)

วันที่ ๕ / ๒ / ๒๕๖๑

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่รับผิดชอบข้างต้น

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร.๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒
 ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓ /ว ๓๒ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑
 เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.อินตา ศิริวรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวนพวรรณ นามสกุล ทองย้อย รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๔๘
 นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กำลังทำวิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการเรียนการสอนการรักษาศีล ๕ ด้วยสื่อ
 การตูนสำหรับนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ ๒ อำเภอคลองหลวง ปทุมธานี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

เพื่อการนี้ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ และเชี่ยวชาญ สามารถให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือดำเนินการวิจัยของนิสิตได้เป็นอย่างดี

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัยดังกล่าว และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)
 รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

บัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์

โทรศัพท์ ๐๖-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๐๕

ขอรับรองว่าได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเรียบร้อยแล้ว

(รองศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.อินตา ศิริวรรณ)

วันที่ ๗ / ๒ / ๒๕๖๑

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการตรวจสอบเครื่องมือ หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้รับผิดชอบข้างต้น

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๗๖

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายโกมนต์ สรวลใจชื่น

ด้วย นางสาวสิริมา นามสกุล ทองย้อย รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๔๘ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กำลังทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับ
 ประถมศึกษา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้นทาง
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
 ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

ติดต่อประสานงาน

รศ.ดร.สิน งามประโคน	โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒
ดร.เกษม แสงนนท์	โทร. ๐๘๙-๘๑๙-๕๙๙๑
พระสุรชัย สุรชโย	โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ให้สัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว

(นายโกมนต์ สรวลใจชื่น)

ครู ชำนาญการพิเศษ

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่รับผิดชอบข้างต้น

ที่ ศธ ๖๑๐๓.๓/๗๖

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒

๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน นายเกียรติศักดิ์ พัวพันธ์

ด้วย นางสาวสิริมา นามสกุล ทองย้อย รหัสประจำตัว ๕๙๐๑๒๐๒๐๔๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กำลังทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการรักษาศีล ๕ สำหรับสถานศึกษาระดับ
ประถมศึกษา” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ดังนั้นทาง
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา
ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิน งามประโคน)

รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วังน้อย

ติดต่อประสานงาน

รศ.ดร.สิน งามประโคน	โทร. ๐๘๑-๘๖๐-๖๙๒๒
ดร.เกษม แสงนนท์	โทร. ๐๘๙-๘๑๙-๕๙๙๑
พระสุรชัย สุรชโย	โทร. ๐๘๙-๐๕๖-๑๕๘๑

ขอรับรองว่าได้ให้สัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว

(นายเกียรติศักดิ์ พัวพันธ์)

ครู ชำนาญการพิเศษ

วันที่...../...../.....

หมายเหตุ : หนังสือฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ในการนำไปอ้างอิงผลการวิจัย หากไม่ได้รับการลงนามโดยผู้ที่รับผิดชอบข้างต้น

ภาคผนวก ค

ผู้ทรงคุณวุฒิ
-ภาพการสัมภาษณ์

ภาพการสัมภาษณ์
ภาพการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ รูป/คน

พระมหาญาณวิวัฒน์ ฐิตาวฑฒโน,ดร.
วันอาทิตย์ที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑

นายเกียรติศักดิ์ พัวพันธ์
ครู ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนหนองเสือวิทยาคม
วันอังคารที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑

นายโกมนต์ สรวลใจชื่น
ครู ชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนหนองเสือวิทยาคม
วันอังคารที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ** : นางสาวนพวรรณ ทองย้อย
- เกิด** : วันจันทร์ที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๕
- สถานที่เกิด** : โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช ๑๗๑ ถ.พหลโยธิน แขวงคลองถนน
เขตสายไหม กทมฯ ๑๐๒๒๐
- ตำแหน่งหน้าที่** : ผู้ช่วยนักวิชาการศึกษา กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเจ็ด
- การศึกษา** : พ.ศ.๒๕๔๗ ประถมศึกษาปี ๖ โรงเรียนชุมชนบึงบา จังหวัดปทุมธานี
: พ.ศ.๒๕๕๓ มัธยมศึกษา โรงเรียนหนองเสือวิทยาคม จังหวัดปทุมธานี
: พ.ศ.๒๕๕๗ ปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- ประสบการณ์ทำงาน** : ตำแหน่ง ผู้ช่วยนักวิชาการศึกษา กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเจ็ด อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี
- ศึกษาดูงาน** : ศึกษาดูงาน ณ ประเทศสิงคโปร์
- ปีที่เข้าศึกษา** : ปีการศึกษา ๒๕๕๙
- ปีที่สำเร็จการศึกษา** : ปีการศึกษา ๒๕๖๐
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : บ้านเลขที่ ๒๕/๒ หมู่ ๕ ตำบลคลองเจ็ด อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐
- : E-mail: NoppawanThong2535@gmail.com
โทร. ๐๙๑-๗๑๐๑๒๒๒